

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Zuzana Žižková

České bibliofilie na počátku 21. století

Czech bibliophile in the early 21st century

Vedoucí práce: PhDr. Radka Římanová, PhD.

Konzultace: Mgr. Alena Petruželková

Rok: 2017

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za odborné konzultace a trpělivost Mgr. Aleně Petruželkové, jejíž rady a konstruktivní kritika byly cennými pomocníky při tvorbě práce. Zároveň děkuji PhDr. Radce Římanové, PhD., že nad prací převzala záštitu a byla oporou při jejím dokončování.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. 12. 2017

podpis

Abstrakt

Cílem diplomové práce je představit fenomén bibliofilie a autorské knihy, jejich místo v domácí knižní produkci a subjekty, které se věnují jejich tvorbě a vydávání. Kromě nakladatelství jsou představeny spolky, zahrnuty jsou rovněž vysoké školy, kde vznikají četné projekty věnující se autorské knize. Aktuální situace bibliofilii a autorských knih je zároveň reflektována prostřednictvím výstav, soutěží či veletrhů, které jsou na toto téma pořádány. Zprávy o bibliofilii a autorských knihách v médiích poskytují nakladatelům zpětnou vazbu o tom, jak je veřejnost o tomto typu knižní produkce informována.

Klíčová slova

bibliofilie, autorská kniha, Spolek českých bibliofilů, Teapot s.r.o., Aulos, Trigon, Nejkrásnější české knihy roku, Nejkrásnější knihy světa, bibliofilie v médiích

Abstract

The aim of this diploma thesis is to introduce the phenomenon of rare books and artist's book, their place in the domestic book production and the subjects that deal with their creation and publishing. In addition to publishing houses, also associations are introduced in the thesis, including universities, where numerous projects devoted to the artist's book are created. The current situation of rare books and artist's books is also reflected through exhibitions, competitions or fairs that focus on this topic. Reports on rare books and artist's books in the media provide feedback on how society is aware of and informed about this type of book production and how the society perceives it.

Key words

rare books, artist's book, Czech Bibliophile Association, Teapot s.r.o., Aulos, Trigon, The Most Beautiful Czech Books of the Year, The Most Beautiful Books of the World, rare books in the media

Obsah

Seznam zkratk	8
Úvod	9
1 Bibliofilie	10
1.1 Vymezení termínů	10
1.2 Historie	13
2 Bibliofilie v české společnosti	17
2.1 Spolky	17
2.1.1 Spolek českých bibliofilů	17
2.1.2 Spolek sběratelů a přátel exlibris	19
2.1.3 Spolek Biblios	21
2.1.4 Společenstvo českých knihařů	22
3 Český trh s bibliofiliemi	23
3.1 Nakladatelství Teapot	31
3.2 Nakladatelství Aulos	32
3.3 Nakladatelství Trigon	34
3.4 Spolek českých bibliofilů	36
3.5 Běžná nakladatelství	38
3.6 Antikvariáty	41
4 Autorská kniha	43
4.1 Historie autorské knihy	45
4.2 Sdružení českých umělců grafiků Hollar Praha	47
4.3 Vysoké umělecké školy	49
4.3.1 Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (UMPRUM)	50
4.3.2 Akademie výtvarných umění (AVU)	52
4.3.3 Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně (FaVU VUT)	53
4.4 Nakladatelé	54
5 Prezentace bibliofilí ve veřejném prostoru	57
5.1 Tradiční média	59
5.1.1 Tištěná média	59
5.1.2 Oborový tisk	61
5.1.3 Česká televize	66
5.1.3 Rozhlas	68

5.2 Nová média.....	70
5.2.1 Zpravodajské servery	71
5.2.2 Oborové e-časopisy, zpravodajské servery	73
5.2.2 Internetová televize	75
5.5.2 Internetové databáze	76
5.2.3 Sociální sítě.....	77
6 Výstavy a veletrhy.....	80
6.1 Výstavy.....	80
6.1.1 Evropská autorská kniha	80
6.1.2 Hledání ztraceného místa	81
6.1.3 Místo pro imaginaci	82
6.1.4 Autorská kniha jako kniha	83
6.1.5 Fenomén Ateliér papír a kniha. Autorské knihy a objekty studentů J. H. Kocmana.....	84
6.1.6 Kniha prostor pro grafiku – grafika inspirace pro knihu	84
6.2 Veletrhy	85
6.2.1 Svět knihy Praha	85
6.2.2 Knihex	87
7 Soutěže a oceněné autorské knihy.....	88
7.1 Soutěž Nejkrásnější české knihy roku	88
7.1.1 Kategorie – Bibliofilie a autorské knihy	90
7.2 Soutěž Nejkrásnější knihy světa	90
7.2.1 Úspěchy českých grafiků a knižních designérů	92
7.3 Grafika roku.....	93
Závěr.....	96
Zdroje	100
Zahraniční zdroje.....	109
Seznam tabulek	111
Přílohy	I

Seznam zkratek

AVU - Akademie výtvarných umění v Praze

ČT – Česká televize

ČTK – Česká tisková kancelář

ČRo - Český rozhlas

Hollar – Sdružení českých umělců grafiků Hollar

FaVU VUT - Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně

MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky

PNP – Památník národního písemnictví

SČB – Spolek českých bibliofilů

SSPE – Spolek sběratelů a přátel exlibris

TDKIV – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy

UMPRUM – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

UPM - Uměleckoprůmyslové muzeum

..

Úvod

Pojem knižní kultura je širokou oblastí, která zahrnuje různorodá hlediska, jak reflektovat knihu od jejího vzniku, přes produkci až po její vliv ve společnosti. Knižní umění představuje estetické hodnoty knižní produkce. V historické perspektivě lze sledovat knižní umění od vzniku knihy. Opakovaně byla v historii knihy vyzdvižována harmonie, celistvost knihy, zvláště pak v obdobích, jakými byla např. masová výroba knih v 19. století. Jako protiváha pak vznikaly tzv. krásné knihy, v nichž obsah korespondoval s grafickou úpravou, typografií, ilustrací a vazbou.

V této práci bude sledováno současné postavení bibliofilie a autorské knihy v domácí knižní produkci. Postupně budou představeny různorodé subjekty – nakladatelství, antikvariáty, uměleckoprůmyslové školy, bibliofilské spolky, které se věnují výrobě a umělecké činnosti spjaté s bibliofiliemi a autorskými knihami. Samotné termíny budou vymezeny v první kapitole (bibliofilie) a ve čtvrté kapitole (autorské knihy).

O tom, jaké prostředky (médiá) jsou využívány ve společnosti ke komunikaci informací o bibliofilii a autorských knihách, respektive jejich tvůrcích či akcích s nimi spojených pojednává pátá kapitola. Kromě tvorby a distribuce bibliofilii a autorských knih je věnována pozornost fóru soutěží či výstav. Ty lze považovat za jedny z vlivných faktorů pro zachování kvality provedení, experimentování a posouvání hranic tvorby v knižním umění. Výstavám a veletrhům je věnována kapitola šestá, v kapitole sedmé jsou v souvislosti se soutěžemi představeny konkrétní nakladatelství a knihy, které jsou v této oblasti oceňovány a stávají se tak určitým hodnotovým měřítkem kvality a úrovně tvorby českých autorů.

K dosažení cíle byl zvolen kvalitativní přístup práce. Byly uskutečněny tři rozhovory, dva s nakladateli, třetí s předsedou Spolku českých bibliofilů. Tyto výpovědi v práci slouží jako podklad a doplnění informací získaných studiem materiálů, kterými byly oborové publikace, webové stránky nakladatelství, archivy soutěží, zprávy z médií apod. Dalšími zdroji informací se stala osobní účast na výstavách „Kniha jako objekt“ a „Grafika jako inspirace pro knihu“.

V závěru jsou obsažena nejdůležitější zjištění a shrnutí tématu. Nedílnou částí práce je také Příloha, která obsahuje obrazové ukázky vybraných děl, představených v rámci jednotlivých kapitol.

1 Bibliofilie

Bibliofilie by v současnosti patřila spíše na okraj zájmu většinové společnosti. Dokladem tvrzení mohou být slova těch, kteří se tomuto oboru věnují. Zdeněk Křenek z nakladatelství Aulos vidí důvod neinformovanosti o bibliofilii především v nezájmu lidí o umění obecně. Martin T. Pecina označuje bibliofilii v dnešní společnosti jako něco výjimečného. „Myslím, že dnes už se bibliofilie považuje za jakousi úchylku, zvrácenost. A musíme nestranně uznat, že v kontextu dominance digitálního přenosu informací se může sbírání hezkých knih, které zabírají hlavně místo, jevit jako pošetilé.“ (Pecina, 2011, s. 25) Avšak bibliofilie má v českém prostředí více než stoletou tradici a zaujímá jedno z nezastupitelných míst v knižní kultuře, viz podkapitola 1.2 Historie, a proto nelze tuto oblast považovat za marginální, ačkoliv se tak na první pohled může jevit. Diferenciovanější pohled na její postavení by měla přinést i tato práce.

Ačkoli oba jak Křenek, tak Pecina mluví o bibliofilii, každý má na mysli jiný její aspekt. Zatímco Pecina poukazuje na sběratelský aspekt bibliofilie, tedy na určitý projev lásky ke knize, u Křenka se jedná o esenciální význam bibliofilie jako krásné knihy. Z výše řečeného vyplývá, že pojem bibliofilie je používán v různých kontextech a jeho význam je proto také proměnlivý.

1.1 Vymezení termínů

Slovo bibliofilie má původ v řeckém slově „*biblios*“ či „*biblion*“ tj. kniha a „*filos*“ tj. přítel, milující (Čejka, 2016, s. 22; Voit, 2008, s. 118). Až do 17. století byla láska knize ztotožňována se sběratelstvím, od 17. stol. bibliofilie představovala lásku ke knize rukopisné i tištěné. V současnosti je sběratelství diferencováno a zaměřeno na konkrétní oblasti, jednou z nich je sběratelství bibliofilii.

České prameny uvádějí několik definicí termínu bibliofilie, přinejmenším se jedná o tři hlediska, která se se v definicích uplatňují a která jsou blíže specifikována v Terminologické databázi knihovnictví a informačních věd, dále pouze TDKIV.

1. bibliofilie jako druh publikace

„Publikace vyznačující se vysokou kvalitou výtvarného, typografického a knihvazačského zpracování (individuální tiskové písmo, často dražší ruční papír, specifická grafická technika, knihvazačství inspirované postupy renesančních a barokních řemeslníků) a obvykle také vyššími literárními aspiracemi. Bibliofilie vycházejí ve velmi nízkých, často neprodejných

nákladech, dokonce i pouze v jediném exempláři. Jednotlivé výtisky jsou číslovány, opatřují se signaturami autora, ilustrátora, typografa či knihvazače. Zpravidla se jedná o drobnější tisky vznikající od poslední čtvrtiny 19. století.“ (Havlová, [2003])

Stručnější, ale obsahově shodnou definici nabízí Slovník bibliofila: „U bibliofilského tisku je kladen důraz především na dokonalou sazbu, druh užitého papíru, typografickou úpravu, ale i na vazbu, případně ilustraci a počet tištěných exemplářů.“ (Čejka, 2016, s. 22)

2. bibliofilie jako vzácná kniha

„Tištěná kniha, která je trvale nebo jen dobově předmětem sběratelského zájmu. Jedná se o vysoce esteticky vypravené publikace nebo o publikace umělecky zcela nepodstatné, avšak hodnotné svým stářím či vzácností (dochované v omezeném počtu) nebo pouze svým obsahem (např. knihy z určité tematické oblasti či vědeckého oboru, knihy určitého autora, literatura vztahující se k určité zemi, pojednávající o určité osobě nebo události nebo určitý literární žánr či různá vydání jedné práce apod.).“ (Havlová, [2013])

V tomto případě tak knihy původně nevznikaly jako bibliofilie, ale bibliofilii se staly až později. Jedinečnost získaly svým stářím, svým obsahem, či omezeným počtem dochovaných výtisků.

3. bibliofilie jako oblast sběratelství

Bibliofilii lze rovněž definovat jako předmět sběratelského zájmu. Samotné sběratelství je činnost charakterizována vyhledáváním a hromaděním předmětů za účelem vytvoření tematicky vyhraněného souboru neboli sbírky. (Linhart, J., Petrusek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana, 1996, s. 967). Sběratelství bibliofilii – bibliofilství charakterizuje TDKIV:

„Láska ke knihám, zaujetí pro sběratelství takových knih, které jsou předmětem sběratelského zájmu (viz 2. význam termínu). Opak bibliofobie.“ (Havlová, [2003])

Pecinovo pojetí bibliofilie zahrnuje také sdílení tohoto zájmu s druhými. „Bibliofilie je vlastně vyšší patro lásky ke knihám, záliba přerůstající ve sběratelskou vášně, profesionalizace a kolektivizace původně privátního koníčku.“ (Pecina, 2011, s. 25)

Encyklopedia Britannica upřednostňuje ve výkladu této problematiky pojem knižní sběratelství (book-collecting). Ve vydání z roku 1929 je definováno knižní sběratelství jako shromažďování knih, které ve svém obsahu, své formě nebo historii jednotlivých kopií vlastní

nějaký prvek trvalého zájmu a jsou skutečně nebo potencionálně vzácné ve smyslu, že je obtížné je získat.¹

Podobný výklad nalezneme i v aktuálním vydání encyklopedie Britannica. „Knižní sběratelství je získávání knih nejen jako textu, ale také jako objektů, jež jsou žádoucí pro takové kvality, jako je jejich věk, nedostatek, historický význam, hodnota, krása a důkazy o spojení se s nějakou významnou osobou. Využíváním znalostí, vkusu a kritického úsudku sběratel knih vytváří zvláštní druh knihovny, určenou nejenom pro reference, běžné čtení nebo zábavu, ale také pro komplexnost a kvalitu v oblastech, které pokrývá. Ačkoli taková knihovna může (a často existuje) prostě jen pro vlastní potěšení sběratele, velmi soukromá a osobní činnost sběru knih může mít významný veřejný prospěch.“²

Ačkoliv ve výše uvedených definicích slovo bibliofilie, či bibliofil nenalezneme, a obě definice mají primárně popsat knižní sběratelství (bibliofilství), při jeho výkladu zároveň vysvětlují pojem bibliofilie jako knihy. V popisu knihy jako sběratelského objektu uvádí znaky pro bibliofilie typické a uvedené již v definicích z české TDKIV, tedy kvalitu, hodnotu, krásu, omezené množství či stáří.

Z důvodu víceznačnosti termínu bibliofilie bude v práci pro bibliofilii ve smyslu sběratelství dále užíván druhý možný a významově totožný termín „bibliofilství“. Slova bibliofilie bude užito ve významu bibliofilie jako druhu publikace. V rámci tohoto pojetí je v oblasti knižní kultury užíváno pro bibliofilii sousloví „krásná kniha“. Také toto synonymum bude v práci užíváno.

Člověka zajímavícího se o bibliofilie označujeme jako bibliofila. V Ottově slovníku je bibliofilem milovník knih, který bibliofilie podle určitých hledisek sbírá; např. všechna vydání spisů jednoho spisovatele, spisy pojednávající o jistých osobách, jistých událostech apod. Ale vždy s úmyslem užití sbírky ve prospěch vědy, čímž se liší od bibliomana.

¹ Originální znění (Encyklopedia Britannica, 1929): Book- collecting: the bringing together of books which in their contents, their form or history of the individual copy posses some elemnet of permanent interest, and either actually or prospectively are rare, in the sense of being difficult to procure.

² Originální znění (Encyklopedia Britannica, 2017): Book collecting, acquisition of books, not only as texts but also as objects desirable for such qualities as their age, scarcity, historical significance, value, beauty, and evidence of association with some important person. Exercising knowledge, taste, and critical judgment, the book collector forms a special kind of library, intended not only for reference, current reading, or entertainment but also for comprehensiveness and quality within the areas it covers. Although such a library may (and often does) exist simply for the collector's own pleasure, the very private and personal activity of book collecting may have significant public benefits.

K bibliofilství se váže několik dalších termínů, které označují hraniční chování v této oblasti. Vášnivou zálibu v knihách a chorobné sběratelství knih označujeme jako bibliomanií. Mánie obecně je podle MKN-10³ afektivní poruchou řadící se do duševních poruch a poruch chování. Poněkud expresivnější popis nabízí malíř Jan Rambousek⁴, jenž popisuje bibliomana jako „chorobně zrůdného bibliofila, který se neštítí ani zločinu, aby se zmocnil žádané, vzácné knihy“. (Rambousek, 1954).

Ottův slovník naučný (1891) definuje bibliomana jako náruživého sběratele knih, lišícího se od bibliofila tím, že hledí při volbě knih k vlastnostem méně podstatným, např. k vydavateli, k zevnější úpravě, k vazbě a podobným. Mimosázkonné jednání zahrnuje až dodatek slovníku v rámci hesla knihomilství, bibliofilství. Tento druh bibliofilství, ve kterém není obsažen „imanentní kulturotvorný záměr“ je autory považován za pouhý přepych, hříčku a poblouznění.

Chování projevující se ničením vzácných knih, především vytrháváním a vystřihováním listů nebo ilustrací k dekoračním či komerčním účelům je označováno jako biblioklasmus (Voit, 2006, s. 119). Motivováno je ve většině případů ziskem, který vznikne prodejem takto nabytých ilustrací. V současnosti má s tímto jednáním zkušenost například nakladatelství Trigon. V minulosti jsou dokladem biblioklasmu tzv. libri catenati, knihy, které musely být připoutány k pultu, na kterém se četly, řetězy, z důvodu možného odcizení.

1.2 Historie

Před vynálezem knihtisku byla ruční práce při tvorbě knihy nezastupitelná. Tvorba publikace byla pracnou a časově náročnou činností. Vynález mechanického knihtisku pomocí sestavovatelných liter Johannesem Gutenbergem kolem roku 1448 bylo z hlediska úspory času i práce na knize významným krokem. I po vynálezu knihtisku byly prvotisky stále ručně zdobené, takže finanční i časová náročnost přetrvávala. Knihy kvůli vysoké prodejní ceně nebylo možné prodat a mnohé tiskárny na konci 15. století byly nuceny ukončit svou činnost. Z knihy se teprve postupem času stával více užitkový, než umělecký předmět. (Pecina, 2011; De Hamel, 2013)

³ Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů (v češtině označovaná zkratkou MKN, v originále International Classification of Diseases and Related Health Problems, zkratka ICD). Číslo označuje verzi klasifikace.

⁴ Jan Rambousek – akademický malíř, narozen 24. 5. 1895 v Praze-Libni, zemřel 29. 5. 1976 v Praze.

Proto za účelem snadnější dostupnosti knih docházelo v jejich výrobě k užívání méně kvalitních materiálů. Tato situace vyvrcholila o čtyři století později, v 19. století, kdy byly noviny i knihy tištěny na tzv. „kyselém“ papíře. Tímto termínem je označován papír s velkým obsahem dřeva, jehož pH je nižší než 7. Tento druh papíru snadněji podléhá chemickým procesům a vede rychlejšímu rozpadu knihy, než kniha tištěná na kvalitnějších materiálech. V 18. století je sice možné sledovat obrat ke kvalitní a ručně ilustrované knize, ta však byla tištěna pouze v limitovaných edicích jako nákladná umělecká kniha pro bohaté sběratele (bibliofily) a tvoří pouze zlomek v rámci knižní produkce. Postupný úpadek knihy se tedy stává motivací pro aktivity, které by tištěné knize vrátily kvalitu. Inspirací a vzorem pro obrození technicky i umělecky pokleslou a na masové komerci založenou knižní produkci byl pro české představitele Angličan William Morris, jenž svým dílem významně ovlivnil práce Zdenky Braunerové a Vojtěcha Preissiga. Ti se v Čechách stávají jedněmi z čelních představitelů těchto snah. (Vrbenská, 2003; Voit, 2008, s. 119; Fabvre, 2010, s. 103; Avrin, 1991, 321-323,338).

Na počátku 20. století za účelem pozvednutí knižní kultury vznikají první bibliofilské spolky. Spolek českých bibliofilů⁵, započal svou činnost v březnu roku 1908. Téměř o sto let dříve zahájil svou činnost nejstarší bibliofilský spolek na světě, kterým je The Roxburghe Club založený v Londýně 16. června 1812. Stejně jako SČB je stále aktivní, oproti českému spolku má však omezený počet členů. Jimi se může stát pouze 40 osob, které jsou vybrány mezi těmi, kteří mají významné knihovny nebo sbírky, nebo mají vědeckým zájem o knihy. (Voit, 2008, s. 118. The Roxburghe Club, [2017])

Knihy do této doby nejsou tvořeny jako jednotný objekt, např. obálka nereflektuje obsah knihy. Jednotlivé složky knihy, jako ilustrace, vazba, obálka či typografie vznikají izolovaně bez vzájemného souladu a bližší spolupráce jednotlivých umělců. Na tuto praxi reaguje F. X. Šalda ve svých *Kritických projevech*, kde pojednává o knize jako uměleckém díle tvořící jednotu ve vzájemném vyváženém propojení jednotlivých složek knihy. „Kniha jest, nebo alespoň má býti, vedle zprostředkovatelky vnitřního života a posvěcení i dokonalým uměleckým předmětem, věcí výtvarné kultury, krásnou věcí uměleckou... Jde-li nám vážně o obrodu našeho knižního umění, musíme nejprve snažiti se, aby svazek mezi umělcem výtvarným a typografem byl utkán co nejtěsněji, aby tyto dva činitelé prolnuli se intimně v účelné službě a práci na knize.“ (Šalda, 1951, s. 13, 14, 17) Jen tímto splynutím a důvěrnou

⁵ Dále jen SČB

spoluprací může podle Šaldy vzejít obroda knižního umění a tedy i počátek moderní české knihy.

V českém prostředí je moderní knižní produkce poznamenána absencí kvalitních materiálů. Zároveň české knihařství disponuje nekvalitním tiskařským vybavením a nedostatkem písem. V této oblasti je významné působení Vojtěcha Preissiga, který k zahraničním písmům vytváří českou diakritiku a jako typograf přináší do sazby textu detailní přesnost, dbá na grafický design knihy a vyváženost všech jejích prvků. Jeho tituly jsou označovány jako první moderní, stylově vypravené knihy. Příkladem je *Barevný lept a barevná rytina*, ve které shrnuje své poznatky týkající se výtvarné techniky. (Javůrek, 1966, s. 331, 332; Kimák, 1989, s. 60)

Na období „krize knihy“ reagují sběratelé, typografové i výtvarníci. Vyznavači kvalitní knihy se sdružují do spolků, např. Spolek českých bibliofilů, a okruhů kolem kulturních revue, např. Moderní revue vedená Arnoštem Procházkou. Za vůbec první moderní knihu je považována *Pohádka Máje* ilustrovaná a upravená Zdenkou Braunerovou. Na rozvoji knižní se kultury se kromě zmíněného Vojtěcha Preissiga podíleli také František Kobliha, Josef Váchal, V. H. Brunner či spisovatelé jako Jiří Karásek ze Lvovic, Miloš Marten, Stanislav Kostka Neumann, Karel Hlaváček, Viktor Dyk a další. (Javůrek, 1966, s. 329; Voit, 2008, s. 119)

V moravském prostředí v tomto období významně působil spisovatel, exlibrista a bibliofil Bedřich Beneš Buchlovan (1885-1953), jenž se podílel na činnosti Skupiny moravských knihomilů a v letech 1929-1941 redigoval spolkový časopis *Bibliofil*. (Kimák, 1989, s. 10). Domácí bibliofilství rozvíjel také soukromý vydavatel a bibliograf Arno Sářka (1892-1966) a to především čtyřdílnou publikací *České bibliofilské tisky*, obsahující soupis vydaných bibliofilských tisků v tehdejší době. (Kimák, 1989, s. 65; Čejka, 2016)

Mimo SČB vznikají na počátku 20. století také další spolky, které se věnují výtvarnému umění a jejichž členové spolupracují na tvorbě bibliofilů a autorských knih. Především je to Sdružení českých umělců grafiků Hollar⁶, založené v roce 1917 Václavem H. Brunnerem, Františkem Kyselou, Františkem Bílkem a bratry Strettiovými a Spolek sběratelů a přátel exlibris založený 16. 11. 1918. Uměleckou tvorbu obecně podporuje činnost spolku Umělecká beseda, jež je vůbec nejstarším českým uměleckým spolkem fungujícím od roku 1863. (Čejka, 2016, s. 141, 150, 172).

⁶ Dále jen SČUG Hollar nebo pouze Hollar

V tvorbě bibliofilii se rovněž projevují vlivy nastupujících uměleckých směrů, jakými ve 20. století byly např. kubismus, surrealismus, abstrakce; významně tuto oblast ovlivňují společenský, ekonomický a politický kontext. Např. v období diktatury KSČ byly pro některé umělce spolky jediným místem, kde mohli realizovat svou tvorbu. Patřil mezi ně Mikuláš Medek, František Tichý, Jan Zrzavý či Jaroslav Šerých.

Krátký exkurz do historie moderní české knihy dokládá, že bibliofilství a snaha o tvorbu krásných knih a pozvednutí knižní kultury má v novodobých českých dějinách více než stoletou tradici. Činnosti v této oblasti se věnovali mnozí významní typografové, grafici, malíři, knihvazači a svým talentem přispěli k jejímu rozvoji. Tvorba bibliofilii a zájem o ně prošel mnohými proměnami až do současnosti, kdy se oblast bibliofilie ocitla na okraji knižní produkce a na okraji zájmu veřejnosti. Nicméně nelze mluvit o bibliofilství na počátku 21. století, aniž bychom jej nezasadili do širšího historického kontextu. Aktuální situace je s minulostí stále spjata. Dokladem je např. soutěž Nejkrásnější české knihy roku, kterou inicioval Spolek českých bibliofilů již v roce 1928 a která je Památkem národního písemnictví spolu s MK ČR pořádána dosud, stejně jako dosud fungující Spolek českých bibliofilů či antikvární a aukční prodej knih upravených a ilustrovaných Braunerovou či Preissigem.

2 Bibliofilie v české společnosti

Na stavu knižní kultury a bibliofilii v české společnosti se podílejí skupiny nakladatelů, výtvarníků, umělecké a zájmové spolky. Následující kapitoly (2. a 3.) představují spolky, nakladatele a distributory, kteří svou činností úroveň knižní kultury a vztah ke krásné knize spoluutvářejí. Tento proces zahrnuje také skupinu jednotlivců, kteří bibliofilie nakupují a tvoří tak cílovou skupinu pro producenty bibliofilii. Podrobnější rozbor cílové skupiny není v možnostech této práce. Práce je zaměřena především na subjekty působící na straně vzniku bibliofilii, jejich příjemci jsou uvedeni pouze okrajově v kapitole páté Prezentace bibliofilii ve veřejném prostoru.

2.1 Spolky

Spolek je specifickou sociální skupinou charakterizovanou společnými zájmy a vymezenými pravidly vzájemného styku členů. Členství ve spolku je dobrovolné a spolková činnost se provádí podle přijatého programu a na základě stanov. (Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana. 1996. s. 549). Autoři Sociologického slovníku dále uvádějí, že v českém prostředí jsou tradiční spolky založeny na bázi zájmové činnosti a zejména tzv. umělecké spolky, mezi nimiž uvádí např. Devětsil či Mánes. Bezpochyby k nim lze zařadit i spolky věnující se bibliofilství. Jedním z předních a největších spolků je Spolek českých bibliofilů, kromě něj však existuje i několik dalších menších spolků. Jejich činnost a spolupráci má přiblížit tato kapitola.

2.1.1 Spolek českých bibliofilů

Jedním z prvních podporovatelů bibliofilství je Spolek českých bibliofilů. Spolek založilo v roce 1908 třicet dva milovníků knih.

Přes mnohé dramatické události minulého století nebyla od roku 1908 činnost SČB přerušena a jedná se tak o jeden z nejdéle kontinuálně fungujících spolků zaměřených na knižní a grafickou tvorbu nejen v České republice, ale v celé Evropě. V roce 2018 uplyne sto deset let od založení spolku. V rámci spolku existují tři vedlejší sekce – Novopacká, Olomoucká a Ostravská. (Spolek českých bibliofilů, 2017)

Činnost spolku byla omezena především v období socialismu, po roce 1948. Zákaz soukromého podnikání znemožnil ediční činnost malých nakladatelů, přičemž docházelo také k vyvlastňování tiskárenského zařízení. Na bibliofilské artefakty se začalo nahlížet jako na

„buržoazní přežitek“. K určitému přelomu dochází v roce 1961, kdy převzal patronaci nad SČB Památník národního písemnictví⁷, který spolku finančně přispíval na úhrady prémiových tisků. V roce 1992 se spolek osamostatnil a svou činností a výstavními aktivitami v Čechách i zahraničí se podílí na obnově ediční bibliofilské činnosti.

První signaturu spolku vytvořil Adolf Kašpar v roce 1908. Ústředním motivem se stala plovoucí labuť. Tento motiv během let různě zpracovalo více než dvacet dalších umělců. O dva roky později, v roce 1910 poprvé vyšel časopis *Český bibliofil*. Proměny formy a názvu tohoto spolkového časopisu doprovázejí celou dobu jeho existence (např. od roku 1930 byl vydáván jako sborník). Sborník dosahoval vysokých typografických i výtvarných kvalit oceňovaných i v zahraničí. Členové spolku tento sborník dostávali zdarma jako prémii. Později se periodikem spolku staly *Zprávy Spolku českých bibliofilů* vydávané během let 1973-1999 4x ročně, od roku 2000 pouze 2x ročně. Zprávy spolku českých bibliofilů jsou redigovány Petrem Ladmanem od roku 1994. (Čejka, 2016, s. 37; Dyrnyk, 2008, s. 13)

Během více než stoleté existence spolku se v jeho vedení vystříдалo mnoho významných osobností. Prvním předsedou se po založení spolku stal básník a překladatel František Táborský. Do 21. století spolek vstoupil během funkčního období Dr. Pravoslava Kneidla (funkční období 1994–2004), dalším předsedou spolku se stal Martin Dyrnyk, který na této pozici působil od roku 2004–2016. Od roku 2016 je předsedou SČB Petr Ladman.

Spolek vede Pamětní knihu čestných členů. Zřízena byla z rozhodnutí výboru spolku v roce 1984 a stala se místem, kam jednotliví členové mohou napsat svůj vzkaz či pozdrav. Někteří přispěli také malbou či kresbou.

Spolek je reprezentován převážně muži. V roce 2008 z celkem 380 členů bylo 73% mužů, 22% žen a 5% tvořily instituce. Věkový průměr v témže roce činil padesát devět let. Podle Ladmana (osobní rozhovor, 2017) od roku 2008 věkový průměr ještě stoupl, stejně tak roste úbytek členů. Dyrnyk konstatuje v bilanci ke stoletému výročí spolku skutečnost týkající se nedodržování platební morálky, kdy 24% členské základny nezaplatilo stanovený povinný každoroční vklad. Ten v roce 2017 činí 650 Kč ročně. Problém spatřuje také v rozsáhlé administraci spolku i nedostatečné odměně za náročnou práci. Podobně hodnotí situaci spolku v roce 2017 také Ladman a zároveň upozorňuje na pasivitu jednotlivých členů.

⁷ Dále jen PNP

Aby nadále mohl Spolek ovlivňovat úroveň knižní kultury, zasazovat se o krásnou knihu a kultivovat čtenářskou veřejnost, bude podle Dyrnka (2008, s. 20) potřeba zpracovat vlastní marketingovou studii, která by analyzovala vzniklou situaci a problematiku společenských trendů a přístupů ke krásné knize. Z analýzy by měla vyplynout určitá konkrétní řešení, měly by být pojmenovány další postupy a přístupy spolku, jak oslovit veřejnost, jakými prostředky, metodami, na koho a jakým způsobem se dál zaměřit, jak přesvědčit sponzory a získat pro nekomerční Spolek finanční kapitál. Podle Ladmana je SČB jako spolek vzhledem k jeho malé působnosti pro sponzory nezajímavý, kromě toho udává, že se spolku nedaří získat ani dotace od Ministerstva kultury či Hlavního města Prahy. Je otázkou, nakolik by tuto situaci mohla ovlivnit propagační činnost v rámci společnosti, o které blíže pojednává kapitola pátá a šestá.

Oproti 70. a 80. letům se snížila také finanční podpora spolku Památníkem národního písemnictví, který do roku 1989 dostával od Ministerstva kultury příspěvek na činnost SČB, po roce 1989 pak spolku dává k dispozici pouze síň Boženy Němcové pro konání výstav. (Ladman, osobní rozhovor, 2017) Spolupráce se opět rozšiřuje od roku 2009, kdy se SČB zapojuje do Soutěže o nejkrásnější české knihy roku a v rámci této soutěže uděluje cenu Vojtěcha Preissiga. (Památník národního písemnictví, 2017a)

Publikační činnost spolku je popsána v kapitole 3 *Český trh s bibliofiliemi*. Kromě publikační činnosti spolek pořádá příležitostné výstavy, spíše však regionálního charakteru. Při příležitosti výročí získání Nobely ceny Jaroslavem Seifertem se spolek podílel na výstavě tohoto básníka v Klatovech. Občasné výstavy uskuteční někteří členové spolku ve městech, odkud pocházejí. (rozhovor Ladman). Pro členy spolku je každoročně pořádána Valná hromada spojená s kulturním programem.

2.1.2 Spolek sběratelů a přátel exlibris

Spolek sběratelů a přátel exlibris⁸ byl založen 16. 11. 1918 v Praze a předcházela mu devítiletá činnost v rámci SČB. Ačkoliv oba spolky spojuje zájem o knižní grafiku, exlibris představuje jen úzkou, dílčí oblast tohoto zájmu. Historie vztahů a spolupráce obou spolků je aktéry vnímána jako komplikovaná. (Čejka, 2016, s. 150; Vencel, 2008, s. 133)

Mezi první členy spolku patřili Antonín Chvála, Josef Hladký, Bedřich Beneš Buchlovan, Václav Rudl, František Kobliha a další. Spolek pokračoval v omezené činnosti nepřetržitě

⁸ Spolek sběratelů a přátel exlibris – dále užívána zkratka SSPE

i během 2. světové války, v padesátých letech 20. století a v následujícím období normalizace. Spolku hrozila několikrát likvidace, mnoho členů padlo na bojištích 2. světové války a bylo vězněno v nacistických koncentračních táborech a v komunistických věznicích.⁹

Pro své členy i další zájemce vydává spolek časopis *Knižní značka*. První list vyšel v březnu 1920, nepřetržitě vychází od roku 1937. Vydávání časopisu *Knižní značka* bylo dvakrát zásahem státní administrativy zastaveno (v roce 1941 a v roce 1952) a bylo nahrazeno provizorními *Zprávami*. Koncem roku 1953 vyšlo první číslo obnoveného časopisu s názvem *Zprávy SSPE*, který vycházel až do roku 1993. Od roku 1994 vychází časopis opět s původním názvem *Knižní značka*. V současnosti vychází jako čtvrtletník.

Spolek od svého vzniku pořádá přednášky, výměnné burzy exlibris, návštěvy muzeí či výstavy sbírek. Právě na výstavních akcích je možné vidět exlibris významných umělců, kteří byli činní i v tvorbě autorských knih a či bibliofilů, např. Josefa Váchala či Jana Konůpka. Významná je také jeho vydavatelská činnost spolku, v rámci které vychází od roku 2002 *Sborník pro exlibris a jinou užitkovou grafiku* a *Slovník tvůrců exlibris*, jenž je vydáván formou jednotlivých listů. (Čejka, 2016, s. 150)

Jednou měsíčně pořádá spolek pro své členy prezenční aukce exlibris a drobné grafiky, pro které je od roku 2009 využíváno webové prostředí.

Spolek funguje nejen na celostátní úrovni, nýbrž má své zástupce i v jednotlivých regionech a vyvíjí i zahraniční činnost. Co do počtu členů a počtu výtvarníků, kteří pro členy spolku exlibris vytvářejí, patří SSPE mezi přední evropské i světové exlibristické spolky. Byl také jedním ze zakladatelů Mezinárodní federace společností přátel exlibris (FISAE), která sdružuje 33 členů a pořádá ve dvouletých intervalech světové kongresy sběratelů. (Čejka, 2016, s. 150)

Spolupráce se Spolkem českých bibliofilů sahá k počátkům existence samostatného SSPE. Oba spolky pojí podobné zaměření, jakož i institucionální a personální vazby. Mezi zakladateli lze nalézt jména osob, která jsou spjata se Spolkem českých bibliofilů, např. Bedřich B. Buchlovan, Karel J. Obrátil, Karel Dyrnk, Antonín Chvála, Arno Sáňka a další. Spolky také spolupracují s týmiž výtvarnými umělci jako např. se Zdeňkem Mézlem, Jiřím

⁹ K následujícímu souhrnu činnosti a historii spolku byl využit článek Jana Langhammera „Stručná historie SSPE“.

Andrle, Vladimírem Suchánkem a dalšími. V minulosti jimi byli např. Vojtěch Preissig, František Bílek, Josef Váchal, Adolf Kašpar, Václav H. Brunner, Karel Svolinský, Toyen, Ota Janeček či Adolf Born. Ke spolupráci spolků uvádí Slavomil Vencl (2008) ze SPPE následující: „[...] poctivé usilování o společné dílo vede občas k disharmonii mezi blízkými přáteli neb příbuznými, a tak není důvodu, abychom se v budoucnu odchylovali od dosavadní praxe vzájemného respektu a dobré vůle.“ Styčným bodem jsou i samotné bibliofilie, které mohou být označeny exlibris svého majitele.

Oba spolky, ač se jeden z nich soustředí na péči o celkovou úroveň knižní kultury, kdežto druhý svůj zájem orientuje na výtvarné aspekty příležitostné grafiky, se zasazují o kultivaci kultury ve společnosti.

2.1.3 Spolek Biblios

Spolek Biblios vznikl v roce 2011 v Ostravě. Jeho cílem je vydávání nízkonákladových, všestranně vysoce kvalitních a bibliofilsky pojatých publikací na ručním papíře. Spolek spolupracuje se společností Papírenská manufaktura Velké Losiny s.r.o. a výtvarnými umělci jako Adolf Born, Jaroslav Dajč, František Hodonský, Miloslav Moucha, Jiří Neuwirth, Jindřich Zeithamml, David Cajthaml. (Čejka, 2016, s. 24)

První ukázkou spolupráce mezi těmi to subjekty jsou dvě knihy ediční řady Stínová knihovna. Jedná se o texty italského renesančního básníka Guida Cavalcantiho a amerického modernistického autora Ezry Pounda. Publikace vyšly jak v originále, tak v překladu Anny Kareninové. Obě doprovázejí kresby Davida Herynka. (Česká televize, 2012a)

Redakční radu spolku Biblios tvoří Ondřej Duksa, Jakub Guziur, Martina Klézlová, Ilona Rozehnalová, Jana Šrubařová a Otto M. Urban. Jednotliví členové zastupují různé instituce a obory. Ondřej Duksa vystupuje jako hlavní nakladatel za Papírenskou manufakturu Velké Losiny s.r.o., Martina Klézlová za Slezské zemské muzeum a Památník Petra Bezruče. Ilona Rozehnalová kromě toho, že je jednou ze zakládajících spolku, vede Antikvariát a klub Fiducia Ostrava. Jana Šrubařová působí v Galerii výtvarného umění v Ostravě a Otto M. Urban přispívá svými znalostmi jako historik umění. Jakub Guziur působí jako esejist a překladatel. (Antikvariát a klub Fiducia, 2012)

V době, kdy se spolky s dlouholetou tradicí (SČB, SSPE) potýkají s problémy jako úbytek členů a finančních prostředků, je vznik nového spolku pro bibliofilskou obec přínosem.

2.1.4 Společenstvo českých knihařů

Spolek českých knihařů je charakterizován jako: „Společenstvo českých knihařů je mezinárodní organizace, knihařů, grafiků a restaurátorů, tiskařů, kartonážníků, návrhářů, kaligrafů, typografů, rytců a dalších umělců v oboru knihy, spisovatelů, básníků, vydavatelů, obchodníků s knihami, knihařským materiálem, nářadím, stroji, či knihařskými výrobky, výrobců knihařských potřeb a sběratelů knih.“ (Společenstvo českých knihařů, 2011a)

Organizace navazuje na Jednotu společenstev českých knihařů a byla založena v červnu 1997. Současnou předsedkyní je Mgr. Ivana Vyhnalová. Ačkoliv spolek zahrnuje mnoho různých činností, taktéž zde nalezneme ukázky bibliofilství.

Společenstvo vydalo v roce 2016 publikaci XV. Trienále umělecké knižní vazby Plzeň 2016, další vydavatelská činnost je především zaměřena na menší tisky pro členy spolku. Nakladatelství na svém webu sdílí odkazy na bibliofilie z Papírenské manufaktury Velké Losiny či Ateliéru Krupka a přispívá tak šíření informací týkající se bibliofilství.

3 Český trh s bibliofilii

Pokud chceme mapovat české bibliofilie ve 21. století, jsou bibliofilská nakladatelství vzhledem ke své vydavatelské činnosti jedním ze základních subjektů v této oblasti. Svým působením přispívají k rozvoji výtvarného a typografického umění a tvorbou bibliofilií přinášejí do společnosti pohled na knihu jako umění.

V rámci knižního trhu tvoří bibliofilská produkce zanedbatelné procento. Vydávání bibliofilií zajišťují malá nakladatelství specializující se na tento obor. Konkurenční prostředí není typickým znakem trhu s bibliofilii. Nakladatelství věnujících se vydávání bibliofilií není mnoho a v uskutečněných rozhovorech jejich představitelé projevují k druhým v tomto oboru spíše sounáležitost. Nakladatelé mají o sobě povědomí.

Od běžného knižního trhu se zmíněná nakladatelství liší také v množství vydaných knih. Produkce nakladatelství Albatros činí ročně zhruba 110 titulů (Albatros, [2017]), kdežto nakladatelství bibliofilská vydávají zhruba dva tituly (Aulos, Trigon, Teapot). Podstatnou odlišností je také cena publikace. Průměrná cena knihy v roce 2015 byla podle SČKN 240 Kč. (Svaz českých knihkupců a nakladatelů, 2015) Cena bibliofilií se pohybuje kolem 10 tisíc korun.

Pro specifickou bibliofilskou nakladatelskou činnost jsou nezbytné znalosti z mnoha oborů – výtvarného umění, polygrafie, literatury či jazyků, zvláště pokud chce nakladatel vydávat překlady. V rámci oboru je nutné se neustále vzdělávat. (Křenek, osobní rozhovor, 2017)

Národní knihovna k 15. 5. 2017 v adresáři nakladatelů registruje 31 nakladatelů se zaměřením „rare“ (v překladu vzácný), vztahujícího se na bibliofilie. Níže v *Tabulka 1. Seznam nakladatelství* je uveden seznam všech nakladatelů. Přičemž je ale nutné uvést, že registrace vychází ze žádosti o přidělení ISBN, jehož vlastnictví je v České republice dobrovolné. Existují tedy i bibliofilská nakladatelství, která ISBN nemají a tudíž je těžké jejich knižní produkci zachytit. Příkladem mohou být bibliofilie vydané spolkem OLD¹⁰.

¹⁰ OLD¹⁰ o.s., spolek fungující na principu lóže, zabývající se esoterikou.

	Název nakladatelství	ID / Sigla	Sídlo
1	Archa 90, nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o.	978-80-87251	Praha 3
2	Aulos, nakladatelství, bibliofilie a grafika, spol. s r.o.	978-80-86184	Praha 1
3	FABIO - Pavel R. Vejrážka	978-80-86352	Černčice
4	Grégr Eduard Dr. a syn, spol. s r.o.	978-80-86545	Praha 2
5	Hrach Pavel - hra	978-80-904483	Praha 4
6	Janás František - Edice 33 - bibliofilie	978-80-900385	Brno
7	K-Public	978-80-87028	Brno
8	Kaiserová Kristina - Albis International, nakladatelství pro bibliofily a diskofily	978-80-86971	Ústí nad Labem
9	Klepáček Miroslav - Sursum	978-80-7323	Tišnov
10	Kniha, grafika, bibliofilie, sdružení podnikatelů	978-80-86205	Praha 6
11	Kocman Bedřich. Pelhřimov	978-80-900283	Pelhřimov
12	Liška Daniel. Praha	978-80-903289	Praha 1
13	Lorenc Martin V. - Nakladatelství sv. Izidora	978-80-87999	Liberec
14	Muzeum Českého ráje v Turnově	978-80-87416	Turnov
15	Nakladatelství Arbor vitae	978-80-7467	Řevnice
16	Nakladatelství Noos, s.r.o.	978-80-88117	Praha 5
17	Nakladatelství Y-COPY	978-80-900911	Nová Paka
18	Neumann Horst - Athos	978-80-901511	Ostrava
19	Opus Bohemiae, sdružení podnikatelů	978-80-906529	Olomouc
20	Solín	978-80-902857	Praha 10 (pošta)
21	Spolek českých bibliofilů	978-80-905599	Praha 3
22	Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově	978-80-88009	Praha 1
23	Střední škola uměleckých řemesel a Vyšší odborná škola uměleckých řemesel	978-80-902275	Brno
24	Ševčík Pavel - Veduta, nakladatelství a vydavatelství	978-80-86438	Štítý
25	Šimon Patrik - Eminent	978-80-87352	Praha 10
26	Teapot, s.r.o.	978-80-85197	Praha 7
27	Trigon - knihy, s.r.o.	978-80-87908	Praha 7
28	Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm	978-80-87210	Rožnov pod Radhoštěm
29	Vašíček Jiří - NOE, vydavatelství krásné a odborné literatury	978-80-900267	Praha 4
30	Voda David - Rub	978-80-905921	Olomouc
31	Žárský Dušan - Žár	978-80-86725	Ostrava

Tabulka 1. Seznam nakladatelství

Funkci zdroje informací o knižním trhu plní také **Almanach Labyrint**, obsahující soupis nakladatelství a knihkupců. Tištěná verze vycházela jednou ročně, poslední tištěná verze je z roku 2012. Celoročně dostupná je internetová verze, obsahující kompletní adresář a profily nakladatelství a přehled jimi vydané i připravované produkce, přehled knihkupectví, antikvariátů a distribučních firem. Hlavní výhodou internetové verze Almanachu je průběžná aktualizace informací, kterou mohou provádět on-line přímo nakladatelé/knihkupci.

Internetový almanach umožňuje pohodlné vyhledávání subjektů podle názvu, sídla nebo zaměření či vyhledávání knižních titulů podle názvu nebo autora.

Registrace v almanachu je zpoplatněna. Roční paušál za uvedení v internetové verzi s možností průběžné aktualizace údajů + otištění základních údajů v knižní verzi je pro nakladatelství 390 Kč, částka pro knihkupectví/distribuce/antikvariáty činí 250 Kč. (Almanach Labyrint, [2017]) Almanach nicméně neuvádí, zda se ceny poté, co byl tisk knižní podoby zrušen, nějak změnil.

V Almanachu je k 13. 6. 2017 registrováno 39 nakladatelů, knihkupců a dalších subjektů věnující se bibliofilii. Jejich soupis přináší *Tabulka 2. Seznam nakladatelství podle Almanachu labyrint*. V rámci vyhledávání bylo využito internetové verze almanachu, přičemž byl zvolen filtr zaměření „bibliofilie a vzácné tisky”.

Název nakladatelství	
1	Aip Beroun s.r.o
2	Albis international
3	ALFA-OMEGA
4	Arbor vitae
5	ART SLOVO s.r.o.
6	Ateliér Krupka
7	AULOS
8	Bílý slon
9	Bonaventura
10	Brandejs-prameny
11	Brody
12	Carpio
13	Dauphin
14	Edice 33
15	Edition LIDU
16	Evropský literární klub
17	FRA
18	Gemini Publishing Prague
19	HORUS
20	Jamart
21	Kant
22	King
23	Klub pro českou heraldiku a genealogii
24	KOPP
25	Liber Baro
26	Moraviapress a.s.
27	Nakladatelství Franze Kafky
28	Návrat
29	Paseka s.r.o.
30	Ryšavý Šimon
31	Sursum
32	SUS Liberans
33	Svět
34	Tempus Libri s.r.o.
35	Trigon - knihy s.r.o.
36	Voluntas
37	VOLVOX GLOBATOR
38	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
39	WD Publications

Tabulka 2. Seznam nakladatelství podle Almanachu labyrint

Nová nakladatelství v této oblasti prakticky nevznikají. Jedním z mála, které vznikly po roce 2000, je nakladatelství **Kodudek**. O svém vzniku píše následující: „Pokud bychom vycházeli z toho, že na počátku bylo slovo, pak nakladatelství vzniklo v roce 2005, kdy objekt Františka Skály *Špion*, toho času stojící před Galeríí Egona Schieleho v Českém Krumlově, v jedné kolemjdoucí vyvolal z hlubin fantazie slovo Kodudek. A jestliže měřítkem jsou činy, pak je nutné se vrátit do roku 2010, kdy spatřil světlo světa *Psovod Gerža* Jana Zábrany.“ (Kodudek, [2017]) Mimo dílo Jana Zábrany připravilo nakladatelství ve spolupráci s Ateliérem Krupkových bibliofilská vydání v edici Sedmadvacet a dost knihu Jaroslava Havlíčka *Zánik městečka Olšiny*. Mimo edici byly vydány bibliofilie Pavla Hájka - *Čertova kuchyně* a Howarda Phillipse Lovecrafta - *The Hound*.

Nicméně založení nového nakladatelství je podle Křenka (osobní rozhovor, 2017) velmi obtížné. Ze své více než dvacetileté nakladatelské zkušenosti pozoruje sestupnou tendenci zájmu a prodeje bibliofilii. Zároveň zmiňuje, že případný zakladatel nového nakladatelství by musel velmi dobře znát trh, mít vhodnou propagaci a vydávat knihy, které se uplatní na trhu. Sám jako nakladatel sice bere v úvahu, se kterými autory spolupracuje, nicméně jeho původní motivací bylo vydat knihu, která se líbí jemu samému.

Existující nakladatelství lze rozdělit z hlediska doby vzniku na dvě skupiny. Nakladatelství, která zahájila svou činnost před rokem 1989, tedy v období komunismu a nakladatelství vzniklá po „sametové revoluci“ již v rámci demokratické společnosti. Tato událost byla přelomovou pro mnoho oblastí společenského života. V nakladatelské činnosti se projevila tím, že mnoho umělců mohlo začít publikovat veřejně a bibliofilie vystupují z ilegality.

Z období ČSSR pokračovalo ve vydávání bibliofilii do současnosti **Nakladatelství KGB** (knihy, grafika, bibliofilie) vedené Josefem Runštukem a Karlem Žižkovským, jež započalo svou činnost v roce 1972. Zpočátku vycházely bibliofilie v tomto nakladatelství formou soukromých tisků, od roku 1990 byla činnost povolena Ministerstvem kultury ČR. Vydavatelský záměr realizuje nakladatelství v edicích malé a velké řady Biblos, Sladké jádro srdce, Symposium a také na volných grafických listech. (Čejka, 2016, s. 112) Malý Biblos je nejstarší v ediční řadě. V edici byly vydány soubory grafických listů Hany Čáповé, Evy Haškové, Petra Melana, Karla Zeman a dalších. Velká řada edice Biblos reaguje na biblickou tematiku, jedním z autorů je Jaroslav Šerých, který zároveň napsal úvodní slovo.

V edici Sladké jádro srdce připravilo nakladatelství pro náročné sběratele bibliofilské tisky vyzdobené předními českými grafiky. Mimo jiné knihu Franze Kafky *Proměna* (grafické listy

Vladimír Suchánek, umělecká vazba František Jelínek, s použitím litografie Vl. Suchánka), básně Josefa Palivce *Naslouchání* s grafickým doprovodem Jana Součka, básně Charlese Baudelaira *Květy zla* (grafické listy Karel Demel), výběr Villonových básní doprovodil sedmi barevnými lepty Pavel Sukdolák. (Nakladatelství KGB, [2017])

Na bibliofilské řadě Symposium spolupracovalo KGB s nakladatelstvím VOLVOX GLOBATOR, které připravilo vedle komerčního vydání také 100–150 číslovaných bibliofilských tisků na ručním papíře a s vloženým grafickým listem. KGB svou činnost po roce 2000 postupně ukončilo. Nakladatelství a vydavatelství **VOLVOX GLOBATOR** vzniklo na počátku roku 1990. Zahájilo svou činnost vydáváním literárního časopisu *Plivník* orientovaného na okrajovou poezii a prózu nekomerčního charakteru. Volvox Globator je oceňován za překladatelskou činnost, vydaným titulům *Hra se skleněnými perlami* od Hermanna Hesseho a *Soukromé rozhovory* od Ingmara Bergmana udělila Obec překladatelů přemii za překlad roku. (Volvox Globator, 2012)

Ke konci 70. let vydává svou první bibliofilii František Janás ve své Edici 33. „Rozhodl jsem se, že si pro potěšení vydám bibliofilii dle vlastní představy. Stalo se tak v roce 1979, v mých třiatřiceti létech. Zamýšlený vydavatelský projekt jsem proto nazval **Edice 33**.“ (Janás, 2012) První vydaným kusem byla báseň *Havran* od Edgara A. Poea, kterou dvěma lepty a obálkou provedenou dřevorytem doprovodil Jiří Hadlač. V rámci své nakladatelské činnosti spolupracoval Janás např. s Jiřím Brázdou, Františkem Grossem, Jaroslavem Šerýchem, Jaroslavem Škarohlídem, Otou Kulhánkem, Františkem Tichým, Bohuslavem Reynkem či Josefem Istlerem. Při tvorbě bibliofilií spolupracuje Edice 33 také s Ruční papírnou Velké Losiny a.s., od které pochází papír na značnou část vydaných publikací. Na grafických úpravách se podílel např. Martin Dyrnyk. Ve vydaných bibliofiliích se objevují čeští básníci (Jaroslav Seifert, Karel Sýs, Vít Obrtel) ale i klasičtí autoři (Franz Kafka, E. Alan Poe). (Janás, 2015; Čejka, 2016, s. 45) Nejproduktivnější období nakladatelství bylo stejně jako výše zmíněné KGB v 80. a 90. letech, poslední titul této edici vyšel v roce 2012.

Po roce 1989 vznikají nakladatelství jako Arbor vitae, Fabio, Bonaventura, Aulos či Trigon.

Nakladatelství **Arbor vitae** bylo založeno v roce 1992. Od svého založení se věnuje vydávání publikací o výtvarném umění, ale i pořádání a produkci výstav. Nakladatelství rozřazuje svoji produkci do několika edic – v edici De arte vycházejí deníky, eseje, sentence a vzpomínky významných českých a světových malířů, sochařů a architektů. Edice Texty o architektuře obsahuje základní díla českého i světového architektonického myšlení. Nakladatelství vydalo

i textové monografie významných umělců přelomu 19. a 20. století (např. Karel Hlaváček, Alfred Kubin, Arnold Schönberg, Edvard Munch) a to v edici Vera effigies. V edici Louisa poté nalezneme pohádky a pověsti ilustrované současnými českými malíři a grafiky. Knihy nakladatelství získaly historicky nejvíce ocenění v soutěži Nejkrásnější české knihy roku, dále ceny Gloria Musaealis, Magnesia Litera, Nadace Český literární fond - Za kultivaci českého knižního trhu a bronzovou medaili v soutěži Nejkrásnější knihy světa. (Arbor vitae o.s., [2017])

Nakladatelství **Fabio** je spojeno s osobou Pavla R. Vejrážky, který se mimo nakladatelskou činnost věnuje také provozování antikvariátu či výstavním aktivitám. Záznam o tomto nakladatelství nalezneme také ve Slovníku bibliofila, kde je vyzdviženo vydání příruček Ukazatelé knižních cen přinášející systematický souhrn výsledků knižních aukcí v ČR. Pavel Vejrážka spolupracuje s básníkem Emilem Julišem. Z této spolupráce vznikla díla *Afrikááááá*, *Dlaní do tváře* či *Nelehké spočinutí*, na jehož vzniku má podíl také Zdeněk Veselý. Nakladatelství je činné od devadesátých let. (Vejrážka, [2017])

Počátečním místem, které mělo vliv na vznik bibliofilských nakladatelství, bylo Komorní sdružení pro hudbu, poezii a výtvarné umění Lyra Pragensis. Působil zde Zdeněk Křenek a Vladimír Beneš, kteří zde získávají zkušenosti s vydáváním knih a později je reflektují ve vlastní nakladatelské činnosti. Beneš v roce 1990 zakládá nakladatelství Bonaventura. O dva roky později zahajuje svou činnost Křenkův Aulos.

První publikací **Bonaventury** se stala kniha Oty Pavla *Tatínkova loď naděje*. Díky schopnosti Beneše navázat spolupráci s významnými umělci vznikala díla českých i zahraničních autorů doprovázena lepty Pavla Sukdokoláka, Ludvíka Kundery, Mariny Rychterové či Adolfa Borna. Mezi publikacemi nalezneme také díla z rodiny Reynkových, konkrétně básnickou sbírku Suzanne Renaud *K podzimu* doplněnou osmi suchými jehlami Bohuslava Reynka. Touto technikou tvořili také Vladimír Komárek, Jáchym Šerých. Bibliofilie doplnil litografiemi také Jiří Bouda a Martin Bouda či technikou mědirytu Jaroslav Šerých. Svou vydavatelskou činnost shrnuje V. Beneš ve své knize *Života běh s knihou aneb Měl jsem tu čest*. Zde uvádí kromě podrobného seznamu všech 51 bibliofilii, které za 21 let vydal, další vydané publikace a akce uspořádané během své činnosti. Konkrétně to bylo přes 50 večerů s významnými osobnostmi z různých oborů činnosti, prezentace nových titulů a jubilejní večery, dále také provozování výstavní a prodejní galerie mezi lety 1993-2001 a účast na knižních veletrzích. Kromě bibliofilských tisků vydalo nakladatelství 2 knihy nebibliofilského

vydání, 12 souborů grafických listů, 15 volných grafických listů, 2 pamětní desky, 5 svitků textů s grafikou v záhlaví, 2 jubilejní katalogy a 23 novoročenek.

V roce 2013 předává Beneš nakladatelství Lukáši Novosadovi, Martinu Nedvědovi a Rudolfu Leškovi. Nakladatelství získává s novými majiteli také nový název – Teapot.

Mnohým nakladatelstvím pomáhá s vazbou bibliofilii **Ateliér Krupka**, vedený manželi Krupkovými. Jejich knihařskou práci oceňuje např. Zdeněk Křenek (2012). „Obdivuji jejich píli a pracovitost a vím, že není někdy snadné vypořádat se s našimi požadavky a nápady tvůrců. Každý náš nový titul je řešen v jiném formátu, často se liší i materiálem na vazbu, technologií zpracování apod. Jde tedy o náročnou práci, kterou Krupkovi na vysoké úrovni a vždy v termínu zvládají.“ Spolupracoval s nimi i Vladimír Beneš (nakladatelství Bonaventura). Miroslava a Lubomír Krupkovi realizují také vlastní vydavatelskou činnost prostřednictvím nakladatelství **Ve stráni**.

Pro bibliofilie a autorské knihy je nezbytný také kvalitní, trvanlivý a originální materiál - papír. Z českých poskytovatelů lze zmínit Ruční papírnu Velké Losiny, ve které se ruční papír se vyrábí tradičním postupem z bavlny a lnu. Papír z této ruční papírny využila například nakladatelství Bonaventura, Edice 33 a další. Ruční papírna má velkou tradici a její historie sahá až do konce 16. stol. Přestála rozmach strojní průmyslové papírenské výroby v polovině 19. století, který byl v celoevropském měřítku příčinou těžké výrobní a odbytové krize papírenských manufaktur a jejich rychlého zániku. V roce 1949 se papírna stala součástí národního podniku Olšanské papírny, později akciové společnosti, zabývající se papírenskou výrobou v několika strojních průmyslových papírnách na Šumpersku. Od roku 2006 je sídlem samostatné společnosti Ruční papírna Velké Losiny a.s. Velkolosinská manufaktura dnes patří k nejstarším doposud pracujícím podnikům svého druhu v Evropě. (Ruční papírna Velké Losiny a.s., 2014)

Společnost Ruční papírna Velké Losiny a.s. zahrnuje kromě papírny také menší nakladatelství vydávající vlastní bibliofilie a příležitostné tisky. Každý tisk je doplněn signovanými originály autorských grafických listů významných českých grafiků, nebo podpisy autoru textu. U většiny knižních vydání jsou dostupné tisky jako volné listy či složky ručně vázané v přebalu. K 21. 5. 2017 nabízí patnáct bibliofilských tisků. Tisk *Linie tušení* obsahující dvanáct dosud nepublikovaných básní a šest původních vícebarevných dřevořezů Františka Hodonského byl jedním z objektů výstavy *Knihy prostor pro grafiku - grafika inspirace pro knihu* pořádanou Památkem národního písemnictví a Galerie Hollar. Celkem bylo vytištěno

devět číslovaných a signovaných výtisků na ručním papíru Losín. Tisk textové části realizovali technikou serigrafie Antonín Komárek a René Řebec v sítotiskové dílně Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Tato spolupráce je dokladem úzkého sepětí jednotlivých subjektů angažujících se v této oblasti.

Pro bližší představení byla zvolena nakladatelství Teapot, Aulos, Trigon, Spolek českých bibliofilů. Každé nakladatelství má různá specifika a zaměření. Vybraná nakladatelství by měla přinést určitý průřez těmito typy. Teapot je představitelem nakladatelství, kde se podařilo předání firmy v rámci generace. Aulos je velmi tradičním nakladatelstvím s dobrým jménem a postavením na trhu. Jeho udržení je nicméně otázkou. Generační předání se svým způsobem podařilo také v případě Trigonu, na rozdíl od Teapotu dokonce v rámci rodiny. Nakladatelství je ale zmíněno především kvůli zaměření knih na esoteriku a zároveň vystupuje jako zástupce těch, kteří kromě vydávání bibliofilii (aktuálně je však jejich vydávání pozastaveno) provozují i knihkupectví či antikvariát. Do této kategorie bychom mohli zařadit také Nakladatelství Fabio či Art Leges. Nakladatelská činnost SČB je pak ukázkou toho, jak probíhá vydávání v rámci spolkové činnosti. Podrobnější informace o jednotlivých nakladatelstvích, jejich titulech a situaci slouží k vytvoření obrazu o jejich činnosti participující na zachovávání knižní kultury.

3.1 Nakladatelství Teapot

Nakladatelství Teapot vzniklo jako vydavatelství **Bonaventura** v roce 1990. Vůdčí osobností byl Vladimír Beneš dříve působící v Lyře Pragensis. Z důvodu svého věku se rozhodl v roce 2011 nakladatelskou činnost ukončit. Ve vydavatelské činnosti pokračují Lukáš Novosad a Martin Nedvěd, kteří byli pro tuto činnost osloveni Rudolfem Leškem, který byl zákazníkem nakladatelství Bonaventura. S rokem 2013 a odchodem Beneše získalo nakladatelství nový název – Teapot. (Poláček, 2016)

Kniha v pojetí tohoto nakladatelství je chápána jako umělecký artefakt – harmonický součin a soulad všech řemesel a umění, jež se na její výrobě podílejí. (Teapot, [2017a]) Vystihuje tak výklad samotného termínu bibliofilie. Pojetí chápající knihu jako jeden umělecký celek neupřednostňuje žádnou z oblastí a žádná ze složek není v převaze. Dochází tak k souladu textu s obrazem, literární kvality s kvalitou výtvarnou a tiskařskou. Kniha jako artefakt je výsledkem společné práce jednotlivých umělců a řemeslníků.

Nakladatelství si klade za cíl maximálně propojit text s ilustrací, ale též se zajímavými a inovativními písmy, papíry, luxusní typografií a vazbou. Chce představit knihy „plnokrevně tak, jak bývaly vyráběny kdysi coby pramen poznání“.

Teapot se zaměřuje na českou klasiku, novou literaturu, u vědomí tradice a hodnoty uměleckých překladů v české kultuře ovšem také zahraniční díla v českých překladech. Mezi vydanými publikacemi nalezneme *Černou vzducholod'* od Jiřího Černého, *Antikódy* Václava Havla, nejnověji pak *Proměnu* od Franze Kafky.

Díla jsou vyvážená a tématu a textu knihy odpovídá vhodně zvolený grafický doprovod, který se nakladatelství nebojí hledat nejen mezi známými jmény, ale i mezi mladými výtvarníky. Tato práce je oceňována v rámci soutěží. V roce 2016 získalo nakladatelství v kategorii bibliofilie první cenu za knihu *Proměna* (viz Příloha, obr. 6), jež doplnil litografiemi Petr Nikl. Ocenění také získala kniha *Antikódy* (viz Příloha, obr. 3), jež byla vypravena pěti vyjímatelnými litografiemi Štefana Tótha.

Svou vydavatelskou činnost popisuje nakladatelství jako dobrodružství plné potýkání, míjení, překvapivých náhod i shod. Charakterizuje ji slovy – práce, radost, ocenění. (Teapot, [2017a])

Nakladatelství s mladými majiteli získalo modernější pohled, zároveň si však zachovalo kvalitu v tradičních postupech výroby. Mezi ostatními vyniká svou dobrou propagací a prezentací na veřejnosti. Více o tomto viz pátá kapitola Prezentace bibliofilii ve veřejném prostoru.

3.2 Nakladatelství Aulos

Zakladatelem a vůdčí osobností nakladatelství Aulos je nakladatel Zdeněk Křenek, podpořen spoluprací s typografem a grafickým designerem Zdeňkem Zieglerem. Pražské nakladatelství Aulos sídlí v domě U Zlatého půlkola v Michalské ulice na Starém Městě, který je spjat s tiskařskou tradicí, neboť zde v minulosti působila Krameriova Česká expedice.

Nakladatelství založil v roce 1992 Křenek nejdříve se společníky, postupně se Aulos stal nakladatelstvím jedné osoby. Od počátku byla pro Křenka rozhodující představa propojení slova a obrazu do výjimečného tvaru, v němž hraje důležitou roli nejen grafický design, ale i kvalitní technické zpracování. Knihu vnímá jako celek, artefakt. Jeho snahou je, aby kniha měla nejen kvalitní ilustrace, ale i text a působila vyváženým a uceleným dojmem. Pro naplnění této představy se jako zásadní ukázalo rozhodnutí spolupracovat s osobností

současného českého grafického designu, Zdeňkem Zieglerem. (Křenek, 2012, s. 7) Zdeněk Ziegler je oceňovaným typografem a pedagogem, jehož knižní tvorba byla opakovaně oceněna v soutěži Nejkrásnější české knihy roku. Jan Rous (2012)¹¹ u něj obdivuje výjimečnou schopnost vytvořit edici a zároveň ponechat jejím jednotlivým svazkům jedinečnou podobu, vycházející ze slova a z doprovodného obrazu.

V tvorbě nakladatelství Aulos se setkávají různí autoři i přístupy k tvorbě, přes deklarovanou individualitu je spojuje sounáležitost, souslednost a jakási sourodost. Během dvaceti let se na tvorbě bibliofilii podíleli např. Jiří Sopko (edice Wernischovy poezie *Jen tak*, 18. svazek, 1986), Petr Nikl (Wilde Oskar, *Šťastný princ*, 29. svazek, 2000), Zdeněk Sýkora (K. H. Mácha, *Máj*, 41. svazek 2009) (viz Příloha, obr. 11), Jiří Šalamoun (E. A. Poe, *Odcizený dopis*, 42. svazek, 2009), František Kolíbal (Aurelius, *Hovory k sobě*, 46. svazek, 2012). Jan Hísek využil techniky mezzotinty k J. R. R. Tolkienovi a jeho *Kováři z Velké Lesné* (12. svazek, 1995), minimalistickými ilustracemi doprovodil *Smrt v Benátkách* Thomase Manna (36. svazek, 2003) i *Zjevení Janovu* (24. svazek, 1998) Milan Grygar, který v oblasti knižní ilustrace využil motivy ze své volné tvorby. Na nezřetelnou hranici mezi knihou a knihou jako objektem výtvarného umění poukazuje dílo Květy Pacovské nebo její *Scrap* (17. svazek, 1997) (viz Příloha, obr. 17), který byl realizován jako objekt a radikálně narušil prostor klasické knihy, prostor obvykle určený k ilustraci.

Právě díky různorodosti a setkávání s inspirativními lidmi a umělci považuje Křenek svou vydavatelskou práci za jedinečnou.

Nakladatelství během své existence získalo mimo jiné mnohá ocenění v soutěži Nejkrásnější české knihy roku a prestižní cenu TypoDesignClubu (za rok 2007).

Každý nový titul nakladatelství je řešen v jiném formátu, často se liší i materiálem vazby, technologií zpracování apod. Knihařské práce pro nakladatelství provádí Ateliér Krupka vedený manželý Krupkovými. Při vzniku bibliofilii patří k nejnáročnějším složkám tisk ilustrací. V knihách vydanými nakladatelstvím Aulos se uplatnily všechny základní ručně zpracovávané grafické techniky tisku – od mědirytiny až po sítotisk. Na tisku leptů se podílí bratři Milan a Pavel Dřimalovi, kteří navázali na tradici svého strýce slavného tiskaře Mira

¹¹ (*1943) Historik umění, odborník na dějiny české knižní kultury. V letech 1972-90 pracoval jako kurátor Uměleckoprůmyslového musea, poté dvacet let učil dějiny umění a grafického designu na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Od roku 2008 spolupracuje jako kurátor s obnoveným Topičovým salonem. (Art+Antiques. Dostupné: <http://www.artcasopis.cz/autori/jan-rous>)

Pegrassiho, a Vladimír Bujárek z Vysoké školy uměleckoprůmyslové. Litografie tiskne pro Aulos dílna Jiřího Lípy a Martina Boudy v Říční ulici v Praze. Náročné sítotisky (serigrafie) tisknou Antonín Komárek a René Řebec z Vysoké školy uměleckoprůmyslové a Arne Charvát ve svém ateliéru Archtisk. (Křenek, 2012, s. 8)

Dále Křenek uvádí: „Jsem rád, že se nám podařilo přesvědčit naše zákazníky a sběratele, že i technika sítotisku je stejně kvalitní jako před rokem 1989 tolik žádaný lept. Textovou část knihy jsme v prvních letech tiskli u Jaroslava Janděourka v dílnách Vysoké školy uměleckoprůmyslové a od roku 2002 realizujeme tisk sazby v tiskárně Petra Chrta v Újezdě nad Lesy.“

Charakteristické znaky bibliofilské produkce nakladatelství Aulos popisuje Rous: „Každá kniha edice Aulos představuje v určitém slova smyslu krajnost, která opisuje krajní odlišnost jejích autorů. Představme si vedle sebe třeba Jana Koblasu a Václava Boštíka, Věru Janouškovou a Jaroslava Šerých, Zdeňka Sýkoru a Antonína Střížka - každý z nich představuje osobitý názorový a výrazový svět, a přesto je lze zahlédnout na pultu knihkupectví Křenkova Aulosu jako společenství blízkých, vnímáte je najednou jako části patřící jednomu celku.“

3.3 Nakladatelství Trigon

Nakladatelství Trigon založil Vladislav Zadrobílek roku 1990 v přímé návaznosti na svoji samizdatovou činnost. V čele Trigonu stál 20 let až do své smrti v prosinci 2010. Od roku 2010 Trigon vede jeho dcera Zuzana Zadrobílková.

Trigon tvoří nakladatelství, antikvariát a knihkupectví. Je tedy subjektem, který kromě vydávání bibliofilí opírá svou činnost také o vydávání jiných než bibliofilských tisků a o znovu zprostředkovaný prodej dříve vydaných knih. Jednou z výhod takového podnikání může být širší okruh zákazníků a v případě nezájmu veřejnosti o některou z oblastí zaměřit se na jinou.

Ediční činnost Trigonu je zaměřena na klasickou hermetickou, esoterickou a magickou literaturu, a především na alchymii a její symboliku. Vycházejí tu texty takových autorů, jako jsou Paracelsus, Agrippa, Lévi nebo Fulcanelli. Jediněčným nakladatelským počinem je Knižnice Logos, limitovaná ediční řada přinášející zásadní alchymistické texty v českých překladech (Hermes Trismegistos, Nicolas Flamel, Bernard z Trevis, Basilius Valentinus,

Michael Sendivogius, Eugen Philaletha, Libavius a další). V Trigonu vycházejí dále knihy představující autory české univerzalistické tradice (Pierre de Lasenic, Jan Kefer, František Kabelák). Kmenovým autorem Trigonu byl zakladatel nakladatelství V. Zadrobílek, který své práce publikoval pod pseudonymem D. Ž. Bor. (Trigon, 2017; Čejka, 2016, s. 182)

Jednou ročně vydává nakladatelství sborník Logos - sborník pro esoterní chápání života a kultury navazující na tradici předválečné Universalie. V roce 2016 Sborník Logos představoval zelený svět stromů a rostlin, jeho zrcadlení v hermetické tradici a v umění, včetně ars vegetabilis, umění spagyrického. Byla vydána díla, *Strom poznání dobrého a zlého, Magické rostliny* od Antonína Petra či *Znamení, planetární vládci a rostlinné signatury z jiného pohledu* od Ondřeje Lesáka. Svým uměním přispěla také Kateřina Piňosová: *O mdlobách, stromech, rostlinách, červených bobulích Ariadny, návštěvě Hannah a jiných dobrodružstvích*, která se zároveň stala výtvarnou osobností čísla a zpracovala obálku a barevné přílohy sborníku.

V Trigonu vyšly knihy Lobsanga T. Rampy, spisy Jakoba Lorbera či knihy britské spisovatelky Alice A. Baileyové, autorky knih z oblasti spirituality, okultismu, astrologie, teosofie, křesťanství a dalších religiózních témat. Z beletrie a poesie přináší nakladatelství Trigon texty Ladislava Klímy, Josefa Váchala, Gerarda de Nerval, Otokara Březiny, Gustava Meyrinka, ze současných autorů pak D. Ž. Bora, J. Veselského, M. Topinky, B. Správcové a dalších.

Při tvorbě bibliofilských tisků, spolupracoval V. Zadrobílek s umělci Jiřím Beránkem, Janem Hískem, Veronikou Holcovou, Vladimírem Kokoliou (viz Příloha, obr. 12), Kryštofem Krejčou, Petrem Niklem, Vladimírem Novákem, Michaelem Rittsteinem, Adrienou Šimotovou a dalšími. Tito výtvarníci doplnili bibliofilie grafickými listy. Pro knihařské zpracování byl oslovován Atelitér Krupka. Od roku 2010, kdy Zadrobílek zemřel, je vydávání bibliofilii pozastaveno. Zuzana Zadrobílková pokračuje ve vydávání knížek i provozování vlastního knihkupectví s antikvariátem, ale pro návrat k bibliofilii jí dle jejích slov zatím chybí odvaha, čas a finance. (Zadrobílková, osobní korespondence, 2017) V současnosti je možné tedy zakoupit pouze některé z dříve vydaných bibliofilii anebo knihy, které se bibliofilii staly a jsou prodávány v rámci antikvariátu.

3.4 Spolek českých bibliofilů

Publikační činnost spolku je vzhledem k jeho historii poměrně rozsáhlá. Zde bude představena především tvorba vztahující se k období, jež mapuje tato práce, tedy 21. století.

Spolek se při tvorbě knih podle Josefa Kouteckého snaží o propojení složky textové se složkou grafickou, a tvoří tak dokonalý celek hodný jména „kniha“. (Koutecký, 2008, s. 144) Od svého počátku klade spolek důraz na kvalitní provedení knih. Tato snaha se však v poslední době potýká s pasivitou členů i duchem nové doby. Martin Dyrynk zmiňuje v Úvodním slovu v publikaci ke stoletému výročí spolku, že přes 50% členů nezaplatilo příspěvek na vydání „super last prémie“. Po roce 2000 se Spolek dostává do nejhlubší finanční krize. Nedostatek financí i v roce 2017 potvrzuje předseda spolku Petr Ladman. Příčiny krize Spolku vidí Dyrynk ve společensky podmíněných procesech moderní civilizace vedoucími ke zcela jiným postojům ke knize a její kultuře, avšak i ke knize jako takové. Tuto situaci popisuje následovně: „Umělecká hodnota se mnohdy nekryje se sběratelskou a dokumentární, komerční hodnota převažuje estetickou. Kritéria jsou různorodá, rozhoduje konkurence, názory se dělí na zásadní obhájce řemeslně náročné tradiční klasické koncepce a na příznivce využívání zcela nových moderních experimentálních technologií.“ (Dyrynk, 2008, s. 18) I přes pasivitu některých členů a minimum finančních prostředků se však Spolku nadále daří publikovat.

Spolek není klasickým nakladatelstvím. Spolek vydává knihy víceméně pouze pro své členy, sám si oslovuje konkrétní tiskárny, zvláště shání kvalitní papír a díky kontaktům členů výtvarníky, kteří by knihu obohatili po výtvarné stránce. Vydavatelská činnost spolku je realizována v několika edicích formou tzv. členských premií nebo jako subskripční tisk. Ediční plán je sestavován na základě návrhu členů a v případě subskripce se zájemci o budoucí titul přihlásí k tomu, že si jej, až bude realizován, zakoupí. Vzhledem k finanční náročnosti vybavení nové knihy a omezeným prostředkům spolku vychází ročně zhruba 1-5 titulů. Většina z nich není volně prodejná a je k zakoupení pouze pro členy spolku.

Aktuálně spolek pokračuje v Edici Puppila, založené v 80. letech Martinem Dyrynkem, již předcházela edice Slza v letech sedmdesátých. Ediční řada Puppila byla zahájena úvahou Karla Čapka *Kterak se čtou knihy* a dosud v ní vyšlo přes třicet knih. V roce 2016 doplnil tuto řadu *Krákora*, krátký text básníka, prozaika a dramatika M. Šandy, v němž vystupuje mistr řeznický Johann Krákora z Brázdimi. Barevnou kresbou knihu doprovodil Michal Machat. Téhož roku vznikla edice Inventa, jejíž prvním svazkem se stalo *Igitur čili Elbehnonovo*

šilenství, próza francouzského esejisty S. Mallarmého. Tuto edici řídí Gustav Erhart. Mezi edice vzniklé po roce 2000 patří také Edice Knihovna bibliofila, v rámci které Spolek vydal *Slovník bibliofila*. Na slovníku se podíleli členové spolku a celkem přináší 1473 hesel a odkazů i dalších podrobných informací z oblasti bibliofilie, grafiky, knihařství a knižní kultury. V jednotlivých heslech jsou uvedeny další důležité prameny k prohloubení znalostí zájemců o danou problematiku.

Vydavatelská činnost spolku se z velké části zaměřuje na poezii jak českých, tak zahraničních autorů. Mezi publikacemi lze nalézt menší prózy, dopisy významných osobností, vzpomínkové knihy, či publikace týkající se činnosti spolku – sborníky a marginálie. Petr Ladman (osobní rozhovor, 2017) popisuje vydávání knih následovně: „Jaké knihy vydáme, se rozhodujeme podle poptávky členů ve spolku. Někteří členové zabývající se určitým tématem sami nabídnou článek či jiné podklady s dotazem, zda by o ně neměli zájem i druzí. Vydáváme i staré věci s „novým kabátem“, ale klidně i něco nového, objeveného. Například v roce 2017 jsme jako bibliofilský tisk připravili básně Zdeňka Řezníčka, které dosud nebyly vydány. Nelze usnout na Pohádce máje.“

Na vzhledu jednotlivých bibliofilů se od sedmdesátých let významně podílí Martin Dyrnyk, grafik a typograf, jehož rukopis nesou především výše zmíněné edice Puppila a Slza (viz Příloha, obr. 5). Mezi výtvarníky doprovázejícími knihy ilustracemi, grafikami, lepty či rytinami patří Bohuslav Reynek, Jan Zrzavý, Jaroslav Benda, Jaroslav Šerých, Bohdan Kopecký, Jaroslava Šváb, Zdeněk Mézl a další. Po roce 2000 přispěli k tvorbě krásných knih umělci Michael Rittstein, Lucie Rašková, Michal Machat, Bohumil Žemlička, Jaroslav Dajč, Alena Bílková, Adolf Born, Alena Antonová, Josef Jíra, Jiří Anderle, Mikoláš Axman, Jiří Brázda.

Ediční činnost spolku je zpracována v několika publikacích připravených zpravidla členy výboru spolku. Významnou prací je čtyřdílná *Bibliografie českých bibliofilských tisků z let 1894-1945*, kterou sestavil Arno Sáňka. Za další klíčový soupis starší produkce je považován členy spolku *Přehled ediční činnosti Spolku českých bibliofilů za léta 1908 do konce března 1968* sestavený dr. Františkem Bublou a Miroslavem Janovským. Na tento přehled navazuje zpráva dr. Bohumíra Lifky *Spolek českých bibliofilů v období 1968-1982*. Úplný seznam ediční činnosti spolku obsahuje také publikace *Spolek českých bibliofilů: krásné tisky ve vztahu k české knižní kultuře: 1908-2008*, přičemž díla vydaná v letech 1982-2008 jsou uvedena včetně úplného bibliografického popisu. (Spolek českých bibliofilů, 2008, s. 168)

3.5 Běžná nakladatelství

Za účelem zjištění produkce bibliofilů běžnými nakladatelstvími působícími na českém trhu byla provedena rešerše knižní produkce nakladatelství uvedených v seznamu, viz *Tabulka 3. Nakladatelé podle počtu obrátu níže*. Tabulka je převzata ze Zprávy o českém knižním trhu 2015/2016, kterou vypracoval SČKN¹².

c) Nakladatelé podle obrátu

Poslední výsledky ve Veřejném rejstříku a Sbírci listin, popř. informace dodané nakladateli SČKN, uvádějí následující údaje:

Nakladatelství	Celkový obrát (mil. Kč)	Tržby z prodeje vlastních knih (mil. Kč) ⁹⁾	Údaj za období
Albatros Media	759	728	7/2015–6/2016
Euromedia Group	1 305	546	2015
GRADA Publishing	166	153	2015
Fraus	129	116	2014
Argo	98	98	2013
Svojtka & Co.	88	88	2014
Egmont	115	63	2015
Host	61	61	2015
Kniha Zlín	51	51	3/2015–2/2016
Nová škola	52	44	2013
MOBA	45	43	2013
Paseka	38	37	2015
Alter	39	36	2015
REBO	32	32	2015
BB/art	63	63 (včetně prodejen Comicspoint)	2015
Slovart	65	60 (včetně distribuce zahraniční literatury)	2014
SPN	59	59 (včetně výnosů z pronájmu)	2014
Portál	68	59 (včetně časopisů a seminářů)	2015
Wolters Kluwer	256	57 (včetně časopisů)	2014
ANAG	95	55 (včetně knihkupectví a časopisů)	2015

⁹⁾ Jsou-li dle výkazu zisku a ztrát či přílohy k účetní závěrce oddělitelné od ostatních výnosů

Tabulka 3. Nakladatelé podle počtu obrátu

Z dostupných údajů o knižní produkci vybraných nakladatelství vyplývá, že příležitostnému bibliofilskému vydávání vybraných titulů se věnuje pouze nakladatelství Argo. Ostatní nakladatelství uvedená v seznamu ve své nabídce bibliofilská vydání obsažena nemají. Nakladatelství Argo má v nabídce aktuálně osm bibliofilských tisků, přičemž většinu lze označit za ověřené a známé tituly, jako např. *Hobit* či *Pán Prstenů* od J. R. R. Tolkiena nebo *1984* George Orwella. I pro ostatní knižní produkci tohoto nakladatelství je charakteristická vysoká kvalita, dokladem toho jsou opakovaně oceněné knižní tituly v soutěži Nejkrásnější české knihy roku.

¹² SČKN = Svaz českých knihkupců a nakladatelů

Mezi nakladateli, v jejichž produkci převažují knihy masového nákladu, je vydávání bibliofilských tisků ojedinělou záležitostí. Na bibliofilské edice se běžná nakladatelství, stojící na prvních místech žebříčku podle obratu, nezaměřují, přesto některá z nich vydávají knihy v takové kvalitě, že je lze řadit mezi krásné knihy. „Náročné parametry bibliofilů mnohdy snesou i knihy zamýšlené jako normální sériová produkce.“ (Pecina, 2012. s. 26) Dokladem je například nakladatelství **Host**, jehož kvalitní produkce je potvrzena četnými oceněními. V roce 2016 získala z tohoto nakladatelství 3. místo kniha *Jezero* od autorky Bianci Bellové, o které Zofia Oslislo Piekarska, členka výtvarné komise uvedla následující: „Současný román s krásným designem. Autor grafického zpracování věnoval pozornost každému detailu. Zajímavá typografická kompozice na obálce obsahuje všechny nezbytné informace, a přitom působí jako umělecké dílo. Kniha, do které máte chuť se ponořit a na několik hodin se v ní ztratit.“ Knihy z tohoto nakladatelství získaly v soutěži Nejkrásnější české knihy roku umístění i v předchozích ročnících (např. Nejkrásnější české knihy roku 2015 - 3. místo — Ondřej Sládek: *Jan Mukařovský: Život a dílo*) a pravidelně jsou nominovány a oceňovány také dalšími literárními cenami, jako je Magnesia Litera, Cena Jiřího Orteny či cena Josefa Škvoreckého.

U nakladatelství **Paseka** také nenalezneme kategorii bibliofilů, přesto jeho edice Váchaliána zaměřená na publikování Váchalovy tvorby splňuje kvality krásné knihy. Publikace *Šumava umírající a romantická* Josefa Váchala (viz Příloha, obr. 9) získala Cenu Vojtěcha Preissiga udělovanou v rámci soutěže Nejkrásnější české knihy roku Spolkem českých bibliofilů. Edice Váchaliána Ladislava Horáčka z nakladatelství Paseka je zároveň významná tím, že připomíná a aktualizuje dílo jednoho z prvních umělců, kteří se na počátku 20. století zasloužili o rozvoj tvorby krásné knihy. Ceny nakladatelství získává rovněž za dětskou literaturu. V roce 2008 získala ocenění z tohoto nakladatelství kniha pro děti Pavla Šruta, *Lichožrouti*. Nakladatelství získává řadu dalších ocenění, ty se však vztahují spíše ke kvalitě vydaného textu, než k celkovému provedení, avšak poukazují na celkovou kvalitu produkce tohoto nakladatelství. Činnost nakladatelství Paseka byla odměněna cenou Magnesia Litera, Státní cenou za literaturu, Státní cenou za překladatelské dílo či Cenou nadace Český literární fond. Dále obdrželo cenu Jiřího Orteny, cenu Josefa Jungmanna, cenu Jaroslava Seiferta, cenu Josefa Pekaře, cenu Miroslava Ivanova, cenu E. E. Kische. (Paseka, [2017])

Dalšími běžnými, nicméně z hlediska produkce knih, menšími nakladatelstvími vydávající kvalitní, až bibliofilské tisky jsou např. nakladatelství Baobab či Meander, o kterých Pecina mluví jako nakladatelstvích vydávajících jedinečné autorské knihy, bohatě vyzdobené krásnými

ilustracemi českých autorů, o které by se mělo usilovat. (Pecina, 2012. s. 26). O nakladatelství Baobab se pochvalně zmiňuje i Petr Ladman (osobní rozhovor, 2017). A kvalitu opět potvrzují každoroční úspěchy v soutěži Nejkrásnější české knihy roku.

Baobab je malé alternativní nakladatelství ilustrovaných knih pro děti a mládež. Věnuje se vydávání původních textů, ale i překladů. Spolupracuje s nastupující generací výtvarníků, která knihy doplňuje originálními ilustracemi a podílí se na celkovém provedení knih. Ocenění získal v roce 2015 například titul *Baoplaneta* Luboše Drtiny (viz Příloha, obr. 8), který vytvořil jak textovou, tak grafickou stránku knihy. Porota ocenila především unikátní soulad písma s ilustracemi a označila knihu jako expresivní, hravou, veselou publikaci, která v dynamičnosti projevu a celistvosti výtvarných prostředků neměla v daném ročníku mezi knihami pro děti konkurenci. Oceněna byla také práce Michaely Kukovičové, která mimo jiné pracuje jako asistentka na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v ateliéru ilustrace a grafiky, a Olgy Černé na knize *To je Praha* (viz Příloha, obr. 2). (Baobab, [2017a])

Nakladatelství **Meander** se také věnuje tvorbě pro děti, některé tituly označuje jako dětské knihy pro dospělé. Dětské knihy jsou natolik umělecky, originálně vyvedeny, že dokáží zaujmout i dospělého čtenáře. Znaky bibliofilů nese především ediční řada Modrý slon, kde vycházejí náročnější, umělecké autorské knihy pro děti. Právě tyto knihy nakladatelství proslavily – každá z nich je svého druhu sběratelským předmětem, prvních sto výtisků je zpravidla číslováno a obsahuje vlastnoruční podpis autora. Jak říká nakladatelka Ivana Pecháčková: „Krásná kniha je krásně napsaná a krásně ilustrovaná, krásná kniha je věc, kterou chcete mít doma v knihovně a o kterou se budou handrkovat vaše děti a vnuci, až vy tady jednou nebudete. A sběratelé po ní budou v antikvariátech pátrat i v příštím století.“ (Meander, [2017]) Potvrzuje tak již uvedené charakteristiky a názory na to, co je krásná kniha - tedy vyváženost stránky literární i grafické.

V soutěži Nejkrásnější české knihy roku zvítězilo několikrát v oblasti bibliofilů nakladatelství **wo-men**. V databázi Národní knihovny ČR není uvedeno zaměření na bibliofilie, avšak samo nakladatelství se charakterizuje jako malé artové nakladatelství orientující se na umělecké knihy. Jeho tvorba je na rozhraní bibliofilů a autorské knihy a zároveň genderově zaměřena. Problematika genderu však nemusí být podmínkou k vydání knihy, dokladem je např. autorská kniha-objekt obsahující fotografie Jindřicha Štreita s názvem *Kde domov můj*, zobrazující život lidí bez domova. Kniha či spíše knižní objekt se skládá z lepenkové krabice převázané provázkem obsahující právě fotografie Jindřicha Štreita

(viz Příloha, obr. 4). Český i mezinárodní úspěch získaly knihy *Slečny* a *Intimita*, na jejichž knižním designu se podílel Milan Nedvěd. Knihu *Intimita* (viz Příloha, obr. 1) lze označit jako stylizovaný umělecký literárně-fotografický dokument Barbory Baronové a fotografky Dity Pepe. Publikace se skládá z jedné textové knihy a šesti fotografických sešitů s výklopkami a lakovanými reliéfními motivy. Obsahuje 344 stran textu a 244 stran fotografií.

3.6 Antikvariáty

Nedílnou součástí trhu s bibliofilii jsou také antikvariáty. Původně označení pro knihkupectví, které zprostředkovávalo koupi a prodej (někdy i výměnu) vzácných a hledaných tisků a rukopisů. (Kimák, 1989, s. 7) Ve své nabídce mívají historické a ceněné publikace, jejichž hodnota stářím stoupá. Jedná se tedy o knihy, které nevznikly jako bibliofilie, ale teprve se jimi časem staly díky své vzácnosti či omezené dostupnosti. Antikvariáty přispívají svou činností k zachování produkce krásných knih především svou nabídkou výkupu knih od široké veřejnosti. Pomáhají bibliofilii distribuovat mezi jejich zájemce a podílejí se tak na existenci bibliofilství v 21. století.

Je samozřejmostí, že stejně jako nakladatelství, také antikvariáty mají různá zaměření a ačkoliv antikvariát je obecně specializovaným obchodem na knihy staršího vydání, nutně nemusí obsahovat bibliofilie. Výběr antikvariátů zmíněných níže proběhl na základě doporučení oslovených nakladatelů. Pomocí webu pak byla ověřena existence bibliofilii v jejich knižní nabídce.

Mezi nakladateli bibliofilii má dobrou pověst antikvariát **Ztichlá klika**. Antikvariát Ztichlá klika vede Jan Placák, jenž zároveň pod stejným názvem provozuje malé nakladatelství a Galerii. Antikvariát je specializován na staré a vzácné tisky z 15. – 20. století a malby, kresby či grafiku 20. století. V jeho nabídce rovněž nalezneme velké množství literatury z období avantgardy, krásné literatury 20. století a bibliofilie.

Vznik **Antikvariátu Lege** datuje jeho zakladatel a majitel Jan Hýsek k 1. červnu 1997. Kromě bibliofilii se zaměřuje na kuriozity a raritní tisky stejně jako na tisky malých tiskařů, starších i současných. Hýsek se zajímá také o uměleckou i insitní knižní vazbu, typografii a užitou grafiku. Ze současných tvůrců nabízí produkci Josefa Koudelky a Františka Štorma. Kmenovými autory jsou od počátku Ladislav Klíma a Josef Váchal, jakož i autoři Hrabalova okruhu. Některé z oblastí, jimž se nakladatelství původně věnovalo např. hermetismus a brak, byly během dvaceti let existence utlumeny. (Hýsek, [2017])

Antikvariát Fabio provozuje Pavel R. Vejrážka. Od roku 1991 byl obchod součástí Svazu antikvářů České republiky a mezinárodní organizace ILAB. Od roku 2001 je členem Asociace antikvářů České republiky. Od 11. 7. 2011 přesídlil antikvariát FABIO do Černčic u Loun. Nabídka zahrnuje mimo knihy také mapy, pohledy, plakáty a exlibris a postihuje oblasti jako avantgardu, surrealismus, esoteriku, náboženství, historii, publikace z exilu či edice Symposion či OKO. Mezi bibliofiliemi nalezneme knihy autorů z doby obrody krásných knih v českém prostředí, tedy Zdeňky Braunerové či Františka Koblihy, klasické české autory jako Neruda, Čapek, Nezval doplněné dřevoryty či mědiryty i tvorbu Emila Juliše, českého básníka a výtvarníka. Kromě antikvariátní činnosti vlastní P. R. Vejrážka také malé nakladatelství Fabio. (Antikvariát Fabio, 2017)

Oslovenými nakladateli byl zmíněn také Dr. Václav Prošek, provozující aukční agenturu a **Antikvariát Prošek**. Aukcemi bibliofilů, rukopisů, plakátů, grafik a dalších uměleckých děl se věnuje od roku 1990. Od roku 2003 se aukce přesunuly do internetového prostředí. K 7. 10. 2017 obsahoval aukční katalog na 100 titulů knih zahrnující tvorbu básnické avantgardy.

Bibliofilské tisky lze nalézt také v nabídce antikvariátu Spálená 53, Antikvariátu Valentinská, Podzemním antikvariátu a dále také v mimopražském Antikvariátu Fryč. Tyto antikvariáty nebyly uvedeny nakladateli, avšak v rámci rešerše ověřující předešlé, bylo zjištěno, že také tyto antikvariáty mají rozsáhlou nabídku bibliofilů.

4 Autorská kniha

Definovat jednoznačně, co je to autorská kniha, přináší značné potíže. Nejen proto, že se definice uváděné v odborné literatuře liší, jak uvidíme níže, ale zvláště proto, že sami umělci tvořící v této oblasti mnohdy váhají, kam tyto knižní objekty zařadit. Autorská kniha je nejčastěji vnímána jako hraniční umělecký obor často na pomezí mezi knihou a uměleckým dílem. Z tohoto hlediska autorská kniha tradičně chápanou knihu jen připomíná. Přívlastek „autorská“ znamená individuální tvůrčí koncepci (řešení) z hlediska uměleckého. (Renotière, 2009, s. 14-25)

Autorskou knihu definovala řada autorů a termín není vždy chápán zcela jednoznačně. Je používán ve dvou základních významech – jako kniha od jednoho autora (vytvořená jedním autorem) nebo umělecká kniha (která má charakter uměleckého díla, objektu). V zahraničním kontextu se v tomto významu setkáme s označením „livre de peintre“ – kniha malířská (francouzský pojem), či v anglosaském světě s „livre d'artiste“ či artist's book. (Hubáčková, 2013, s. 53) Než získala autorská kniha svůj název, prošla definice pojmu komplikovaným vývojem. Označení „artist's book“ poprvé použila Dianne Vanderlipova (nar. 1941) v názvu výstavy v Moore College of Art ve Filadelfii roku 1967, český ekvivalent „autorská kniha“ vytvořil a publikoval téměř s desetiletým odstupem český teoretik a kritik umění, publicista a konceptuální umělec Jiří Valoch (1982). (Renotière, 2009, s. 17)

Valoch rozlišuje knihy-objekty dvojího typu. V prvním případě reaguje autor na hotovou, existující knihu, jejíž výtisk dále interpretuje. Druhý typ představují knihy, které si vytváří autor sám, ale pouze jako model, který bezprostředně parafrázuje. Například u knihy *La comédie humaine* Alexe Mlynářčika je knižní blok nahrazen pařížským telefonním seznamem, dalším příkladem může být *Kniha geometrického tvaru* Jana Wojnara umožňující za pomoci listování sledovat proměny geometrických kompozic prořezávaných tvarů v jednotlivých vrstvách knihy. Hraniční podobu knih-objektů představují rané realizace chromatografických knih Jiřího H. Kocmana. (Renotière, 2009, s. 27)

Profesorka filosofie umění Ann Moeglin-Delacroix, která se autorské knize celoživotně věnuje a vydala v tomto směru významnou publikaci *Esthétique du livre d'artiste*, mluví o autorské knize následovně: „Autorská kniha je dílo vytvořené ve výhradní odpovědnosti umělce a bylo koncipováno jako tištěná kniha s cílem zpřístupnit umění co největšímu

počtu.¹³ Avšak v knize samotné je obtížné definici autorské knihy najít a jednoduchá definice je záměrně vyloučena. Z charakteristik uměleckých knih prezentovaných a popsáných Moeglin-Delcroix je možné sestavit následující definici: autorská kniha je dílem současné průmyslové podoby knihy. Autorská kniha je kniha se známým pohledem obyčejné knihy, která odpovídá na konkrétní umělecký projekt. Umělec má exkluzivní nebo přinejmenším významnou roli ve všech fázích tvorby knihy, konkrétně v její koncepci, produkci a publikaci. To přesahuje jeho funkci konvenčního materiálového provedení, aby se stalo významnou formou.¹⁴ (Cardoso, 2014)

Památník národního písemnictví (2017c) pro potřeby soutěže Nejkrásnější české knihy roku definuje autorskou knihu jako dílo jednoho umělce (ve většině případů), které může existovat v jediném nebo i ve stovkách exemplářů a kromě papíru používá i jiné materiály, jako např. kámen, kov, dřevo, textil nebo sklo.

Do kategorie autorské knihy bývají někdy zařazovány také bibliofilie a obráceně. Z pohledu jedinečnosti, provedení či nedostupnosti lze autorské knihy vnímat jako bibliofilské tisky. Nicméně je třeba rozlišit, jestli se jedná o klasickou bibliofilii nebo autorskou knihu, která je vytvořena ve formě bibliofilského vydání. Rozdíl mezi těmito dvěma žánry charakterizuje Gina Renotiére (2009) následovně: „V porovnání s bibliofilii je autorská kniha uměleckým dílem v komplexní rovině, rovnocenným s ostatními uměleckými obory. Zatímco na vzniku bibliofilské knihy se zpravidla podílí několik specialistů a výsledek pak spíše reprezentuje výtvar špičkového uměleckého řemesla, je autorská kniha naopak ve většině případů dílem jednoho umělce.“ Hubáčková (2013) dodává, že oproti autorské knize má bibliofilie také delší historii a tradičnější podobu. Autorská kniha je moderní fenomén sdružující prvky knižní tvorby a volného umění, vyznačuje se širokým spektrem přístupů, akceptuje aktuální trendy výtvarného umění, využívá nové technologie a kromě tradiční podoby rozvíjí i podobu experimentální. Někteří historici umění považují autorskou knihu za jeden z nejpřevratnějších

¹³ An “artists’ book” is a work created under the artist’s sole responsibility and has been conceived in the form of a printed book, with the aim of making art accessible to the greatest number possible.

¹⁴ From the characteristics of artist’s books presented and described by Moeglin-Delcroix it is possible to assemble a definition: an artist’s book is a work with the contemporary industrial form of the book. The artist’s book is a book with the familiar look of an ordinary book that answers to a specific artistic project. The artist has an exclusive, or at least a prominent role, in all the stages of the production of the book, namely its conception, production, and publication. It goes beyond its function of a conventional material embodiment to become a significant form.

uměleckých fenoménů od dob dadaismu, ale nikoli pro její uměleckou formu, nýbrž pro způsob, jímž se rozšiřuje. (Renotière, 2009, s.)

4.1 Historie autorské knihy

Historie autorské knihy zohledňuje obě oblasti, na jejichž pomezí vzniká – vychází jednak z tradičního knižního prostředí a na straně druhé z výtvarného, jež se zaměřuje na zobrazovací funkce díla. Z klasické knihy si kniha autorská částečně uchovala určité charakteristiky – strukturu, materiální kvality, fyzickou podobu, které se však v konkrétních případech mohou projevat zcela individuálně. Autorská kniha však rovněž zachycuje konceptuální definici knihy v poslání primárního nosiče informací, jehož forma je podřízena obsahu. (Renotière, 2009)

Vývoj autorské knihy je historicky zakotven v dlouhé tradici interpretování literárních děl výtvarným uměním. Ve středověkých rukopisech plnily knižní malby (iluminace) zprvu jen reprezentativní, dekorativní nebo ilustrativní funkci, do značné míry podřízenou textové složce. V pozdějších luxusních rukopisech biblí, knihách hodinek, ale i ve „světských“ spisech vrcholné a pozdní gotiky význam vizuální a estetické dekorativnosti stoupal. (Renotière, 2009; Benton, 2007) Megan L. Benton (2007) poukazuje také na to, že právě knižní hodinky lze svým způsobem považovat za předchůdce jednoho ze současných druhů autorské knihy, jelikož často obsahují informace o osobě, která je vlastnila, čímž uchovávají unikátní osobní obsah uprostřed veřejného prostoru.

V době renesance vyvrcholila tendence chápat knihu jako významný estetický objekt jako – krásnou knihu. S příchodem nové technologie knihtisku vyvstala otázka, jak mohou být tištěné knihy krásné. Výroba knih byla rychlá a relativně levná, ale zároveň méně barevná. Tradiční dvoubarevný tisk doplňovala jen červená a modrá barva výchozích iniciál. S tiskem se postupně rozvinula nová oblast knižní kultury – typografie. Za nejvlivnější osobnost renesanční typografie je považován benátský tiskař Aldus Manutius. Základy typografie položené v období renesance se postupně rozšířily do celé Evropy. Barokní knihy v následujícím období nesou všechny znaky nového slohu – opulentnost, eleganci a florální a dekorativní motivy. (Benton, 2007, s. 496,497; De Hamel, 2013; Febvre, 2010, s. 262-265)

Za počátek novodobé historie autorské knihy jsou považována šedesátá léta 20. století, kdy se autorská kniha vymezila v rámci výtvarné avantgardy jako autonomní umělecký žánr. Podle Renotière (2009) tradice vydávání krásných a luxusních knih v Evropě a především ve Francii

(*edition de tete*) dlouho bránila uznání autorských knih a v akvizičních záměrech francouzských institucí zabývajících se knihou jsou například inkunábule a staré tisky dodnes systematicky upřednostňovány.

Podle Anne Moeglin-Delcroixové a dalších teoretiků, kteří se pokoušeli autorskou knihu definovat, je jejím typickým a prvním představitelem dnes již slavné dílo *Twentysix Gasoline Stations*, realizované Edwardem Ruschou v roce 1962, které o rok později publikoval vlastním nákladem. Podle Renotière způsobilo vydání knihy v uměleckých kruzích značný ohlas. Útlá knížka téměř čtvercového formátu (180 mm × 140 mm) obsahuje šestadvacet po sobě jdoucích černobílých fotografií obyčejných benzinových pump na cestě mezi městy Los Angeles v Kalifornii a Groom v Texasu a její stránky, jinak bez textu, jsou opatřeny pouze kusými popiskami, omezujícími se s dokumentární věcností na strohou identifikaci fotografií. (Renotière, 2009, s. 19)

Po vzoru Ruschových *Twentysix Gasoline Stations* začalo být pro autorské knihy typické přivlastňování charakteristik spjatých s výrobou levných knih (malý formát, fotografické reprodukce, ofsetový tisk, nízká cena), jednak minimalistické pojetí, které díky nenáročnému autorskému provedení a nízkým výrobním nákladům umožnilo vydávat tituly v relativně vysokých nákladech. Zájem o knihu jako objekt výtvarného umění v tomto období rostl a projevil se vznikem skupinových hnutí (Fluxus). V tomto smyslu sehráli na počátku šedesátých let 20. století rozhodující roli průkopníci nového druhu umění Edward Ruscha, Sol LeWitt, Lawrence Weiner, Keith Smith, Tatana Kellner v USA a téměř paralelně s nimi Dieter Roth, Ian Hamilton Finlay, Marcel Broodthaers, Robert Filliou, Emmett Williams, Herman de Vries a Christian Boltanski, Tom Phillips v Evropě. Můžeme tedy hovořit o dvojitým teritoriálním původu autorské knihy – americkém (s nejvýznamnějším představitelem Edwardem Ruschou) a evropském (v čele s německo-švýcarským umělcem Dieterem Rothem). (Renotière, 2009, s. 21, 23, 24)

V prvních autorských knihách se rovněž projevil vlivy dobových uměleckých směrů. Autoři čerpali podněty např. ze surrealismu, dadaismu, minimalistického umění a pop-artu. Autoři těchto knih-objektů nově koncipují celek knihy, avšak můžeme se setkat také s případy, kdy jsou některé funkce knihy (např. listování) nebo její tradiční vizuální podoba (vazba, obal apod.) zachovány a jiné jsou radikálně proměněny. (Renotière, 2009, s. 17)

Rozvoj autorské knihy v Čechách nastává stejně jako ve světě v období šedesátých a sedmdesátých let 20. století, přerušen byl v období „normalizace“. V tomto období se jako jediná relativně svobodná jevila oblast neverbálního, výtvarného umění a konceptu. Ani ona však nemohla uniknout dohledu státní moci, která jakékoliv náznaky svobody, zahraniční vlivy a vybočování z reálného socialismu potlačovala a potírala. Umělci proto tvořili ve skrytu a jejich tvorba je často rebelským projevem proti tehdejší politickým a společenským poměrům. (Renotière, 2009, s. 25)

Oblast autorské knihy ovlivňovala hnutí jako: minimální umění (Sol LeWitt, Stanislav Zippe), hnutí Fluxus (Robert Filliou, Joseph Beuys, George Brecht, John Cage, Milan Knížák), konceptuální umění (Daniel Buren, Lawrence Weiner, Jiří H. Kocman, Jiří Valoch, Jan Wojnar, Marian Palla, Pavel Rudolf), body art (Milan Kozelka, Karel Miler, Jan Mlčoch, Petr Štembera), performance a happeningy (Allan Kaprow, Robert Rauschenberg, Claes Oldenburg, Milan Adamčiak), konkrétní poezie (Emmett Williams, Ian Hamilton Finlay, Jiří Kolář, Eduard Ovčáček), arte povera (Mario Merz, Alighiero Boetti, Michelangelo Pistoletto, Jannis Kounellis) a land art (Richard Long, Zorka Saglova, Miloš Šejn a Jan Steklík). K předchůdcům autorské knihy, kteří se etablovali z řad představitelů intermediální tvorby, patřil na české scéně Milan Knížák (označený Georgem Maciunasem jako „Director Fluxus East“), vůdčí osobnost hnutí Aktual. (Renotière, 2009, s. 26)

Autorská kniha byla na počátku své existence mimoinstitucionální a revoluční alternativou. V současnosti je pokládána za specifický výtvarný projev a hraniční oblast umění. Stále je oblastí privilegovanou pro experiment a výzkum v současném umění. Podle Renotière autorská kniha nabízí praktickou alternativu, jak se vyrovnat s krizí ve výstavních prostorách muzeí, jakožto všeobecně tradičních míst šíření a přehlídek umění. (Renotière, 2009, s. 13)

4.2 Sdružení českých umělců grafiků Hollar Praha

Sdružení českých umělců grafiků Hollar patří k nejstarším a současně nejvýznamnějším uměleckým sdružením v České republice. Po celou dobu své existence se významně podílí na utváření moderní české výtvarné kultury. V roce 2017 oslavil spolek sté výročí od svého založení. Iniciátorem vzniku SČUG Hollar byl v roce 1917, v té době již světově známý grafik, F. T. Šimon, k němuž se připojila řada dalších významných českých umělců. Zakládací listinu podepsali umělci jako Max Švabinský, František Bílek, František Kysela, Jan Konůpek, Václav Rabas, Tavík František Šimon a další.

Sdružení do svého názvu přijalo jméno slavného českého rytce Václava Hollara (1607–1677). Cílem spolku bylo podpořit rozvoj českého umění, a to především volné umělecké grafiky. Centrem těchto aktivit se stala Galerie Hollar na Smetanově nábřeží, kde spolek sídlí do dnešní doby.¹⁵

Členství ve sdružení podléhá od svého počátku odborným kritériím. Noví členové jsou vybíráni z vystavujících na přehlídce Hosté Hollaru, která se koná jedenkrát za tři roky, na základě doporučení odborné komise. SČUG Hollar je tak výběrovým sdružením, které prezentuje nejvyšší současnou českou grafiku. V roce 2017 sdružoval spolek 152 českých grafiků, teoretiků umění a tiskařů. (Hollar, [2017])

Sdružení vyvíjelo bohatou výstavní i publikační aktivitu od svého vzniku až do počátku 70. let, kdy byla jeho činnost normalizačním režimem zastavena. Svou činnost obnovilo sdružení v roce 1990. Mezi předsedy sdružení v prvních desetiletích činnosti patřili např. Tavík František Šimon, Max Švabinský, Viktor Stretti, František Kobliha, Lev Šimák a Jaroslav Šváb. Po roce 1990 byl předsedou zvolen opět J. Šváb, od roku 1995 do roku 2015 byl předsedou akademický malíř Vladimír Suchánek, od roku 2015 je předsedou spolku Pavel Piekár. (Hollar, [2017])

Od roku 1923 vydával SČUG Hollar spolkový stejnojmenný sborník. A již od prvního ročníku provázela jeho jednotlivá čísla bibliofilské přílohy s původní grafikou. Členové SČUG Hollar spolupracovali i s dalšími vydavateli bibliofilů. V roce 1966 byl také ustanoven Klub knihy Hollar, soustřeďující umělce, kteří se knize soustavně věnovali. (Stehlíková, 2007, s. 24)

Umělci sdružení v tomto spolku se nevěnují pouze volné grafice, ale z větší části se jejich výtvarná činnost vztahuje ke knihám. V minulosti se tématu knihy věnovali např. Vojtěch Preissig či Zdenka Braunerová, jejíž ilustrace a úprava Mrštíkovi *Pohádky máje* je považována za první moderní knihu. Svými ilustracemi či grafickými listy doprovodili bibliofilská vydání umělci jako Jan Zrzavý či Bohuslav Reynek, Jaroslav Šerých, Jaroslav Šváb a mnozí další.

Výtvarná činnost v oblasti knihy se nevyčerpává jen ve spolupráci na vydávání bibliofilů, autorská kniha je samostatnou oblastí výtvarného umění, kde umělci realizují své koncepty.

¹⁵ Rok 2017

Mezi současné výtvarníky patří Květa Pacovská, která přispěla k rozvoji experimentálního pojetí knihy v mezinárodním měřítku. Její nekonvenční autorské knihy, jako např. *Berlinmix*, *Kousky mých myšlenek* a *Otázky prostoru*, se vyznačují typickým spojením minimalismu, konstruktivismu s hravými fantazijními prvky. Autorská kniha Evy Vlasákové *Tak nebo tak* je zase spojením papíru, kovu a plastu s kresbou a dá se rozložit na jednotlivé listy, současně slouží jako grafické album. V tvorbě autorské knihy se uplatňují různorodé materiály; Lenka Vilhelmová kombinuje přírodní materiály se strukturální grafikou a vytváří tak grafickou koláž. Martin Raudenský pracuje paralelně s technikami klasickými i ofsetovou litografií, dřevořezem a sítotiskem. Autorské knihy ve smyslu objektu pak nalezneme v tvorbě Miloslava Polcara (viz Příloha, obr. 13). (Hubáčková, 2013)

Mezi aktivity spolku patří také výstavní činnost. Vladimír Suchánek (2007) uvádí, že od roku 1990 bylo uspořádáno více než 200 výstav. Toto číslo zahrnuje výstavy v České republice i v zahraničí. Za rok 2016 uspořádal spolek ve své galerii 13 výstav, stejný počet výstav byl i v roce 2017.

Ke stému výročí spolku SČUG Hollar připravil v roce 2017 mimo obvyklé výstavy i další projekty a vyhlásil tento jubilejní rok 2017 za Rok grafiky. S mnoha spřízněnými kulturními institucemi připravil výstavní plán čítající výstavy po celé České republice i výstavy zahraniční (Německo, Itálie). Mezi nejvýznamnější výstavy roku patří kolektivní výstava Hollar dnes v Obecním domě v Praze, která souborně představuje všechny současné členy sdružení a ke které je plánován výstavní katalog, dále je to výstava v Národním technickém muzeu v Praze *Mezi uměním a řemeslem: grafické techniky ve stoleté historii Hollaru*. Z hlediska autorské knihy a bibliofilii se uskutečnila významná výstava *Knihy prostor pro grafiku – grafika inspirace pro knihu*, jež proběhla na jaře v roce 2017 a podrobněji je popsána v šesté kapitole *Výstavy a veletrhy*.

4.3 Vysoké umělecké školy

Mladší generace umělců angažující se v tvorbě autorských knih přichází ze školských institucí. Knize, jejímu vzhledu, vzniku a úpravám se na uměleckých školách věnují především grafické ateliéry, autorským knihám ateliéry zaměřené na konceptuální umění či intermedia.

Úroveň tvorby mladých umělců je reflektována také v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku*. Studentská díla jsou hodnocena ve zvláštní kategorii *Studijní práce posluchačů výtvarných*

a polygrafických škol, může se jednat o knihu jakéhokoli žánru (odbornou literaturu, krásnou literaturu, literaturu pro děti a mládež, katalog, učebnici, knihu o výtvarném umění nebo autorskou práci). Studenti mohou také získat ocenění PNP a UPM v kategorii Tvůrci do 30 let.

4.3.1 Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (UMPRUM)

Spojení knihy a výtvarného umění má své zastoupení především na uměleckých školách. Knihou jako místem a prostředkem realizace umělecké tvorby se na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze¹⁶ zabývá Ateliér ilustrace a grafiky.

Jeho vedoucí jej popisují jak otevřený prostor pro studenty nadšené z kreslení a s ambicí expandovat obrazem nejen do galerií, ale i do knih, ulic a elektronických médií. Studenti zde mají k dispozici nejen teoretiky, ale také výtvarníky nebo nakladatele či specialisty z prostředí, kterému se aktuálně věnují.

V rámci ateliéru mají studenti možnost rozvíjet svůj talent v oblasti kresby, grafiky, ilustrace, autorské knihy či komiksu. Výstupy této činnosti se uplatňují ve výstavách, autorských časopisech, komiksových sbornících, v realizacích návrhů v dílnách apod. Při studiu je mimo jiné kladen důraz na ověřování životaschopnosti studentova díla v mimoškolním prostředí a nezávislost na technickém zázemí i zadavateli.

Za grafickou úpravu knihy *Chotčiny* (autor Vojtěch Bohuslav), ilustraci a fotografie byla v roce 2016 oceněna studentka UPRUM Marie Novotná (2. místo). Rovněž druhé místo získala Milana Kasianova za knihu *Sny pana Furchtlose* a třetí místo obsadil student Jan Šimsa s knihou *Tahem: Od sdělení k dekoru*. Porota ve zdůvodnění ceny uvádí: „Autor vytvořil originální katalog kaligrafických struktur vzniklých abstrahováním různých druhů písma, se kterým zachází s velkou invencí. Neokázalé provedení ve formě prostého sešitu dává vyniknout kráse znaků oproštěných od své sdělovací funkce.“ (Památník národního písemnictví, [2017d])

Ocenění v soutěži získávají studenti UMPRUM opakovaně. V roce 2015 se na třetí pozici umístili Štěpán Brož a Karolína Litschová s knihou *Za Martou tma*. Porotu zaujal zejména přesvědčivým spojením obrazu a doprovodného textu, záměrně ignorujícího některá typografická pravidla. O rok dříve (2014) byla udělena dvě třetí místa a jedno druhé místo,

¹⁶ Dále jen UPRUM, nebo VŠUP (tato zkratka se používala dříve a je ponechána v případech, kdy byla uvedena v samotném zdroji)

všechna obsadili studenti UMPRUM. Druhé místo obsadily autorky Andrea Jarošová, Zuzana Bramborová s knihou *Sofistikovaný had Arnold*, komiksem popisujícím jeden večer hada Arnolda, který by vlastně nemusel vůbec být hadem, kdyby měl nohy. Cenu za třetí místo získali Marek Šindelka a Nikola Logosová za knihu/komiks *Jaro*, která je volnou adaptací stejnojmenné povídky ze souboru *Zůstaňte s námi* autora Marka Šindelky, a Lucie Lučanská s knihou *Jeptiše*. Jako semestrální práce v ateliéru Ilustrace a grafiky na VŠUP v Praze vznikala *Příručka pro přežití ve městě* (viz Příloha, obr. 7) – autorská kniha Zuzany Hustákové Maškové, která za ni získala cenu Arna Šáňky za rok 2011 a kterou v roce 2016 vydalo nakladatelství Bylo nebylo. (Památník národního písemnictví [2016, 2015]; Bylo nebylo, [2017b])

Mladí výtvarníci v ateliéru studují pod vedením MgA. Juraje Horvátha, který sám absolvoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v Ateliéru ilustrace a grafiky pod vedením profesora Jiřího Šalamouna. Zároveň absolvoval stáže v Ateliéru fotografie (doc. Pavel Štecha) a písma a typografie (prof. Jan Solpera). Mimo vedení Ateliéru ilustrace a grafiky, kde působí od roku 2003, se věnuje ilustraci a vydávání knih pro děti a mládež v nakladatelství Baobab, které vede se svojí ženou Terezou Horváthovou. Ilustroval a graficky upravil desítky knih. Opakovaně získal ocenění Nejkrásnější české knihy roku. Za knihu *Příběhy z Parní lázně* získal v roce 2001 na Lipském knižním veletrhu cenu ze světové soutěže Nejkrásnější knihy světa. Jako grafik a ilustrátor pracuje pro nakladatelství Argo, GplusG, Labyrint, Torst a Triáda. Publikoval v časopisech Souvislosti, Dotyk, Revolver Revue a Park. Od roku 2000 je autorem vizuálního stylu Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě. (Baobab, [2017b])

Na pozici asistentky ateliéru působí Mgr.A. Michaela Kukovičová, jež na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze absolvovala v ateliéru animace. V rámci své činnosti se věnuje knižní a časopisecké ilustraci, animaci a režii videoklipů a krátkých filmů, ilustruje pro webové stránky. Její knihy jsou vydávány v nakladatelství Baobab, Akropolis, Labyrint či Albatros. Její práce znovuožívají poetistický i pop-artový způsob zacházení s nalezeným materiálem, a přitom jsou hravé a často překvapivé. Její práce byly několikrát oceněny v soutěžích Nejkrásnější české knihy roku a Zlatá stuha. Za grafickou úpravu knihy *To je Praha* (viz Příloha, obr. 2) získala čestné uznání na prestižnějším světovém festivalu dětské

literatury Bologna Children's Book Fair¹⁷. (Baobab, 2017; Petruželková, 2016) Kukovičková vede také dětské výtvarné dílny (Praha, Brno, Bratislava, Varšava, Bukurešť, Vídeň...) a spolupracuje s grafickým studiem Redesign.

4.3.2 Akademie výtvarných umění (AVU)

Na Akademii výtvarných umění v Praze není tvorba autorských knih či knižních objektů záležitostí jednoho ateliéru, ale nalezneme je i v profilu i dalších. Téma autorské knihy zpracovávají v Ateliéru grafiky, ale také v Ateliéru intermediální tvorby. Volba tématu knihy pro výtvarné realizace vychází primárně z motivace studentů, avšak záleží také na orientaci a zaměření vedoucího ateliéru.

Z významných osobností, působících na Akademii výtvarných umění¹⁸ a věnujících se tématu knihy, lze uvést například Milana Knížáka, který zde působil do roku 2015 jako vedoucí ateliéru intermediální tvorby.

Knížákova tvorba byla ovlivněna uměleckým hnutím Fluxus, podle něhož umění vybízí ke změně světa a používá knihu jako nástroj k přípravě, realizaci či reflexi akce samotné. V tomto pojetí je autorská kniha chápána jako intermediální druh výtvarného umění vycházející z odkazu surrealismu, dadaismu, minimalistického umění a pop-artu. Kniha, kterou autor vytváří, slouží jako model, který je bezprostředně parafrázován. Vznikají tak knihy z různorodých mnohdy pro knihu netypických materiálů, například betonu (viz Příloha obr. 20). (Renotière, 2009)

Aktuálně na AVU fungují tři ateliéry intermediální tvorby (Ateliér intermediální tvorby I /škola Mileny Dopitové, Ateliér intermediální tvorby II /škola Dušana Zahoranského a Pavly Scerankové, Ateliér intermediální tvorby III /škola Tomáše Vaňka) a dva ateliéry grafiky (Ateliér grafiky I /škola Dalibora Smutného, Ateliér grafiky II /škola Vladimíra Kokolii). (Akademie výtvarných umění, 2010)

¹⁷ Cena Bologna Ragazzi Award (BRAW) udělovaná na festivalu Bologna Children's Book Fair je jednou z nejprestižnějších světových cen v oblasti dětské literatury už padesát let. Oceňuje knihy a nakladatelské počiny, které jsou inovativní, graficky zajímavé a dokážou zaujmout pozornost dětského čtenáře.

¹⁸ Akademie výtvarných umění - dále jen AVU

4.3.3 Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně (FaVU VUT)

Významným místem, kde vznikla řada autorských knih a objektů, byl Ateliér papíru a knihy na Fakultě výtvarných umění na Vysokém učení technickém v Brně. Vůdčí osobností byl Doc. Dr. Jiří Hynek Kocman, který stál v čele ateliéru po celou dobu jeho existence mezi lety 1998-2011.

Ateliér představoval Kocman jako místo, kde, "kategorie papír" stejně jako "kategorie kniha" jsou pojímány především jako široce otevřená "umělecká média", tedy nikoliv utilitárně, tj. zúženě ve smyslu "nějaké podložky či materie", na níž defilují "vyšší umělecké žánry". Toto pojetí podle něj souvisí s přechylováním řemeslně-technologických a designerských východisek do oblasti konceptuálního umění. Těžištěm práce ateliéru byla koncepční tvorba knih ve smyslu knih svébytných. Autonomní zabývání se papírem s tvorbou těchto knih souviselo jen volně. Papír byl též pojímán samostatně bez ohledu na " knižní adjustaci" ve smyslu tzv. Paper Artu. (Kocman, [1998])

Kocmanova tvorba procházela během let proměnami. V druhé polovině šedesátých let vznikaly Kocmanovy cykly kreseb, monotypů a série grafických listů, v nichž uplatňoval užívání netradičních barviv. Začínaly se objevovat snahy objektivizovat proces vzniku díla. Od roku 1970 se v Kocmanově tvorbě prosadila výrazná dematerializace a konceptualizace a dílo se přeměňuje ve sdělení. V tomto období se v rámci konceptuálních aktivit začínají objevovat knižní objekty. Vznikají tzv. chromatografické knihy, daktyloskopické knihy (vizualizují vlastní proces listování) či preparované knihy. Rané realizace chromatografických knih představují hraniční podobu knih-objektů. Postupně se Kocmanův zájem rozšiřuje na samotný „knižní materiál“ – papír (viz Příloha, obr. 19). Zajímaly ho zejména různé druhy papíru a jejich vliv na vizuální, ale také na haptické charakteristiky knihy. (Valoch, 1997)

Pozdější Kocmanova tvorba se zařazuje do konceptuální sféry umění a spolu s Jiřím Valochem patří k předním protagonistům centra konceptuálního umění u nás tzv. brněnského okruhu, spolu s Daliborem Chatrným, Janem Wojnarem, Marianem Pallou a dalšími. (Renotière, 2009)

Knihy – koncepty, v podstatě „prázdné knihy“, jejichž poselstvím není text uvnitř, ale určitá materie čistých listů a jejich vztah k vazbě a předsádkám. Autorské knihy a papír tak pro Kocmana nejsou pouhým nosičem informací, ale jsou samy o sobě obsahem a poselstvím

zároveň. U Kocmana je přítomný jak důraz na myšlenku, tak i na specifika materiálového provedení. V jeho tvorbě tímto vzniká – v prostředí českého konceptuálního umění – zcela ojedinělá senzibilita. V osmdesátých letech se v Kocmanově práci prosazují především interpretace celých nalezených knih a objevování různých podob knih (parafráze *Havrana* od E. A. Poea). Klíčovou inspirací je také osobnost a tvorba Josefa Váchala. (Valoch, 1997; Písaříková, 2016)

Nejpočetnější sérií autorských knih jsou tzv. paper-re-making books. Jedná se o nepřeložitelnou slovní hříčku z anglického papermaking = výroba papíru a remake = přetvořit. Jejich základní surovinou jsou potištěné papíry, které autor dále interpretuje. Jejich původní obsah jako jsou texty, reprodukce, mapy, noty apod., se tak objevují v novém kontextu autorské knihy, resp. autorského papíru. V rámci své práce s papírem a knihou se autor snaží komunikovat jejich fyzické kvality a autonomii. J. H. Kocmana lze považovat za osobnost, která tato dvě média (papír a knihu) v České republice kanonizovala jako samostatné umělecké disciplíny a to nejen prostřednictvím své vlastní tvorby, ale i díky založení a vedení Ateliéru papír a kniha na brněnské FaVU VUT v letech 1998-2011. (Písaříková, 2016)

Po ukončení činnosti ateliéru v roce 2011 je téma autorské knihy na Fakultě výtvarných umění upozaděno a knižní grafice a knižním objektům je vyhrazen prostor v ateliérech grafického designu a Ateliéru intermédií.

4.4 Nakladatelé

O vydávání autorských knih lze mluvit v případě, že se jedná o „knihy“ a nikoliv o „knižní objekty“. Pokud se jedná o autorské knihy ve smyslu výtvarného objektu, pro něž byla kniha jen inspirací, spíše než o jejím vydání lze mluvit o její tvorbě či vzniku. Ke vzniku autorské knihy nejsou potřeba činnosti související s nakladatelským podnikáním. Mezi autory těchto knižních objektů lze zařadit již uvedené výtvarné umělce, jako jsou Knížák, Kocman, Pacovská, Měříčka, Nikl, Valoch, Vojnar a další.

Pokud se jedná o autorské knihy, ve smyslu klasické knihy, jež je označována za autorskou díky tomu, že je vytvořena jednou osobou ve všech složkách, existují v podstatě dvě možnosti. Knihu si autor vydá sám, nebo osloví některé ze specializovaných nakladatelství. Vzhledem k nejednoznačnému zařazování autorských knih do kategorií, jsou k publikování

a prezentaci využívána také bibliofilská nakladatelství, jakým je např. Aulos. Zaměření nakladatelů ať na vydávání bibliofilů, či autorských knih je rovněž kolísavé.

Mezi nakladatele, kteří se ve spojitosti s autorskou knihou vyskytují nejčastěji a jejichž autorské knihy uspěly např. v soutěži Nejkrásnější české knihy roku, patří nakladatelství Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. V rámci své vydavatelské činnosti se podílelo na vzniku četných studentských autorských projektů podrobněji představených v předcházející podkapitole.

Mezi oceněnými ve zmíněné soutěži nalezneme také knihy nakladatelství **Kudla Press**, jež funguje v rámci nezávislé tvořivé dílny KudlaWerkstatt nebo také KUDLA. Řemeslná dílna je tvořena Evou Macekovou, Juliánou Chomovou a Lukášem Parolkem. Kudla vznikla v roce 2012 za účelem věnovat se alternativním aktivitám v oblasti tisku (xerox, sítotisk, tisk z výšky, digitální tisk), zpracování papíru, knižní vazbě a vydávání nezávislých uměleckých publikací. Pod hlavičkou KudlaPress bylo vydáno šestnáct publikací. Jsou jimi například *BlackBook* od Tomáše Roubala (Nejkrásnější české knihy roku 2012 - 1. místo v kategorii krásná literatura), *Systems* od Martina Prudila (Nejkrásnější české knihy roku 2013 - 2. místo v kategorii studijní práce posluchačů výtvarných a polygrafických škol), *Hafanova dobrodružství* od Juliány Chomové (Nejkrásnější české knihy roku 2016 - 1. místo v kategorii Literatura pro děti a mládež a cena Ministerstva kultury ČR v téže soutěži), *UBXX* od Martina Lukáče (Nejkrásnější české knihy roku 2016 - 3. místo v kategorii bibliofilie a autorské knihy). (Kudlapress, [2017]; Památník národního písemnictví, [2017d])

Úspěchů v soutěži dosahuje také nakladatelství **Bylo nebylo** spojené s výtvarnicí Annou Pleštilovou. První vydané publikace jsou charakteristické autorstvím zakladatelky (jejíž tvorba je pravidelně oceňována: *Ameland*, Nejkrásnější české knihy roku 2007 - 2. místo; *Mangup-kale*, Nejkrásnější české knihy roku 2008 - 2. místo; *Co je to?* Nejkrásnější české knihy roku 2010 - 1. místo; *Ovoce Čok*, cena Vojtěcha Preissiga v rámci Nejkrásnější české knihy roku 2011) po roce 2012 přibývají knihy i jiných autorů (Pavčina Jana Lörinczová, *Říkání na přání*, Nejkrásnější české knihy roku 2011 - 2. místo v kategorii dětská kniha; Helena Černohorská, *O trdném konci Marie Večeřové a korunního prince Rudolfa*, nominace na cenu Jiřího Ortena 2015; Nikola Hoření, *Kéž by!*, Nejkrásnější české knihy roku 2016 - 2. místo a cena PNP a UPM¹⁹). Spíše než žánr charakterizuje nakladatelství poetický jazyk, hravá forma a touha sdělovat a sdílet. Kromě autorských knih vydává nakladatelství poezii,

¹⁹ UPM = Uměleckoprůmyslové muzeum

knížky pro děti i beletrii pro dospělé. Při práci je kladen důraz na pečlivost provedení, nezřídka je uplatněno ruční vázání. (Bylo nebylo, [2017a]) V rámci své činnosti autorka spolupracuje s Lucií Rohanovou, Janem Rousem, Františkem Štormem, Karlem Halounem, Lubošem Drtinou, knihvazačskou dílnou UMPRUM či tiskaři - Jaroslavem Jand'ourkem, Antonínem Komárkem, René Řebcem, Jaromírem Štouralem.

Někteří autoři si své knihy vydávají sami, ve vlastním nakladatelství. Tento typ vydávání je ale ovlivněn povahou tvorby jednotlivých knih, finančními možnostmi, vhodným technickým zázemím a dalšími faktory. Jako příklad vlastního nakladatelství lze uvést Luboše Drtinu, grafika a ilustrátora, jenž se zabývá knižní úpravou, ilustrací, tvorbou plakátů, výstavních expozic, autorských knih i volnou grafickou tvorbou. Ve vlastní edici vydává knihy od roku 2003. V profilu nakladatelství jsou bibliofilské, autorské tisky. Za svou tvorbu získal ocenění v domácích (Nejkrásnější české knihy roku) a zahraničních soutěžích. Mimo svou výtvarnou a vydavatelskou činnost působil v letech 2003–2013 také jako odborný asistent v ateliéru Tvorba písma a typografie na UMPRUMu. Od roku 1990 navrhuje knižní úpravy a ilustrace pro řadu dalších nakladatelství (Pražská imaginace, ERM, Eminent, Thyrsus, Paseka, Volvox Globator, Knihcentrum, Nakladatelství Franze Kafky, Mladá fronta, Akropolis, Academia, Argo a další). Graficky upravil přes 500 knižních titulů. (Drtina, 2011)

5 Prezentace bibliofilů ve veřejném prostoru

Knižní kultura reprezentovaná v bibliofilích není pouze v gesci těch, kdo je vytvářejí a vydávají, nebo odborníků, kteří je reflektují. K zachování a rozvoji této oblasti je nezbytná participace širší veřejnosti, která se neobejde bez efektivní komunikace, tj. bez předávání a sdílení informací.

Sociální interakce (mezi lidmi jako osobnostmi a sociálním systémem či skupinou) je konstitutivním aspektem společenského života. (Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana. 1996. s. 439,441). Nelze mluvit o společenském životě, zahrnujícím kulturní život, aniž by nebyla zmíněna komunikace, která je jedním z prvků sociální interakce. Ve společnosti plní roli prostředníků komunikace média.

S nástupem nových médií, někdy také označovaných jako interaktivní, síťová či digitální, na počátku 21. století se možnosti komunikace podstatně rozšířily. Díky novým mediálním technologiím došlo ke globalizaci a zároveň k personalizaci zpráv, takže uživatelé jsou doslova zahlceni zprávami. (Macek, 2013)

Tato kapitola by měla krátce představit, jakým způsobem je společnost informována o dění v oblasti bibliofilství a autorských knih a která média volí nakladatelé v případě své propagace. Mapováno bylo jejich zastoupení jak v nových (digitálních), tak klasických (tištěných) médiích. Sledována byla tři nakladatelství (Aulos, Trigon, Teapot), která byla zvolena pro detailnější představení již ve třetí kapitole a také Spolek českých bibliofilů, který je jedním z tradičních představitelů v oblasti bibliofilství. Z hlediska času bylo reflektováno období mezi roky 2000-2017.

Informace byly získány rešerší webových stránek a sociálních sítí nakladatelství či rešerší samotného vybraného média významného pro danou oblast (zpravodajské servery – Hospodářské noviny, iDnes.cz; televize – Česká televize, rozhlas – Český rozhlas). Vzhledem k rozsahu práce nebylo úmyslem poskytnout podrobnou analýzu, spíše podat obecný přehled o tom, v rámci jakých médií se zprávy o bibliofilích/autorských knihách zvolených subjektů objevují. Zároveň jsou představena také oborová média, pro která bibliofilie a autorské knihy nejsou na rozdíl od mainstreamových médií pouze okrajovým tématem.

Pro efektivní propagaci a šíření informací o své činnosti je pro bibliofily, nakladatelství i spolky nutné dobře znát cílovou skupinu uživatelů. Aby bylo možné zjistit a charakterizovat

složení této skupiny²⁰ (tj. lidí, kteří mají zájem o bibliofilie, či umění obecně) jsem oslovila nakladatelství Aulos (Zdeněk Křenek) a Trigon (Zuzana Zadrobílková), přičemž jsem otázku „kdo jsou vaši zákazníci“ také položila Petru Ladmanovi, předsedovi SČB.

Všichni oslovení (Trigon, Aulos, SČB) se shodli na tom, že ve skupině převažují sběratelé. Někteří z těchto sběratelů se zajímají o více sběratelských oblastí, zajímají se o např. o veškerou tvorbu v období avantgardy, jiní se zaměřují pouze na konkrétní autory či díla (např. Toyen, Máchův *Máj*). Další významnou částí této skupiny jsou zájemci o výtvarné umění, pro které jsou bibliofilie a autorské knihy zajímavým artefaktem. Ve skupině zákazníků nalezneme dle oslovených rovněž náhodné kupce, kteří zakoupí bibliofilskou knihu příležitostně. Uvedeni byli také lidé „uvědomující si finanční hodnotu bibliofilie a překupníci“ (Trigon). Bibliofilie jsou investicí - knih existuje jen pár desítek, a dokonce i jednotlivé exempláře se mezi sebou nepatrně liší, každý má své číslo, každý je originál a časem jejich hodnota roste. Lukáš Novosad pro *Magazín* reportér potvrzuje: „Část zákazníků nevyklučuje, že to jednou prodá. Nespekuluji přímo s tím, že by kniha měla výnos pět procent ročně, ale tuší, že za dvacet let určitě nebude mít nižší hodnotu než nyní.“ (Poláček, 2016) V malém měřítku pak může ke koupi směřovat touha zákazníka předvést své společenské postavení. Nicméně tento důvod je podle Křenka z nakladatelství Aulos na ústupu.

To, že skupina zájemců není unifikovaná a že dalším ze společných znaků může být pouze zájem o určitého autora, dokládají opět slova Lukáše Novosada z nakladatelství Teapot, který popisuje své zkušenosti s prodejem knihy *Černá vzducholod'*. „Já s tou knížkou objel republiku a spoustu zákazníků potkal. Postupně mi došlo, že neexistuje jeden určitý typ zájemců, protože nakupoval kdokoli, komu jsme se trefili do vkusu. Uvědomil jsem si dobrou věc – že je velké množství Čechů, kteří mají chuť koupit klidně i velmi drahou knížku. Byl jsem na sídlištích, kde si chlapi chodili vyzvednout Černou vzducholod' v teplákách. Prodával jsem ji staré paní, pro kterou byl Jiří Suchý za normalizace majákem, a říkala, že kdyby ze země odešel on, odejde taky... Potom přišla paní, která váhala, co dát manželovi k vánocům, a rozhodla se pro kombinaci nového auta a Jiřího Suchého, takže příběhy byly různé. Spojovala je jen účta k Suchému, která šla napříč generacemi.“ (Poláček, 2016)

²⁰ Jako synonymum je dále užito slovo zákazník či zájemce

Na otázku „Co je skupině kromě zájmu o bibliofilie společné“ odpověděli dotázaní shodně, že zájem o výtvarné umění jako takové. V odpovědi na otázku, „Zda může být výše pořizovací ceny bibliofilií důvodem k jejímu nepořízení“, se dotázaní neshodli. Dva odpověděli „ano“, jeden z dotázaných „ne“.

Věkové složení zájemců je na rozdíl od motivace ke koupi poměrně jednotné. Zastoupení mladých lidí je odhadováno na 15%. Přičemž věk mladých lidí byl definován v rozmezí 18-35 let. Ve skupině zájemců podle slov dotázaných převažují starší lidé. Cílová skupina je tedy z hlediska zájmu a motivace diferencovanou nicméně věkově poměrně jednotnou skupinou.

5.1 Tradiční média

Jako klasická média nebo tradiční média jsou označována tištěná média či televize, respektive ta, která nejsou závislá na síti internet. Oproti novým médiím postrádají interaktivitu či možnost automatizovaného zpracování jejich obsahu. V současnosti však dochází k tomu, že zároveň výstupy těchto médií jsou produkovány v jejich digitální/nové/onlinové verzi. (Večeřa, 2015; Reifová, 2004) Následné rozdělení na kapitoly „tradiční média“ a „nová média“ může být tedy poněkud diskutabilní, vzhledem k tomu, že tištěné zprávy jsou již zpravidla dublovány svými kopiemi na webu.

5.1.1 Tištěná média

Vzhledem k tomu, že jsou bibliofilie a autorské knihy specifickou a úzce zaměřenou oblastí, dostávají v tisku prostor pouze v případě celorepublikových akcí nebo jiných významných událostí. Jedná se např. o soutěže typu Nejkrásnější české knihy roku včetně celosvětové soutěžní přehlídky, knižní veletrhy nebo akce podpůrné a informující o vydání nové knihy. V každém případě a ve třetím jmenovaném zvláště záleží také na samotných pořadatelích či nakladatelích, jak s médii spolupracují a dokážou svou „věc“ propagovat.

Tištěnými médii rozumíme periodický tisk jako noviny (deníky, týdeníky), časopisy ale i neperiodický tisk, k němuž patří knižní publikace či příležitostné tiskoviny. (Večeřa, 2015, s. 12)

Vzhledem k tomu, že rešerše tisku není hlavním cílem této práce a je časově náročná, byly pro případ této práce využity pouze citace, které měla nakladatelství uvedena na svém webu. Pokud tomu tak nebylo, informace nebyly dále dohledávány.

Přehled vyhledaných zdrojů informací o bibliofilích a autorských knihách v nakladatelství:

Teapot

POLÁČEK, Tomáš. Kniha? Obraz? Investice? Uděláme Havla jinak!. Reportér magazín. 2016. č.2. ISSN 2336-4092. Dostupné také z: <https://reportermagazin.cz/a/iZinm/kniha-obraz-investice-udelame-havla-jinak#tAASQ5VHOuJvzIjG.99>

Časopise Forbes. leden 2016. ISSN 1805-059X (*Pozn.autorky: pouze odkaz na knihu Antikódy*)

Aulos

NYKLOVÁ, Milena. Chvála krásné knihy. Esprit, 2000, č. 21, s. 61.

-kat, Kniha Jiřího Šalamouna patří mezi nejkrásnější na světě. Lidové noviny, 2001, 3. 4., s. 6.

-pan, Nakladatelství Aulos slaví desáté výročí výstavou. Lidové noviny, 2001, 3. 5., s. 20.

-S, Zázrak. Právo, 2001, 7. 6., s. 2.

SVĚTLÍKOVÁ, Daniela. Poklady mezi řádky. Top Class, 2001, č. 5, s. 52.

ŠLAJCHRT, Viktor. Knižní chvála výlučnosti. Respekt, 2001, 28. 5., s. 21.

-ká, Slovo a obraz. Magazín Hospodářských novin, 2002, 8. 12., s. 14.

BÝM, Petr. Desetiletí krásné knihy. Profit, 2003, č. 20, 12. 5., s. 31.

HORANSKÝ, Miloš. Petr Nikl: hravý kumpán zvířátek. Lidové noviny, 2003, 20. 2., s. 26

HVÍŽDALA, Karel. Květa Pacovská a její svět dotyků. Mladá fronta Dnes, 2003, 14. 8., s. B 4.

SLOMEK, Jaromír. Ernst Jandl poprvé pro bibliofily. Lidové noviny, 2004, 20. 11., s. 28.

HLINOVSKÁ, Eva. Češi čtou málo, nemají prý čas. Magazín Pátek Lidových novin, 2005, 13. 5., s. 13.

Bým, Petr, Trochu jiné knihy. Profit 2006, č. 10, 6. 3., s. 39.

BEŇOVÁ, Bibiana. Jsou knihy technickými výrobky?. Týden, 2007, č. 19, s. 92

BÝM, Petr. Bibliofilie od Zlatého půlkola. Magazín Pátek Lidových novin, 2007, 2. 11., s. 34.

WANATOWICZOVÁ, Krystyna. Krásné, drahé z papíru. Mladá fronta dnes, 2007, 29. 9., s. A 14.

KLEVISOVÁ, Nad'a. Výstavní knihy. Magazín Hospodářských novin, č. 49, 2009, 4. 12., s. 42.

BRUTHANSOVÁ, Tereza. Vše nejlepší. Dolce Vita, 2010, č. 2, s. 135.

HORÁČKOVÁ, Alice. Vyšlo jen sto kusů Sýkory, jeden stojí 29 tisíc. Mladá fronta dnes, 2010, 5. 2., s. B 8.

POSPISZYL, Tomáš. Šlechtitel vzácných knih. Lidové noviny, 2012, 2. 3., s. 8.

- red, Výstava originálních knih v Portheimce. Pětka pro vás, 2012, č. 3., 29. 2., s. 20.

- zud, Nejlepší knížky za dvacet let. Mladá fronta Dnes, 2012, 28. 2., s. 6 D.

VELČOVSKÝ, Maxim. Bibliofilie značky Aulos. Magazín Hospodářských novin, 2012, č. 49, 9. 12., s. 33.

Na uvedených příkladech vidíme, že bibliofilie se dostávají do obsahu deníků, jako jsou Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta Dnes. V některých případech je k publikování využita forma magazínu, který je k novinám přikládán. Zároveň můžeme sledovat záznamy o bibliofilii v lifestyleových časopisech, zaměřených na módu, luxus, design apod. (Dolce Vita, Forbes, Esprit, Top clas). Téma krásných knih nicméně občas zpracují i kvalitnější žurnalistické časopisy jako Magazín reportér nebo časopis Respekt.

5.1.2 Oborový tisk

Odborné a specializované časopisy se profilyovaly již od počátku časopisecké produkce v 17. století, přičemž postupně dochází k jejich dalšímu tematickému rozvrstvení. U novin je oborová rozmanitost nesrovnatelně nižší (především sport a ekonomika), daná také tím, že noviny obsahují více rubrik týkajících se konkrétního tématu a mají častější periodicitu, takže k jedné oblasti za kratší časový úsek není k dispozici dostatečné množství informací. (Večeřa, 2015, s. 221,213)

Z oborového tisku, zaměřeného na kulturu jmenujme např. **Literární noviny** - měsíčník pro kulturu a politiku. Přinášejí ukázky kvalitní světové žurnalistiky a příklady hodnotných beletristických textů. V obsahu nalezneme informace o kulturních akcích, rozhovory, názory a diskuze. Společně s Literárními novinami vychází časopis Biblio a přílohy Harmonie života a Interview. Součástí novin je také občasník Pražská kulturní (knižní) revue. Vychází jak v tištěné, tak online verzi. (Litmedia a.s, 2017)

V současné době nejčastěji a nejdéle vycházejícím literárním časopisem v České republice je časopis novinového formátu **Tvar**, který existuje kontinuálně od r. 1993. Vydává jej spolek Klubu přátel Tvaru s čtrnáctidenní periodicitou. Časopis se zaměřuje především na současnou českou literaturu a literární kritiku. Publikuje původní poezii a prózu, rozhovory, kulturní publicistiku, literárněvědné a literárněhistorické studie, ročně přibližně 270 recenzí knih vydaných v češtině. Tvar uděluje také literární cenu Tvárnice a vydává internetový magazín Ravt. (Tvar- obtýdeník živé literatury, [2017])

Jiným, nezávislým kritickým čtrnáctideníkem, který reflektuje kulturu je **A2**, jež je vydávána občanským sdružením A2. Kulturu pojímá ale šířeji než Tvar, mimo literaturu se věnuje společenskému dění, politice, ekonomice či subkulturám. Devízou angažované A2 je přesvědčení, že není možné vnímat kulturu odděleně od společenského dění. Vychází v rozsahu 32 stran novinového formátu. „Ádvojka“ vznikla v říjnu 2005 a do prosince roku 2008 vycházela jako týdeník. Svým obsahem i přístupem se A2 snaží vytvářet alternativu k hlavnímu proudu, jehož specifika zároveň kriticky reflektuje. Formou recenzí, esejů, komentářů či rozhovorů přináší aktuality z literatury, filmu, hudby, výtvarného umění, architektury, divadla a domácího i zahraničního společenského dění. Podle sdružení mají texty nejen akademické zázemí, ale také „punkový přístup“. Důvodem je původ příspěvků, které pocházejí nejen od respektovaných publicistů, literátů, výtvarníků, hudebníků a akademických pracovníků, ale také aktivistů, začínajících autorů, studentů nebo výrazných osobností společenského a kulturního dění. (A2, 2017)

Jedním z nejdéle vydávaných literární časopisů je **Revolver revue**, jenž má kořeny v období samizdatu. První číslo Revolver Revue vyšlo v roce 1985, v nákladu 50 kusů, v roce 1989 činil náklad již 500 výtisků. U zrodu revue stáli Ivan Lamper, Viktor Karlík a Jáchym Topol. Jako jeden z mála samizdatových titulů revue po listopadu 1989 nezanikla, náklad se ovšem významně nerozšířil (aktuálně vychází kolem 1000 výtisků). Do časopisu přispívali také významné osobnosti kulturního a politického života – Václav Havel, Zbyněk Hejda, Vít Kremlička, Alexandr Vondra, Petr Placák, J. H. Krchovský. Revolver Revue je vydávána čtvrtletně v identické knižní podobě. Obsahem jsou rozhovory, ukázky z české i světové literatury, kritiky a reflexe zaměřené kromě literatury také na výstavy, design, architekturu, film, divadlo apod. Redakce Revolver Revue v letech 1995 až 2005 vydávala také druhý časopis Kritickou Přílohu. Tři roky po založení časopisu vznikla také knižní Edice RR, pro niž je stejně jako pro samotný časopis charakteristická vysoká úroveň grafické úpravy.

Nejaktuálnější informace jsou k dispozici v internetovém časopise Bubínek Revolveru, o němž autoři mluví jako „pravidelné dávce kritických příspěvků na aktuální témata“. Redakci tvoří Terezie Pokorná (šéfredaktorka), Viktor Karlík, Marek Vajchr a Edita Onuferová. (ČTK, 2015; Dgr, 2015; Česká televize, 2010; Revolver revue, [2017])

První vydání časopisu **Host** lze datovat až do roku 1921. Je spojen např. s literárním expresionismem nebo skupinou Devětsil a jmény jako Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, Jiří Wolker, František Halas, Václav Černý či Karel Teige. První etapa vydávání Hostu byla ukončena v roce 1929. Na jeho tradici navázal až v 60. letech brněnský Host do domu (vycházel 1954-1970), který se záhy stal významným činitelem kulturního i politické proměny v ČR. Na jeho přípravě se podíleli především básníci Jan Skácel, Oldřich Mikulášek, literární kritik Oleg Sus, dále Jan Trefulka, Pavel Švanda, Milan Uhde nebo Antonín Přidal. V Hostu do domu publikovala prakticky celá literární elita tehdejší doby, ale i mladí autoři, kteří později vstoupili do literatury, často paradoxně jako likvidátoři její svobodomyšlné části. S nástupem normalizace bylo vydávání časopisu zastaveno.

Dnešní podoba časopis se rodila již v roce 1985 v podobě samizdatového sborníku HOST, (redakce Dušan Skála). V rozmezí let 1985-1989 vyšlo pět obsáhlých čísel. V roce 1990 byl pak Host oficiálně zaregistrován jako časopis s dvouměsíční periodicitou a během několika let si vydobyl uznání ve spektru literárních časopisů. Jeho podobu ponejvíce ovlivňoval tehdejší redaktor a později šéfredaktor Igor Fic (do roku 1995). Vzhledem k zájmu, od poloviny 90. let časopis zvyšuje svou periodicitu a vedení redakce přebírají Miroslav Balašík a Tomáš Reichel, kteří později iniciovali přechod od časopisu sborníkového typu k otevřené čtenářské revue.

V lednu roku 1999 změnil Host svůj časopisecký formát (obrazně i doslova) a stává se tak fakticky jediným literárním časopisem tohoto typu v České republice. Od počátku v něm publikovaly nejvýznamnější osobnosti české literatury a kultury jako např. Jan Balabán, Viola Fischerová, Jiří Gruša, Ivan M. Havel, Martin Hlinský, Daniela Hodrová, Ivan Jirous, Věra Jirousová, Vladimír Justl, Pavel Kohout, Jiří Kratochvíl, Vít Kremlička, J. H. Krchovský, Jiří Kuběna, Ludvík Kundera, Milan Kundera, Věra Linhartová, František Listopad, Jaroslav Med, Ivan Medek, Věroslav Mertl, J. A. Pitínský, Martin C. Putna, Martin Reiner, Karel Šiktanc, Josef Škvorecký, Jáchym Topol, Jiří Trávníček, Vlastimil Třešňák, Milan Uhde, Zdeněk Vašíček, Michal Viewegh, Ivo Vodseďálek, Ivan Wernisch, Jiří Žáček a další.

Host nyní každý měsíc přináší rozhovory se známými osobnostmi české literatury a kultury, kritickou reflexi nejdůležitějších aktuálních knižních titulů, ukázky ze vznikající české prózy a poezie autorů všech generací, studie a eseje věnované literatuře. Obsah tvoří také reportáže, polemiky a recenzní příloha. Sledovány jsou literární a kulturní fenomény současnosti a nechybí přesahy k filozofii, historii či sociologii. (Host, 2017)

Autorské knihy jsou úzce provázány s grafickou tvorbou a společně s bibliofilii se opírají také o kvalitní typografii. Reflexe o nich našly trvale své místo v časopise **Typo**, věnujícím se typografii, grafickému designu a vizuální komunikaci. Časopis Typo vycházel čtvrtletně deset let od roku 2003 (do roku 2007 vycházelo Typo jako dvouměsíční), celkem vyšlo 50 čísel. Články byly publikovány v češtině a angličtině. Vydávání bylo ukončeno z ekonomických důvodů na konci roku 2012. Aktuálně vychází v elektronické podobě v anglické verzi jako 365typo. Na tvorbě časopisu se podíleli Filip Blažek, Pavel Kočička, Jakub Krč a Pavel Zelenka, Linda Kudrnovská (později šéfredaktorka časopisu), Jana Vahalíková (grafická úprava a sazba), zároveň však existovala také zahraniční spolupráce s autory a teoretiky (Rick Poyner, Jan Middendorp, Peter Biľak, Kevin Larson, Albert Jan Pool, Adam Twardoch). Časopis TYPO informoval o fenoménech ze světa grafického designu, přinášel články o informační grafice či recenze nových písem, představoval práce mladých typografů a designérů, jeho součástí byly rozhovory s významnými osobnostmi oboru i zpravodajství z důležitých oborových konferencí. (Typo, 2009)

Dalším pro bibliofilii a autorskou knihu důležitým časopisem, který pozastavil svou činnost konkrétně v roce 2015, je časopis **Typografia**. Časopis byl založen v roce 1888 jako odborný a vzdělávací časopis českých polygrafů a typografů. Existoval nepřetržitě s výjimkou krátkých přerušení za první a druhé světové války a v letech 1991 – 1995. V roce 2013 si Typografia připomněla 125 let od svého založení. Do Typografie vždy přispívali významní odborníci v oboru. Typografia byla moderním časopisem, jenž informoval objektivně a věcně o dění v oboru a napomáhal zvyšování úrovně tvorby. Obálky časopisu Typografia byly originálními autorskými díly, přičemž autoři obálky měli možnost své další práce představit na grafické dvoustraně čísla. (Typografia, [2017])

Také časopis **Art+Antiques** jako měsíčník o umění, architektuře, designu a starožitnostech přináší informace o bibliofilii a autorských knihách. První číslo Art+Antiques vyšlo v červnu 2002. Zakladatelkou časopisu byla Jana Chytilová. Začátkem roku 2003 ji na postu šéfredaktorky vystřídala Lenka Lindaurová. Od začátku roku 2007 Art+Antiques vede Jan

Skřivánek. Komplexní grafickou stránku a design časopisu proměnil v roce 2008 Robert V. Novák.

Přílohu Literárních novin Biblio, časopis Tvar a Host uvádí Zadrobílková (osobní korespondence, 2017) jako příklady periodik, kde jsou pravidelně otiskovány aktuality z nakladatelství Trigon, a které nakladatelství využívá k propagaci své činnosti. Jaká tištěná média využívá nebo je jimi oslovováno nakladatelství Aulos, vyplývá níže ze souhrnu citací oborového tisku mezi lety 2000-2012. Porovnáme-li počet článků v oborovém tisku a tisku obecném, potvrzuje se předpoklad o tom, že v oborovém tisku jsou zprávy o vydávání bibliofilii častější.

Aulos

Hlaváček, Josef, Podivuhodné setkání. Literární noviny, 2000, č. 1-2, 5. 1., s. 12.

Holý, Bohuslav, Z historie knižní grafiky – Zdeněk Ziegler. Knihupec a nakladatel, 2000, č. 10., s. 1.

Karkanová, Hana, Nakladatelství Aulos. 56. bulletin Moravské galerie v Brně, 2000, s. 135.

Páclová, Dagmar, Symbióza slova a obrazu. Print & Publishing, 2000, č. 50, s. 58.

Petrová, Eva, Písně kosmické Zdeňka Sýkory. Ateliér, 2000, č. 4, 24. 2., s. 5.

Rous, Jan, Zdeněk Ziegler. Typografie IV, 2000, katalog, 23 stran.

Wohlmuth, Radek, Současná česká knižní ilustrace III. Literární noviny, 2000, č. 26, 21. 6., s. 10.

Janáková, Iva, Knihy Aulos. Ateliér, 2001, č. 24, 6. 12., s. 5.

- LN, Zdeněk Ziegler pro Aulos. FONT, 2001, č. 3, s. 16.

Rous, Jan, Zdeněk Ziegler v letech devadesátých. Font, 2001, č. 55, s. 14.

Larvová, Hana, Otázky prostoru. Atelier, 2002, č. 2, 24. 1., s. 2.

Roubíčková, Renata, Aulos vzkřísil českou bibliofilii k druhému životu. Polygrafie, 2002, č. 6, s. 32.

Špačková, Tereza, Tlachapoud. Font, 2002, č. 4, s. 14.

Bor, D. Ž., Atlas saltA Petra Nikla. Tvar, 2003, č. 11, 29. 5., s. 12.

Bruthansová, Tereza, Kniha jako artefakt. Dolce Vita, 2003, č. 2, s. 184.

Hlaváček, Josef, Sýkora a kosmos. Ateliér, 2003, č. 21, 23. 10., s. 2.

Janáková, Iva, Designér musí být přátelský. Deleatur, 2003, č. 6, s. 34.

- Kulhánek, David, O zrození kosmu a obrazové struktury. *Art & Antiques*, 2004, leden, s. 124.
- Kulhánek, David, Nakladatelství a knihkupectví Aulos. *Art & Antiques*, 2004, leden, s. 126.
- Ladman, Petr, Soupis publikační činnosti nakladatelství Aulos. *Zprávy Spolku českých bibliofilů*, 2004, č. 1, s. 13.
- Ladman, Petr, Vydané grafické listy nakladatelství Aulos. *Zprávy Spolku českých bibliofilů*, 2005, č. 1, s. 41.
- Svoboda, Aleš, Sýkora 2004 (+1 = 85). *Ateliér*, 2005, č. 7, 31. 3., s. 1 a 12.
- Císař, Jaroslav, Krásné knihy uskutečňují sny. *Grand biblio* 2008, č. 9, 26. 8., s. 28.
- Sýkorová, Lenka (ed.), Zdeněk Sýkora Grafika. Gallery, Praha, 2008.
- Drápal, Vladimír, Důležité je promyslet se obrazem. *Revolver revue*, 2009, č. 75, s. 129.
- Sýkorová, Lenka (ed.), Zdeněk Sýkora Rozhovory. Gallery, Praha, 2009.
- Kappel, Pavel, Zdeněk Sýkora 90. *Art+ Antiques*, 2010, únor, s. 10.
- Svoboda, Aleš, Náš nejdražší Sýkora – Zdeněk Sýkora = 90. *Ateliér*, 2010, č. 6, 18. 3., s. 1 a 4.
- Chaloupka, David, Aulos – 20/45. *Ateliér*, 2012, č. 5, 8. 3., s. 1.
- Nyklová, Milena, Co je to krásná kniha? *Knižní novinky*, 2012, č. 5, 5. 3. – 18. 3., s. 4.
- Sýkorová, Lenka (autor projektu), Zdeněk Ziegler. *Terra cultura*, Praha, 2012.
- Sýkorová, Lenka, Paralelní cestou. *Ateliér*, 2012, č. 13, 28. 6., s. 16
- Zemánková, Terezie, Milované knihy. *Art + Antiques*, 2012, č. 5, s. 36.

5.1.3 Česká televize

Česká televize²¹ připravuje zprávy o nakladatelstvích a „krásné knize“ v kulturních pořadech či rubrikách (*Literární revue*, *Zprávy z kultury* a jiné). V archivu zpráv České televize byly nalezeny pouze 1-3 záznamy ke každému z hledaných nakladatelství. Jako vyhledávací heslo bylo zvoleno vždy jméno nakladatelství. Ukazatelem zájmu o tyto pořady také může být počet online zhlédnutí, které televize u dané pořadu sleduje.

²¹ Dále také ČT

V případě pořadu ASAP, v němž byl jeden z dílů věnován činnosti nakladatelství Aulos, počet zhlédnutí činil ke dni 21.5.2017 – 1839, o půl roku později 5.11.2017 zhruba o dvacet více – 1858, premiéru měl pořad 15.2.2017.

Níže jsou uvedeny výsledky rešerše webového archivu ČT k jednotlivým nakladatelstvím.

Aulos

Bibliofilie - kniha jako miniaturní galerie. 10. 3. 2012. ČT24. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1185896-bibliofilie-kniha-jako-miniaturni-galerie>

Třistatřicetři. 25. 10. 2012. Česká televize. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096008034-tristatricettri/212562254200007/>

Události v kultuře. 23. 11. 2014. Česká televize. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097206490-udalosti-v-kulture/214411000121123/>

ASAP Ach, Skončete Aukci Příklepem. 15. 2. 2017. ČT Art /Literární revue s Jiřím Podzimekem a Pavlínou Bartoňovou. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11467071846-asap/217562231000005/obsah/524072-nakladatelstvi-aulos-zdenka-krenka>

V rámci rešerše byly nalezeny ještě další menší zmínky v souvislosti s tvorbou Zdeňka Sýkory a Luboše Drtiny.

Teapot

Jiří Suchý vypravil 120 Černých vzducholodí. 24. 11. 2014. ČT 24. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1008016-jiri-suchy-vypravil-120-cernych-vzducholodi>

Nové vydání překódovalo Havlovy Antikódy. Johana Kratochvílová. 26. 9. 2015. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1591251-nove-vydani-prekodovalo-havlovy-antikody>

Trigon

U zavěšené knihy. V. Zadrobílek, J. Veselský a nakl. Trigon — Zvláštní zacházení. 11. 2.

2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10619821880-u-zavesene-knihy/215411000170006/obsah/380542-nakladatelstvi-trigon>

Spolek českých bibliofilů

Informace, v nichž je uveden SČB, přinášejí zpravodajské relace pouze okrajově v rámci zpráv o soutěži Nejkrásnější české knihy roku, v rámci které uděluje SČB cenu Vojtěcha Preissiga. Samostatný pořad nebyl nalezen.

5.1.3 Rozhlas

Rozhlas je dalším z tradičních médií. V České republice jej z veřejnoprávních médií zastupuje Český rozhlas²². Stejně jako Česká televize se řadí k veřejnoprávním médiím, které jsou zákonem²³ zavázány k tomu, aby ve svém vysílání poskytovaly vyváženou nabídku pro všechny obyvatele. Kulturní nabídka je zajišťována například programy Kultura plus, Svět poezie, Knížky plus, Art Café, Světla Ramp, Mozaika a další především v rámci stanic ČRo Vltava a ČRo Dvojka.

V rámci rešerše, kdy ve vyhledávači na webových stránkách Rozhlasu byly postupně zadávány názvy nakladatelství a Spolku českých bibliofilů, bylo zjištěno, že největší zastoupení mají vyhledávané subjekty v pořadu Mozaika (ten se také věnoval bibliofilům a bibliofilství obecně²⁴). Níže jsou ke každému z nakladatelství uvedeny konkrétní příklady.

Aulos

V rámci rešerše nalezeno 7 záznamů v rámci pořadu Mozaika (ČRo Vltava):

Např.

Knihy Aulos 1992–2012, 28. únor 2012. Mozaika. Karel Oujezdský. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/knihy-aulos-1992-2012-5083422?pos=30&mode=10>

Lidé se mi tam nakonec připletli, říká Jiří Sopko o výstavě Bez lidí. 11. září 2013. Mozaika. Karel Oujezdský. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/lide-se-mi-tam-nakonec-pripletli-rika-jiri-sopko-o-vystave-bez-lidi-5085705>

Další dva záznamy pocházejí z pořadu Host Jany Klusákové (ČRo Radiožurál) a Zaostřeno (ČRo Plus):

Knihy pro Tebe Květy Pacovské. 19.3.2006. Host Jany Klusákové. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/233069

Bibliofilie z umělecké dílny manželů Krupkových. 19. 8. 2015. Zaostřeno. Lucie Vopálenská, Jana Tupá. ČRo plus. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/1524418

²² Dále jen ČRo

²³ ČESKO. Zákon č. 231/2001 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2017 [cit. 18. 11. 2017]. §31 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-231>

²⁴ Konkrétně díl: Obecně - Původ slova „bibliofilie“ hledejme v kombinaci řeckého „biblos“ - kniha a „filia“ - láska; česky - „knižomilství“. 2. září 2016. Mozaika. Milena M. Marešová, Klára Fleyberková. Dostupné: <https://vltava.rozhlas.cz/puvod-slova-bibliofilie-hledejme-v-kombinaci-reckehe-biblos-kniha-a-filia-laska-5074797>

Trigon

V rámci rešerše nalezeno 7 záznamů v rámci pořadu Mozaika (ČRo Vltava)

Např.:

Básnická skladba Východ Boženy Správcové. 2. 3. 2012. Mozaika. Ivana Myšková. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/basnicka-skladba-vychod-bozeny-spravcove-5136642>

Vladimír Kokolia a nakladatelství Trigon. 10. 7. 2013. Mozaika. Ivana Myšková. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vladimir-kokolia-a-nakladatelstvi-trigon-5096016>

Další dva záznamy pocházejí z pořadu Osudy (ČRo Vltava) a Liberatura (Radio Wave).

Básniřka Božena Správcová: Každý má v sobě svoje Strašnice. 4. 3. 2015. Liberatura. Karolína Demelová. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/basniřka-bozena-spravcova-kazdy-ma-v-sobe-svoje-strasnice-5243682>

D. Ž. Bor: Časobraní (1/10). 6. 2. 2017. Účinkuje: Jan Vlasák, Režie: Tomáš Vondrovic. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/d-z-bor-casobrani-110-5008515>

Teapot

Nenalezeny žádné záznamy.

Spolek českých bibliofilů

SČB má v rozhlasovém vysílání mezi sledovanými nakladatelstvími nejširší zastoupení co do druhů stanic tak druhů pořadů.

Stanice: ČRo Radiožurnál (2 záznamy), ČRo Dvojka (1), ČRo Vltava (8), ČRo Plus (1), Brno (1), Olomouc (1)

Pořady: Mozaika (6), Svět poezie (2), Ecce homo (1), Odpolední Radiožurnál (1), Ozvěny dne (1), Toulky krajem (1), Týdeník Rozhlas (1), Za starých časů (1), Zaostřeno (1)

Níže jsou uvedeny jednotlivé záznamy, avšak mnohé z nich zmiňují spolek pouze okrajově pouze ve spojení s jiným tématem (např. Soutěž nejkrásnější české knihy roku, významný umělec – Bedřich Ditrych, František Kupka, Bohuslav Smejkal)

František Kupka. 21. 6. 2007. Ecce Homo. Libor Vykoupil. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/357023

Za starých časů. ČRo Dvojka 5. 5. 2008. O tom, co je to bibliofilie si Sabina Vrbková povídala s dlouholetým členem Spolku českých bibliofilů Františkem Janásem. <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/711091>

Kam dnes v Praze za kulturou?. 28. 8. 2008. Filip Zvolský. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/denik/_zprava/488914

Krásné, krásnější, nejkrásnější.... 19. 5. 2009. Bronislav Pražan. Týdeník Rozhlas. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/literatura/_zprava/583001

Kulturní avíza 2. dubna 2011. 1. 4. 2011. Mozaika. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/kulturni-aviza-2-dubna-2011-5119851>.

Břetislav Ditrych: Jiná Šumava. 18. 6. 2011. Dominik Mačas. Svět poezie. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/bretislav-ditrych-jina-sumava-5041659>

Nekrásnější knihy loňského roku bodují i na trhu. Milan Kopp, Veronika Sedláčková. 24. 4. 2012. Ozvěny dne. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura_literatura/nekrasnejsi-knihy-lonskeho-roku-boduji-i-na-trhu-_201204241248_mkopp

Bohuslav Smejkal devadesátiletý. 9. 5. 2014. Toulky krajem. Jan Sulovský. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/_zprava/1348616

„Kniha je náš hřebík do rakve.“ V České knižnici vychází experimentální poezie Emila Juliše. 15. 12. 2015. Mozaika. Milena M. Marešová. <https://vltava.rozhlas.cz/kniha-je-nas-hrebik-do-rakve-v-ceske-kniznici-vychazi-experimentalni-poezie-5073753>

Bibliofilie z umělecké dílny manželů Krupkových. Zaostřeno 19. 8. 2015. Lucie Vopálenská, Jana Tupá. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/1524418

5.2 Nová média

Nová média s sebou přinesla daleko rychlejší výměnu – přenos informací, čímž narostl také jejich počet. V současnosti jsou vedeny diskuze o tom, zda je možné a případně jak se ve velkém množství orientovat a zároveň se ozývají hlasy pro zavedení vyučování digitální/mediální gramotnosti, která by pomohla čtenářům se v difuzním a fragmentovaném informačním prostředí orientovat. (Jirák, Köpplová, 2009)

Stejně jako v případě klasických médií, i nová média přinášející informace prostřednictvím internetu (na sociálních sítích, zpravodajských serverech, v internetových televizích) se oborově profilují a provozují kulturní rubriky, či pořady, v případě sociálních sítí např. takzvané skupiny. Pro alespoň dílčí představu toho, v jakých rubrikách či pořadech jsou v těchto typech médií obsaženy informace o „krásných knihách“ a které elektronické časopisy reflektují uměleckou a knižní tvorbu, jsou v této podkapitole uvedeny výsledky rešerší vybraných zpravodajských serverů, představeny oborové e-časopisy i využívání sociální sítě vybranými nakladateli (jsou jimi: Aulos, Trigon, Teapot, Spolek českých bibliofilů).

5.2.1 Zpravodajské servery

V prostředí internetu roli novin plní zpravodajské či informační servery. Oproti tištěné verzi mají značnou výhodu v aktuálnosti i v provázanosti na další formy zprostředkovávání a sdílení informací jakými jsou videa, zprávy na Twitteru, možnost komentářů pod článkem apod.

Mezi zpravodajské servery patří např. iDnes.cz, Lidovky.cz, ihned.cz (Hospodářské noviny), Novinky.cz a další. O každém ze zvolených nakladatelství informuje server iDnes, zprávy nalezneme také na serveru ihned.cz či lidovky. Systematicky byly vyhledány názvy všech nakladatelství v rámci serverů iDnes.cz a ihned.cz. Jaké další zpravodajské weby přináší informace o subjektech věnujících se bibliofilství je představeno na příkladu nakladatelství Teapot. Zprávy o něm nalezneme také v Deník.cz, Týden.cz, Kdykde.cz nebo Regiony24.cz.

Teapot

Až přestanou lidi chodit, tak to sbalíme, říká Jiří Suchý. Hedvika Petrželková. 19. 12. 2014. Lidovky.cz. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/az-prestanou-lidi-chodit-tak-to-sbalime-rika-jiri-suchy-gpg-/kultura.aspx?c=A141218_094523_ln_kultura_hep

Nové vydání Havlových Antikódů doprovázejí litografie Štefana Tótha. 30. 9. 2015. Lidovky.cz. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/nove-vydani-havlovy-antikodu-doprovazeji-litografie-stefana-totha-128-/kultura.aspx?c=A150929_163833_ln_kultura_hep

Žádný počítač litografie nenahradí. Dochází ovšem stroje i kámen. Kateřina Hovorková. Idnes.cz. 29. 8. 2015. Dostupné z: https://finance.idnes.cz/remeslo-vyroba-litografie-dct/podnikani.aspx?c=A150828_103511_podnikani_kho

Antikódy Václava Havla vycházejí v nové podobě za doprovodu unikátních litografií Štefana Tótha. Michaela Rozšafná. 29. 9. 2015. Regiony24.cz. Dostupné z: <http://www.regiony24.cz/26-220812-antikody-vaclava-havla-vychazeji-v-nove-podobe-za-doprovodu-unikatnich-litografi-stefana-totha>

Havlovy Antikódy vyšly jako velmi netradiční bibliofilie. Pražský deník.cz. 5. 10. 2015. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/kultura_region/havlovy-antikody-vychazeji-jako-velmi-netradicni-bibliofilie-20151005.html

Havlovy Antikódy vycházejí jako velmi netradiční bibliofilie. Deník.cz. 2. 10. 2015. Dostupné z: https://www.denik.cz/ostatni_kultura/havlovy-antikody-vychazeji-jako-velmi-netradicni-bibliofilie-20151002.html

Petr Nikl představil na Czech Design Week Kafkovu Proměnu. 12. 11. 2016. Kulturní novinky. Dostupné z: <https://www.kulturninovinky.cz/petr-nikl-predstavil-kafkovu-promenu/>

Literaturu s výtvarným uměním spojují Antikódy a Proměna. 28. 06. 2017. Týden.cz. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/literaturu-s-vytvarnym-umenim-spojuji-antikody-a-promena_436049.html

Nakladatelství Teapot vydává unikátní bibliofilii Záhořovo lože ve výtvarném zpracování Františka Skály. 3. 11. 2017. Kdy kde. Dostupné z: <http://www.kdykde.cz/clanky/aktuality/nakladatelstvi-teapot-vydava-unikatni-bibliofilii-zahorovo-loze-ve-vytvarnem-zpracovani-frantiska-skaly>

Nakladatelství Teapot vydává unikátní bibliofilii Záhořovo lože ve výtvarném zpracování Františka Skály. 5. 11. 2017. First Style Magazin. Dostupné z: <http://www.firststyle.cz/nakladatelstvi-teapot-vydava-unikatni-bibliofilii-zahorovo-loze-ve-vytvarnem-zpracovani-frantiska-skaly/>

Vychází unikátní bibliofilie Záhořovo lože ve výtvarném doprovodu Františka Skály!. Jarmila Flaková. 2. 11. 2017. Digitimes. Dostupné z: <http://www.digitimes.cz/2017/11/vychazi-unikatni-bibliofilie-zahorovo-loze-ve-vytvarnem-doprovodu-frantiska-skaly/>

Trigon

Zemřel básník, nakladatel a hermetik Vladislav Zadrobílek. Ondřej Bezr a ČTK. 11. 12. 2010. iDnes.cz. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/zemrel-basnik-nakladatel-a-hermetik-vladislav-zadrobilek-pzk-/literatura.aspx?c=A101211_193438_literatura_ob

Alexandra Berková píše o dědictví velkých vypravěčů. Petr Vaněk, 10. 12. 2014.

Hospodářské noviny. Dostupné z: <https://www.ihned.cz/c1-63237360-berkova-o-psani>

S Twitterem to má výtvarník Vladimír Kokolia lepší než s Bohem. Petr Fischer - šéfredaktor ČRo Vltava, 25. 2. 2016. Hospodářské noviny. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65178890-vladimir-kokolia-vyjadreni-recenze>

V posledním jmenovaném případě je Trigon pouze zmíněn jako nakladatelství, kde vyšla Kokolia kniha *Vy-já- dření*.

Aulos

Bibliofilie od Zlatého půlkola. Petr Bým. 2. 11. 2007. Lidovky.cz. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/bibliofilie-od-zlateho-pulkola-dzx-/noviny.aspx?c=A071102_100010_ln_noviny_sko&klic=222238&mes=071102_1

Vyšlo jen sto kusů Sýkory, jeden stojí 29 tisíc. Alice Horáčková. 5. 2. 2010. iDnes.cz. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/vyslo-jen-sto-kusu-sykory-jeden-stoji-29-tisic-foc-/literatura.aspx?c=A100205_085743_literatura_jaz

Knihy se zlatým dnem. Nad'a Klevisová. 5. 5. 2017. Hospodářské noviny. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65717740-zdenek-krenek-nakladatelstvi-aulos-bibliofilie-literatura>

Spolek českých bibliofilů

Podívejte se, jak vypadají nejkrásnější knihy roku 2008. Klára Kubíčková. iDnes. 22. dubna 2009. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/podivejte-se-jak-vypadaji-nejkrasnejsi-knihy-roku-2008-pcm-/literatura.aspx?c=A090422_111631_literatura_jaz

Vítězové Nejkrásnější knihy roku budou vyhlášeni v dubnu. 12. prosince 2009. Jana Záhorková, ČTK. iDnes. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/vitezove-nejkrasnejsi-knihy-roku-budou-vyhlaseni-v-dubnu-p3s-/literatura.aspx?c=A091212_124543_literatura_jaz

Zemřela kunsthistorička a básnířka Věra Jirousová. 27. února 2011. Josef Chuchma. iDnes. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/zemrela-kunsthistoricka-a-basnirka-vera-jirousova-f81-/zpr_archiv.aspx?c=A110227_105302_kavarna_chu

To jsou nejkrásnější české knihy loňského roku. Podívejte se. 23. 4. 2015. Hrz. Magazín aktuálně. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/obrazem/foto-to-jsou-nejkrasnejsi-ceske-knihy-roku-2014/r~e7634068e99111e4b8ba0025900fea04/?_ga=2.100420378.586129101.1511109567-1708635631.1511109567

5.2.2 Oborové e-časopisy, zpravodajské servery

Stejně jako v tištěné, tak i v elektronické verzi existují oborové časopisy. Vzhledem k finanční náročnosti tisku, některé časopisy od svých tištěných verzí upouští (TYPO), jiné zachovávají obě verze (A2), jiné vznikají pouze jako elektronické (Kultura21).

Kultura 21 je nezávislý e-magazín, který přináší svým čtenářům aktuální recenze, reportáže, rozhovory a informace o zajímavých knihách, filmech, výstavách, divadelních představeních a současné hudební scéně. Pravidelně je také zprostředkováván živě moderovaný chat s některou z významných osobností kulturního života. Snahou je oslovit co nejširší okruh čtenářů a informovat veřejnost nejen o velkých a známých akcích, ale také o projektech, které zatím tak velkou publicitu nemají. Podle informací časopisu jsou jeho čtenáři především středoškoláci a vysokoškoláci všech věkových kategorií, přičemž ženy mírně převládají nad muži. Polovina čtenářů je ve věku 15-30 let 31,7 % čtenářů je ve věku 30-60 let. (Kultura21, 2017)

Novějším projektem ve zpravodajském světě jsou **Kulturní novinky**. Založení této stránky inicioval v roce 2015 Tomáš Kopečný, který se současně ujal role šéfredaktora. Mezi

redaktory patří také David Gross, publikující mim jiné v Lidových novinách či serveru Neviditelný pes. Motivem pro založení Kulturních novinek se stala absence seriózní kulturní publicistiky a zájem zakladatelů o literaturu, divadlo, film a umění obecně. (Kopečný, [2015]) Obsah je rozdělen do tematických okruhů (knihy, divadlo, umění, aktuality, film a televize, hudba, tvorba), vyhledávat lze rovněž podle měsíců. Kromě aktualit zahrnující zprávy z oblastí hudebního, literárního i divadelního světa, přináší tento informační zdroj eseje a recenze, fejetony. Pokrývá všechny aktuální i tradiční žánry ve zmíněných oblastech a je místem poskytující přehled nejdůležitějších událostí v kultuře.

Užší zaměření vykazují internetové noviny/časopis o umění grafiky, knihy, tisku a papíru - **Grapheion.cz**. Vydavatelem je občanské sdružení Inter-Kontakt-Grafik, jehož cílem je podpora českého grafického umění. Obsah novin tvoří jako u předešlých zdrojů aktuality o výstavách a akcích, recenze či reportáže, ale díky užšímu zaměření zde mají vlastní sekci autorské knihy a bibliofilie. Sledovány jsou také soutěže v oblasti grafiky (Grafika roku, Mezinárodní soutěž Ex libris) a jejich výsledky.

Níže jsou uvedeny konkrétní příklady článků o jednotlivých nakladatelstvích z oborových zdrojů. Nejvíce zastoupení má server Kultura21.

Teapot

Kniha jedna báseň: Černá vzducholod' Jiřího Suchého vychází v bibliofilském vydání s autorovými grafikami. 25. 11. 2014. Kultura21.cz. Dostupné z:

<http://www.kultura21.cz/vytvarne-umeni/10894-teapot-cerna-vzducholod-kniha-jiri-suchy-tz>

Antikódy Václava Havla vycházejí v nové podobě za doprovodu unikátních litografií Štefana Tótha. 27. 9. 2015. Kultura21.cz. Dostupné z: <http://kultura21.cz/aktualne/13075-teapot-antikody-vaclav-havel-s-litografiemi-stefana-totha>

Antikódy Václava Havla vycházejí v nové podobě. 30. 9. 2015. Scéna.cz. Dostupné z: <http://casopis.scena.cz/index.php?o=4&d=1&r=20&c=25501>

Aulos

Nejlepším místem pro imaginaci jsou autorské knihy. Najdete je v Národní knihovně. 4. 6. 2013. Kultura21.cz. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/vytvarne-umeni/6796-imaginace>

Jan Hisek zve děti i dospělé do svého snového světa na tvůrčí dílny a komentovanou prohlídku výstavy ZEPTEJ SE SPÁNKU. 6. 1. 2017. Kultura21.cz. Dostupné z:

<http://www.kultura21.cz/aktualne/15677-hisek-zeptej-se-spanku>

Trigon

K nakladatelství Trigon nebyly nalezeny žádné záznamy.

Spolek českých bibliofilů

Nejkrásnější knihy roku. 17. 8. 2012. Olga Koníčková. Kultura21.cz. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/literatura/4946-nejkrasnejsi-knihy-roku>

Haiku, kresba, kaligrafie – velmi stručná poezie. 17. 6. 2015. Radka Mothejzíková. Kultura21.cz. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/literatura/12414-argo-poezie-haiku-oci-vazky-recenze>

Další ročník soutěže o Nejkrásnější knihu. 1. 1. 2016. Ctibor Čejpa. Kultura21.cz. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/literatura/13678-soutez-o-nejkrasnejsi-knihy-roku>

5.2.2 Internetová televize

Internetová televize v posledních letech výrazně rozšiřuje své působení, přičemž k jejímu vzestupu nezanedbatelně napomáhá flexibilita vysílacího času. Oproti tisku, či klasickému televiznímu vysílání, které je vázáno na pevnou dobu vysílání, internet umožňuje uživateli shlédnout informace v jakémkoliv čase. (Bednář, 2011, s. 15)

K rešerši internetových televizí byla zvolena jedna z prvních, kterou je Stream.cz společnosti Seznam.cz a televize DVTV společnosti Economia. Jediným záznamem v obou prohledávaných zdrojích byl pořad „Vyrobeno v Česku“ televize Stream věnovaný nakladatelství Teapot.²⁵

Široké veřejnosti méně známou, ale oborově zaměřenou internetovou televizí je **Artyčok TV**, která vznikla v roce 2005 na Akademii výtvarných umění v Praze a přesto, že zpočátku sledovala především lokální kontext, záhy rozšířila svou působnost i mimo Českou republiku. Televize je zároveň databází audiovizuálních příspěvků v podobě reportáží z výstav, profilů či přednášek teoretiků i umělců. Představuje tak unikátní zdroje informací jak pro samotné umělce a studenty uměleckých škol, tak pro širší publikum se zájmem o současné umění. Tím, že na tvorbě obsahu participují zejména umělci, kurátoři a teoretici, představuje Artyčok TV také významný komunikační nástroj umělecké komunity.

²⁵ Nakladatelství Teapot – Kniha jako artefakt. Vyrobeno v Česku. Stream.cz. 25. prosince 2015. Dostupné: <https://www.stream.cz/vyrobeno-v-cesku/10008568-nakladatelstvi-teapot-kniha-jako-artefakt>

Kromě původních reportážních příspěvků na Artyčoku našly své místo i další formáty. Pod kategorií Mediální umění, nalezneme Videoart/Audiovisual, rubriku zaměřenou především na soudobé formy česko-slovenského videoartu a umění pohyblivého obrazu, dokumentuje a zpřístupňuje samotná – starší i současná – umělecká díla ve spolupráci s archivy, kurátory i umělci. Své místo pro publikování zde má také Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze²⁶ – rubrika Okno do videoarchivu VVP AVU, kde jsou představována starší díla (materiály z konce 20. století), práce na pomezí videoartu, filmu a dokumentace, nebo i čistě dokumentární materiály související s nedávným vývojem českého a slovenského výtvarného umění. Třetí rubrikou jsou On-line výstavy, v nichž se do vzájemných souvislostí dostávají díla různých umělců zaměřená především na technický a pohyblivý obraz.

Pro rešerše vybraná nakladatelství zde nenalezneme. Ve svém archivu disponuje ale zajímavou reportáží²⁷ o nakladatelství Kudlapress, představeném v této práci v souvislosti s vydáváním autorských knih.

5.5.2 Internetové databáze

Novodobými rejstříky či encyklopediemi jsou internetové databáze. Umělecky zaměřené, mapující subjekty věnující se divadlu, literatuře, výtvarnému umění a dalším odvětvím jsou například databáze iUmeni.cz a Almanach Labyrint.

iUmeni.cz je informační portál, kde jsou systematicky shromažďovány informace o umělecké tvorbě z oblasti malířství, sochařství, užitého umění, fotografie, nábytkářství, architektury či módního designu. Zakladatelkou je Jana Chládková. Na jednom místě jsou zde koncentrovány aktuální informace a nabídka umělců, galerií, aukčních síní, uměleckých škol, institucí, nakladatelů formou záznamů, článků, recenzí, upoutávek a pozvánek na vernisáže nebo výstavy v kalendáři akcí atd. Obsah reflektuje pestrost a kvalitu českého umění. Součástí projektu je také on-line prodej knih o umění. Možné je také zpřístupnění nabídky publikací, monografií či katalogů jednotlivých galerií či škol. iUmeni je unikátním prostorem pro současně tvořící umělce, kteří mohou aktivně prostřednictvím portálu nabízet svá díla k prezentaci nebo prodeji širokému okruhu zájemců z řad sběratelů, odborníků či milovníků

²⁶ Dále jen VVP AVU

²⁷ Lukáš Parolek - Kudla Press. 26. 12. 2015. Artyčok.tv. Dostupné: <http://artycok.tv/28826/lukas-parolek-kudla-press>

umění. (Chládková, [2017]) V této databázi je evidováno z vybraných nakladatelství - Teapot s.r.o. a nakladatelství Trigon. Nakladatelství Aulos je registrováno také, nikoliv v sekci „Nakladatelství“, nýbrž v sekci „Galerie a muzea“. Spolek českých bibliofilů je zařazen do kategorie „Ostatní instituce“.

Almanach Labyrint ve svém počátku kromě své online verze vycházel také v tištěném vydání jako ročenka pro knihkupce, nakladatele, knihovny, galerie, školy, kulturní instituce, novináře, spisovatele i širokou veřejnost se zájmem o literaturu. Ročenka obsahovala informace o jednotlivých nakladatelstvích, galeriích a dalších institucích věnující se umění. Od roku 2013 existuje pouze jeho elektronická verze. Knižní podobu Almanachu Labyrint²⁸ vydávalo nakladatelství Labyrint, prodej zprostředkovalo internetové knihkupectví Kosmas.cz. Internetová verze Almanachu Labyrint obsahuje kompletní adresář a profily nakladatelství a přehled jejich vydané i připravované produkce, přehled knihkupectví, antikvariátů a distribučních firem. Součástí databáze je také seznam galerií a muzeí. Za své uvedení v databázi jednotlivé subjekty platí manipulační poplatek. Internetový AL umožňuje snadné vyhledávání subjektů podle názvu, sídla nebo zaměření; vyhledávání knižních titulů podle názvu nebo autora. Kromě pohodlného vyhledávání je oproti tištěné verzi hlavní výhodou průběžná aktualizace informací, kterou mohou provádět on-line přímo nakladatelé/knihkupci. (Almanach Labyrint, [2017]). V Almanachu jsou zaznamenána nakladatelství Aulos, Trigon i další nakladatelství představovaná ve třetí kapitole (Arbor Vitae, Edice33), Spolek českých bibliofilů a Teapot zde však záznam nemají.

5.2.3 Sociální sítě

Sociální sítě se staly běžnou součástí každodenní komunikace. Zvláště pro mladší generaci jsou sociální sítě zdrojem informací a zábavy, příležitostí či přímo substitucí vzájemné komunikace. O rizicích či výhodách tohoto druhu nového média se vedou diskuze, z hlediska rychlosti šíření informací jsou nenahraditelné.

Z hlediska propagace a marketingu je vlastnictví některé ze sociálních sítí významným prostředkem pro veřejnou prezentaci. Podle průzkumu AMI Digital Index a agentury STEM/MARK coby zdroj informací jsou sociální sítě důležité pro 80% z dotázaných²⁹. Zahraniční průzkumy zmiňují ještě jeden z důvodů, který může být pro nakladatele také relevantní a totiž, že jednou z motivací pro užívání sociálních sítí je částečným (35%) nebo

²⁸ Dále jen AL

²⁹ Průzkum proběhl v 1. čtvrtletí v roce 2016.

hlavním důvodem (14%) spojení se s dalšími lidmi, kteří mají stejné zájmy a hobby. (Mergel, 2012) Sociální sítě tak nejsou jen informační zdrojem, ale také místem, kde lidé sdílejí společné zájmy a mohou tak významně podpořit a rozšířit informace o bibliofilství.

U vybraných nakladatelství byl proveden průzkum webových stránek a sociálních sítí, konkrétně Facebook, Twitter, Google+, LinkedIn, Pinterest. Kromě samotného vlastnictví účtu na těchto sítích byla také zjišťována existence odkazů na webu nakladatelství na tyto sociální sítě.

Spolek českých bibliofilů

Jak ukazuje následující *Tabulka 4. Sociální sítě SČB*, Spolek českých bibliofilů nemá profil na žádné z prohledávaných sociálních sítí. Na svých stránkách má ale odkazy na všechny sítě pod jednotlivými uveřejněnými články i dalšími informacemi. Jako jediný ze sledovaných subjektů zveřejnil také RSS kanál, takže je možné odebírat novinky z webových stránek i mimo sociální sítě.

Název sociální sítě	Vlastnictví profilu	Odkazy na danou síť z webových stránek
Facebooku	ne	ano
Twitter	ne	ano
Google+:	ne	ano
LinkedIn	ne	ano
Pinterest	ne	ano
Instagram	ne	ne

Tabulka 4. Sociální sítě SČB

Aulos

Nakladatelství Aulos nemá profil na žádné ze sociálních sítí, stejně jako neuvádí žádný odkaz na ně pro možné sdílení informací mezi čtenáři. Pro kontaktování má uvedený formulář.

Název sociální sítě	Vlastnictví profilu	Odkazy na danou síť z webových stránek
Facebooku	ne	ne
Twitter	ne	ne
Google+:	ne	ne
LinkedIn	ne	ne
Pinterest	ne	ne
Instagram	ne	ne

Tabulka 5. Sociální sítě Aulos

Trigon

Ze sociálních sítí nakladatelství Teapot vlastní profil na Facebooku, na webových stránkách však nemá odkazy na žádnou ze sociálních sítí, více *Tabulka 6. Sociální síť Trigon*. Majitelka nakladatelství (Z. Zadrobílková) v rozhovoru zmínila, že k propagaci a komunikaci se zákazníky využívají také e-mail, jehož prostřednictvím zasílají svému okruhu odběratelů novinky a aktuality.

Název sociální sítě	Vlastnictví profilu	Odkazy na danou síť z webových stránek
Facebooku	ano	ne
Twitter	ne	ne
Google+:	ne	ne
LinkedIn	ne	ne
Pinterest	ne	ne
Instagram	ne	ne

Tabulka 6. Sociální síť Trigon

Teapot

Nakladatelství Teapot je ze všech sledovaných nakladatelství na sociálních sítích nejaktivnější (viz *Tabulka 7. Sociální síť Teapot*). Od ostatních nakladatelství se liší tím, že uživatel má možnost přihlásit se k odběru Newsletteru zasláním e-mailové adresy nakladatelství. Nakladatelství vlastní profil na sociální síti Facebook, účet na Instagramu a také na YouTube, kde zveřejňuje videa z průběhu tvorby knih. Na webových stránkách má v sekci Kontakty odkazy sítě Facebook, Instagram a YouTube.

Název sociální sítě	Vlastnictví profilu	Odkazy na danou síť z webových stránek
Facebooku	ano	ano
Twitter	ne	ne
Google+:	ne	ne
LinkedIn	ne	ne
Pinterest	ne	ne
Instagram	ano	ano

Tabulka 7. Sociální síť Teapot

6 Výstavy a veletrhy

Výstavy a veletrhy představují efektivní fórum, jak prezentovat určité téma veřejnosti, významné jsou svým působením na návštěvníka skrze bezprostřední zážitek a osobní kontakt. Veřejnosti je prostřednictvím výstavních exponátů umožněno osobně do knih nahlédnout, společně diskutovat o vystavených objektech, v některých případech mají návštěvníci veletrhu možnost setkat se s autory.

Výstavy samy o sobě jsou tradičními akcemi v rámci kulturního života. V oblasti knižní kultury se jejich pořádání věnují nejčastěji paměťové instituce jako např. Památník národního písemnictví, Národní muzeum, Národní knihovna či Galerie Hollar. Ačkoliv se s rozvojem technologií nabízí mnohé jiné vizuální prezentace a komunikační cesty, na příkladu veletrhu Svět knihy Praha vidíme, že zájem společnosti o tradiční formu prezentace, jakou je veletrh, neupadá. Veletrh knihy v roce 2017 navštívilo 44 tisíc návštěvníků. Oproti roku 2016 se tak zvýšil o 2 tisíce a oproti roku 2015 dokonce o 6 tisíc. (Svět knihy Praha, [2017])

6.1 Výstavy

V rámci této podkapitoly je představeno šest různých výstav uskutečněných mezi lety 2012-2017, které se věnovaly tématu autorské knihy či knize jako objektu. Bibliofilie mají své zastoupení na výstavách také, avšak autorské knihy ze své povahy výtvarného objektu spíše než knihy jsou předmětem výstav častěji. Někdy mohou být oba typy knih vystavené zároveň a posloužit tak k vzájemnému srovnání (Výstava Místo pro imaginaci, Kniha prostor pro grafiku, grafika inspirace pro knihu). Na příkladech uvedených výstav si lze všimnout jejich odlišné formy (putovní výstava x klasická výstava), složení tvorby (mezinárodní x česká), různých pořadatelů (spolky, muzea) i toho, že téma autorské knihy je z hlediska veřejné prezentace stále aktuální. Aniž by to bylo úmyslem pořadatelů, každý rok (až na rok 2014) se v této oblasti konala alespoň jedna výstava. Některé byly doplněny workshopy, jiné představily tvorbu nejen profesionálních výtvarníků.

6.1.1 Evropská autorská kniha

Putovní formu měla výstava Evropská autorská kniha/Artist's books on tour, která byla výsledkem první celoevropské soutěže, jejímž záměrem bylo oslovit co nejširší spektrum umělců prostřednictvím výzvy zveřejněné na evropských univerzitách nebo sociálních sítích, jako je např. Facebook. Ve výsledku se zúčastnilo 925 soutěžních návrhů z 35 zemí, přičemž odborná porota vybrala 50 nejlepších děl, která dala vzniknout obsahově rozmanité

výstavě. Zároveň bylo oceněno pět nejlepších děl, mezi kterými se umístila Česko reprezentující Julie Kačerovská za práci *Krajina papíru*. K dalším čtyřem patřili Katarzyna Wolny/Polsko, Matthias Krinzinger/Rakousko, Lien Buysens/Belgie, Elena Peytchinska/Rakousko. (Richterová, 2012; Česká televize, 2012b)

Mezinárodní zastoupení autorů umožnilo sledovat rozdíly v přístupech k otázce autorské knihy vzhledem ke geografickému rozložení. Vystavené objekty také vystihly změny a adaptace toho média v éře digitálního věku. Z výsledného přehledu prací pak vykryštalizovaly dva přístupy: většina děl odkazuje ke konceptuálnímu vyjádření prostřednictvím tradičních forem tohoto žánru, protipólem jsou potom díla zaměřená na samotnou formu zvýrazněnou strukturou materiálu. (Richterová, 2012)

Výstava se uskutečnila v Národní technické knihovně v termínu 5. 4. 2012 — 5. 5. 2012. Cílem této výstavy byla především popularizace a prezentace fenoménu autorských knih. Podle Kathrin Pokorny-Nagel z Muzea užitého umění zájem o toto médium upadá a tak je výše jmenovaná soutěž a následná výstava významným krokem ke zlepšení povědomí o dalších možnostech využití a percepce knihy jako artefaktu. K celé výstavě vyšel obsáhlý katalog v anglickém jazyce, kde každý autor získal prostor představit příběh svého díla. Soutěž proběhla za spolupráce vídeňského Muzea užitého umění (MAK) s Uměleckoprůmyslovým museem v Praze (UPM) a Mezinárodním centrem grafického umění v Lublani (MGLC) za podpory Evropské unie. Kurátorkou výstavy byla Lucie Vlčková (UPM). (Richterová, 2012; Česká televize, 2012)

6.1.2 Hledání ztraceného místa

Výstavu Hledání ztraceného místa uspořádala v roce 2013 v termínu 25. 4. – 22. 6. Národní knihovna ČR ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Výstava navazovala na stejnojmenný mezinárodní workshop pořádaný již v roce 2012. Projekt byl podpořen také Památníkem národního písemnictví v Praze a iniciativou německého partnera Edition Grenzraum Frankfurt nad Mohanem.

Ze zahraničí se v projektu angažovala také Univerzita v Radimu a Akademie výtvarných umění ve Vilniu. Své zastoupení měli také autoři z Německa, Lucemburska, Francie, USA a další. V rámci každé výstavy probíhal nový workshop, takže s každou následující výstavou vznikaly nové knihy, nové objekty. Podle Dominiky Sládkové Paštěkové prezentované knižní

artefakty dokazují, že kniha jako objekt má nekonečné množství možností a nezůstává jen ve své lehce překročené dvojdimenzionalitě, ale dostává se naplno do třetí dimenze prostřednictvím skla, kovu, dřev a dalších materiálů.

V rámci projektu se také v polovině května 2013 uskutečnilo celodenní mezinárodní setkání nejen tvůrců autorských knih, které bylo zahájeno dvěma bloky konferenčního jednání nad tématy souvisejícími s autorskou knihou a to z několika možných úhlů pohledu na danou problematiku. (Jihočeská univerzita, [2013])

Výstava zprostředkovala výběr z tvorby v oblasti autorské knihy, přičemž cílem bylo poskytnout skrze vizuální, grafické a textové zpracování autorské knihy tradičními i experimentálními technikami, výpověď o osobních pocitech ve změní technického a informačního chaosu s nejistým postavením jedince v současném světě. Kromě problematiky autorské knihy jako takové byly součástí i filosofické reflexe, související s procesem hledání ztraceného místa. (Hollar, 2013; Paštěková, 2012)

6.1.3 Místo pro imaginaci

Stejně jako na projektu Hledání ztraceného místa, tak i na výstavě Místo pro imaginaci spolupracoval Památník národního písemnictví s Národní knihovnou ČR. Tyto dvě výstavy – projekty byly vzájemně koncepčně propojeny a neměly společné pouze podobné datum konání. (Výstava proběhla od 16. 5. do 23. 6. 2013 ve Výstavním sále Galerie Klementinum.) Rovněž Expozice kurátorky Dr. V. Hubáčkové z PNP prezentuje moderní knihu jako místo pro uplatnění tvůrčí imaginace. Reprezentativní soubor českých autorských knih, bibliofilii a ilustrací, které vznikly v časovém horizontu od 70. let 20. století do současnosti, představil práce významných českých autorů jako například Toyen, Květa Pacovská, Zdeněk Sýkora, Adriana Šimotová, František Skála jr., Petr Nikl, Lenka Vilhelmová, Kateřina Kozlíková ad. Propojení kolekce autorských knih se souborem bibliofilii, umožní podle Hubáčkové porovnání obou žánrů, stejně jako postihnout jejich specifické rysy, čím se liší a co mají společné. (Maňáková, 2013; Hubáčková, 2013)

Ve výstavě, která představovala průřez autorskou knihou od jejich počátků v 70. letech po současnost, byly vedle sebe instalovány - knižní objekt významné představitelky českého a evropského surrealismu Toyen a unikátní autorské knihy Květy Pacovské, významné představitelky experimentálního pojetí knihy a je nejznámější českou autorkou, která originálně přispěla k rozvoji umění autorské knihy v mezinárodním měřítku.

Výstava obsahovala také díla oceněná v soutěži Grafika roku a Nejkrásnější české knihy roku. V rámci druhé zmiňované soutěže jsou vydávány katalogy, jež se vyznačují taktéž výrazným autorským přístupem, takže je lze podle Hubáčkové považovat za specifické publikace, které se svým výrazně vizuálním charakterem blíží autorské knize. Podstatnou součástí výstavy představovaly též knihy a ilustrace k bibliofilním z nakladatelství Aulos. (Maňáková, 2013)

6.1.4 Autorská kniha jako kniha

Výstava Autorská kniha jako kniha proběhla v prostorách Centra současného umění DOX v termínu 3. 12. 2015 – 3. 1. 2016.

Výstava probíhala v rámci projektu Polička, jehož cílem bylo hledat hranice knihy a žánru autorské knihy. Pořadatelé si v rámci výstavního projektu položili otázky: Je to kniha, kterou její autor vytvořil od A do Z sám – myslí i rukou napsal, nakreslil, svázal a pokud možno si i načerpal papír? Je to kniha, která existuje v jediném exempláři? Je tedy středověký rukopis autorskou knihou? A ne-li, je pak autorská kniha vázána na dobu vzniku? A není kniha náhodou autorská, i když je nakladatelsky vydána a strojově vyrobena, avšak autorem všeho jejího sdělení, slovního i obrazového, je jediný člověk?

Autorská kniha jako kniha představila trojici knižních objektů vytvořených v Sociálně-terapeutické dílně Jeroným při městské knihovně v Lounech v rámci terapeutické práce s lidmi s mentálním postižením či duševním onemocněním. Díky tomu, že se nejednalo o autorské knihy vytvořené profesionálními výtvarníky, mohla výstava více obohatit zamyšlení nad povahou autorské knihy. K odůvodnění tohoto výběru exponátů uvádí DOX následující: „Vlastnosti knihy, které při tomto účelu práce s knihou vystupují do popředí, totiž členění na vnějškově stejné jednotky – strany, možnost manipulace s nimi, a to v pravidelném rytmu, jejich následnost a souvislost, tyto aspekty, vhodné a jistě ne náhodou zvolené pro terapii duše, byly příčinou volby těchto knih pro závěrečnou výstavu prvního cyklu Poličky/Shelf.“ (DOX- centrum současného umění, 2017)

Kniha je prostorem pro vytváření, vložení myšlenek a prostor, který na druhé straně umožňuje vnímání myšlenky slovesné i vizuální, dynamické i statické. Její tvorba může být terapií i uměleckým prožitkem, stejně jako její četba.

6.1.5 Fenomén Ateliér papír a kniha. Autorské knihy a objekty studentů J. H. Kocmana

K tvorbě autorské knihy významně přispěl Ateliér papír a kniha vedený J. H. Kocmanem, jenž neměl obdobu jinde ve střední Evropě a kterému se věnovala část čtvrté kapitoly. Výstavu děl vytvořených v rámci tohoto ateliéru uspořádalo 24. 11. 2016 – 26. 2. 2017 Muzeum umění Olomouc v čele s kurátorkou a autorkou výstavy Ginou Renotière.

Jak již bylo uvedeno výše, ateliér v roce 1998 založil a do zrušení v roce 2011 vedl Jiří H. Kocman, osobnost, díky níž je u nás autorská kniha vnímána jako samostatná umělecká kategorie. Jiří H. Kocman je podle kurátorky výstavy Giny Renotière zásadní postavou tzv. brněnského okruhu a jedním z nejvýraznějších představitelů konceptuálního umění v evropském kontextu. Ke Kocmanově tvorbě dále uvádí: „Kocmanovy aktivity byly zaměřené na samotný akt komunikace. Jeho práce vlastně nebyly na počátku uměleckým dílem, nýbrž jen zprávou, která měla za cíl vytvořit vztah mezi autorem a adresátem.“ (Muzeum umění Olomouc, 2016)

Než došlo ke zrušení ateliéru, prošlo jím téměř padesát studentů. Muzeum umění Olomouc představilo tvorbu 29 z nich včetně díla Jiřího H. Kocmana. Součástí byly autorské papíry, autorské knihy, knihy – objekty, paper-artové objekty a instalace. Na grafickém designu výstavy se podílel Zbyněk Baladrán, několikanásobný finalista Ceny Jindřicha Chalupického a mezinárodně respektovaný autor a architekt galerijních instalací. V rámci výstavy vznikl také reprezentativní katalog. (Muzeum umění Olomouc, 2016)

Ačkoliv místo prozkoumávající možnosti papíru a dalších materiálů při tvorbě knihy, kterým ateliér byl, zaniklo a prostor pro rozvoj umění, realizovaném v knižních objektech, se zmenšil, díky výstavám, jakým byla tato, mohou jednotlivé exponáty nadále promlouvat k veřejnosti a umožnit pohled do oblasti současné tvorby autorské knihy.

6.1.6 Kniha prostor pro grafiku – grafika inspirace pro knihu

V souvislosti s autorskými knihami bylo představeno Sdružení českých umělců a grafiků - Hollar. Právě v jeho výstavní galerii bylo možné shlédnout v období 26. 4. – 21. 5. 2017 výstavu Kniha prostor pro grafiku – grafika inspirace pro knihu, kterou sdružení připravilo společně s Památníkem národního písemnictví.

Podle kurátorky Vilmy Hubáčkové bylo hlavním záměrem výstavy ukázat vzájemný vztah mezi knihou a volným grafickým uměním a upozornit na jejich oboustrannou inspiraci. Výstava byla tvořena autorskými knihami, bibliofiliiemi a volnými grafickými listy současných českých grafiků. Prostoru galerie dominoval knižní objekt *Otevřená kniha* (viz Příloha, obr. 14) Miloslava Polcara a autorské knihy *Den pod dni*, *Minulý příští týden*, *Plný prázdný prostor hlavy* (viz Příloha, obr. 13) Lenky Vilhelmové, jež jsou tvořeny grafickými listy autorky. Jiné pojetí autorské knihy nabízí František Hodonský, jehož knihu *Linie tušení* (viz Příloha, obr. 10) netvoří pouze jeho grafiky, ale také vlastní básně. Knihu vydalo nakladatelství Papírenské manufaktury Velké Losiny. Bibliofilie byly zastoupeny povídkou Franze Kafky *Proměna* (viz Příloha, obr. 6) z nakladatelství Teapot, kterou litografiemi zobrazující motiv očí měnících se podle jednotlivých fází proměny lidské bytosti v brouka doplnil Petr Nikl. Třetí prvek výstavy – grafické listy představil Šimon Brejcha a Mikoláš Axmann. (Hubáčková, 2017)

Výstava poukázala na to, jak prostupné jsou hranice mezi autorskou knihou/objektem a bibliofilii i na rozmanitost autorské knihy od několika černobílých grafických listů v rozměrech metrů, po útlé knížky plné barev doplněné textem básní.

6.2 Veletrhy

Jako ukázky veletrhů jsou představeny Svět knihy Praha a knižní jarmark Knihex. Svět knihy Praha je domácí podobou světových přehlídek knižní produkce. Bibliofilie a autorské knihy zde tvoří pouze okrajové téma. Nicméně v roce 2017 byla jedním z hlavních témat autorská kniha, díky kterému tento knižní druh ve “světě knihy“ získal publicitu..

Jarmark Knihex nedisponuje tak dlouhou tradicí jako Svět knihy, ale se zaměřuje v rámci knižní produkce právě na představení nakladatelů, kteří se věnují autorským a bibliofilským tiskům. Je zatím jediným veletrhem zaměřeným na tyto specifické publikace.

6.2.1 Svět knihy Praha

Mezi největší a tradiční veletrhy patří Svět knihy Praha, který se v roce 2017 konal již po dvacáté třetí. Pořadatelem soutěže je Svět knihy, s.r.o. a společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů. Veletrh probíhá během čtyř dnů v měsíci květnu v Průmyslovém paláci na Výstavišti v Praze Holešovicích. Akce je zaštiťována ministrem kultury ČR, primátorem hl. m. Prahy a starostou MČ Praha 7.

Podle statistik pořadatelů stále roste počet vystavovatelů a účastníků, rozšiřují se také výstavní prostory. V roce 2017 byl před výstavním palácem vyhrazen stan pro malá, specializovaná nakladatelství. Mezi nimi byla právě nakladatelství uvedená v předchozích kapitolách ve spojitosti s bibliofiliemi – konkrétně nakladatelství Baobab a Meander. V této skupině byla mezi účastníky také nakladatelství Torst, Labyrint či Novela Bohemika. V rámci tohoto ročníku se festivalová část rozšířila také do reprezentativních prostor Lapidária, kde bylo možné zhlédnout výstavu *Kniha jako objekt*. Pro prezentaci byla využita i plocha před Průmyslovým palácem, kde přichodzí na veletrh našli kreativně pojatý infopoint s minigalerií a čítárnou. Program ve spolupráci s Centrem moderního umění DOX probíhal rovněž v nové literární vzducholodi *Gulliver*. (Svět knihy Praha, [2017])

Veletrh má mezinárodní charakter, v roce 2017 na veletrh přijeli hosté ze 33 zemí světa. V rámci festivalu jsou pořádány autogramiády, přednášky, diskuze. Zastoupena jsou nakladatelství všech různých zaměření. Každý ročník soutěže má svá hlavní témata. V roce 2017 to byla *Genius loci v literatuře / M(ě/i)sto v hlavní roli, Kniha jako objekt, Audioknihy*. Vzhledem k zaměření práce jsou blíže popsány aktivity týkající se druhého tématu – *Kniha jako objekt*.

V rámci druhého stěžejního tématu *Kniha jako objekt* byla uspořádána řada výstav. V Lapidáriu byla příležitost zhlédnout expozice nejkrásnějších knih světa, objekty Elišky Čabalové (viz Příloha, obr. 16), práce vítěze kategorie nejlepší ilustrátor Czech Grand Design Michala Bačáka a dále výstavu *Na křídlech múzy - Umělci a knihy* ze sbírek Národního muzea. Ta představila knihy patřící v minulosti známým osobnostem. Právě umělci patří mezi časté sběratele knih a exempláře z jejich knihoven obsahují autorská věnování, čímž knihy získávají na hodnotě a postupem času se stávají bibliofiliemi. Na výstavě byly zastoupeny např. knihy ze sbírky Emmy Destinové či Julia Zeyera, kterému věnoval Josef Václav Sládek svůj překlad *Noci svatojánské* společně s věnováním „Drahému příteli Jul. Zeyerovi J. Sládek, 7/10 96“

Knižní objekty Elišky Čabalové zaujaly svou bílou zlatou barvou (viz Příloha, obr. 15) a tvořily zajímavý kontrast ke stálé expozici Lapidária, kterými jsou kamenné sochy a objekty z různých historických období ve vlastnictví Národního muzea. Expozice nejkrásnějších knih světa byla představena pouze jednou prosklenou skříňkou, ve které byly knihy nainstalovány přes sebe, takže návštěvník nemohl jednotlivé publikace plně shlédnout a originalita a jedinečnost každého z titulů nemohla vyniknout. O mnoho lépe působila výstava v prostoru

Průmyslového paláce Památníku národního písemnictví, kde bylo možné bibliofilie a další knihy oceněné v soutěži Nejkrásnější české knihy roku prolistovat.

Rovněž v prostoru Průmyslového palác si pak návštěvníci mohli sami na replice středověkého knihtisku vyrobit list z Bible kralické, čímž se tak aktivně seznámili s předchůdci současných krásných knih.

6.2.2 Knihex

Knižní jarmark Knihex je v porovnání s veletrhem Svět knihy Praha, jak vyplývá ze samotného názvu, komornější akcí, o to více však zaměřenou na malá autorská nakladatelství, bibliofilské tisky a autorskou tvorbu. Veletrh je pořádán spolkem Knihex, který přes rok pořádá tvořivé dílny a přednášky. Označuje se jako „místo setkání nakladatelů a čtenářů v příjemné přátelské atmosféře, ať už letní venku u řeky, nebo zimní pěkně v teple“.

V rámci veletrhu mají příležitost zástupci kvalitních menších nakladatelství představit své knihy osobně a kromě toho mají k dispozici bohatý doprovodný program (dílny, křty, autorská čtení, odpočinkové zóny, dětský koutek a další). V roce 2017 se konal sedmý ročník veletrhu ve dnech 17. a 18. 6. na ostrově Štvanice v okolí Vily Štvanice. Pořadatelé volí venkovní prostředí, například první knižní jarmark Knihex na pražské náplavce pod Rašínovým nábřežím mezi Palackého a železničním mostem. (Knihex, [2017])

Akce se zúčastnilo více než padesát nakladatelů. Kromě již v této práci zmiňovaných nakladatelství (Baobab, Bylo nebylo, HOST, Meander, KudlaWerkstatt, UMPRUM, wo-men) se představila také další, jenž se v mnohých případech (NAVU, Atlantis, běžíliška, Brody, Cesta domů, Dauphin, DharmaGaia, Dynastie, FF UK, Fakulta umění a designu UJEP, GplusG, H+H, Knihovna Václava Havla, Labyrint, Lipník, Malvern, MartinaHam, Maťa, Mot, NAMU, NaPOLI, Národní filmový archiv, Nová beseda, OneHotBook, PageFive, Paper Jam, Paseka, Parapet Books, POP-PAP, ROE, 65. pole, Take Take Take, Triáda, Upup?pop, Ústav pro českou literaturu, Uutěrky, Venkovské dílo, Verzone) spolu s časopisy A2, Fotograf, H_aluze, Lógr, Plav, Psí víno, Sedmá generace, antikvariátem Fryč a komiksovým obchodem No Ordinary Heroes. Součástí Knihexu byl také antikvární stánek. K programu přispěla také Městská knihovna Praha, která přivezla takzvanou Knihovnu v krabici.

7 Soutěže a oceněné autorské knihy

Akce ve formátu soutěží jsou užitečným nástrojem pro soutěžící ze dvou důvodů. Prvním je možnost získání ocenění za svou práci, pochvaly za kvalitně provedené dílo, které přispívá k umělcově motivaci např. na další práci. Druhým důvodem je fakt, že v rámci konání soutěže dochází k rozšiřování informací nejen o ní samotné, ale také o exponátech a výsledcích mezi širší veřejností. Umístění publikace na předních příčkách žebříčku se může stát důvodem, proč ji věnovat pozornost nebo si ji zakoupit. V České republice je v oblasti knižní kultury nejvýznamnější soutěž Nejkrásnější české knihy roku, kterou podrobněji představuje následující podkapitola. Pro autorské knihy je pak příležitostí také výtvarná soutěž Grafika roku.

Jmenované soutěže jsou zde uvedeny proto, že jsou významnou událostí nejen v umělecké oblasti, ale mají své místo v širokém kulturním životě společnosti. Jsou jedním z prostředků, jak bibliofilie a autorské knihy představovat veřejnosti. Společně se soutěžemi jsou uvedeny některé oceněné tituly a jejich autoři. Důvodem je představit konkrétní umělce věnující se bibliofilii a autorským knihám v současnosti a zároveň přiblížit jejich tvorbu. Popis jednotlivých děl má přispět k charakteristice současné tvorby bibliofilii/autorských knih a hodnocení vybraných knih jsou pak reflexí toho, jak vnímají tvorbu autorů odborníci či jiní umělci.

7.1 Soutěž Nejkrásnější české knihy roku

První ročník soutěže o krásnou českou knihu uspořádal v roce 1928 Spolek českých bibliofilů. Pod jeho vedením pak soutěž probíhala až do roku 1940. Soutěž byla obnovena v roce 1959, kdy její přípravu přebírá Český komitét knižní kultury. V šedesátých letech je pak soutěž ustanovena jako celostátní akce zajišťovaná ústředími české a slovenské knižní kultury a organizovaná PNP (vydání katalogu, uspořádání výstavy oceněných knih). Ministerstvem kultury na české straně, na slovenské straně Slovenským ústrediem knižnej kultúry a Maticí slovenskou. Instituce se pravidelně střídaly v organizačních povinnostech a v předsednictví poroty. Po rozpadu Československa zůstávají pořadatelé MK ČR a PNP. Soutěž zároveň prošla složitým vývojem (změny statutu, jednacího řádu, systému hodnocení kategorií, kritérií výběru souboru nejkrásnějších knih, druhu a počtu udělovaných cen aj.).

V roce 1995 se k pořadatelům připojil Svaz polygrafických podnikatelů, který uděluje cenu tiskárnám za kvalitní polygrafické zpracování. (Památník národního písemnictví, [2017a])

Počet soutěžních kategorií se průběžně obměňoval. Od roku 2014 se soutěží v sedmi kategoriích. V soutěži Nejkrásnější české knihy roku je hodnoceno grafické, ilustrační a polygrafické zpracování knih vydaných v českých nakladatelstvích a vytištěných v českých tiskárnách vždy za poslední kalendářní rok. (Památník národního písemnictví, [2017b])

Soutěž se vyhlašuje v listopadu, uzávěrka přihlášek je v polovině ledna. Ceny se udělují každoročně k 23. dubnu, který je Světovým dnem knihy a autorských práv a tvoří ji diplom a peněžní ocenění ve výši 50 000 Kč pro první místo v každé kategorii. Mimo tyto kategorie jsou udělovány ještě další ceny. (Památník národního písemnictví, [2017b])

Památník národního písemnictví uděluje navíc cenu grafikovi do 30 let a studentským pracím ze středních a vysokých škol výtvarného zaměření cenu Arna Šánky (již od roku 1968). Občanské sdružení TypoDesignClub uděluje cenu za vynikající grafickou úpravu. SČUG Hollar, které se k pořadatelům připojilo v roce 2009, předává cenu za nejlepší ilustrační soubor. Další ceny mohou nakladatelství obdržet od Unie grafického designu a Svaz polygrafických podnikatelů. Od roku 2009 je možné získat také Cena Vojtěcha Preissiga od Spolku českých bibliofilů. O začlenění této ceny do soutěže se jednalo již v roce 2006, realizována byla až o tři roky později. (Památník národního písemnictví [2017a, 2017b])

Oceněné knihy jsou po skončení soutěže vystaveny v PNP, na veletrhu Svět knihy, Designbloku, v Moravské galerii v Brně a Národním technickém muzeu. Spolupořádající Ministerstvo kultury ČR pak zajišťuje účast vítězných knih v soutěži Nejkrásnější knihy světa, na mezinárodních veletrzích a výstavách.

Soutěž Nejkrásnější české knihy roku je již tradiční významnou akcí pořádanou Památníkem národního písemnictví a lze na ni nahlížet jako na zhodnocení české knižní produkce po stránce grafické, výtvarné a umělecké. Porotou je oceňována vyváženost jednotlivých prvků knihy, kvalita zpracování, autorovo zaujetí pro téma, působení knihy na čtenáře a její schopnost zaujmout a další. Svou činností podporuje kvalitní design českých knih a povzbuzuje vydavatele a umělce k další tvorbě a jejímu šíření ve společnosti. Tato soutěž je zároveň určitou reflexí současné knižní produkce a tím i jedním z faktorů, které se podílejí na obrazu současné české knižní kultury.

7.1.1 Kategorie – Bibliofilie a autorské knihy

Jak bylo uvedeno výše, soutěží se v rámci několika kategorií. Vzhledem k zaměření práce je blíže rozvedena především sedmá kategorie, nesoucí název Bibliofilie a autorské knihy. Sami pořadatelé tuto skupinu charakterizují jako „knihy, které se svým zpracováním vymykají běžné knižní produkci“ (Památník národního písemnictví, [2017b])

Pro potřeby soutěže a rozřazení knih jsou oba pojmy přesně definovány:

- bibliofilie – publikace vyznačující se vysokou kvalitou výtvarného, typografického a knihvazačského zpracování (individuální tiskové písmo, často dražší ruční papír, specifická grafická technika, knihvazačství inspirované postupy renesančních a barokních řemeslníků) a obvykle také vyššími literárními aspiracemi, které vycházejí ve velmi nízkých nákladech, jednotlivé výtisky jsou číslovány a signovány
- autorská kniha – ve většině případů je dílem jednoho umělce, může existovat v jediném nebo i ve stovkách exemplářů a kromě papíru používá i jiné materiály, jako např. kámen, kov, dřevo, textil nebo sklo

Udílení cen v této kategorii neprobíhalo v historii konání soutěže kontinuálně. V roce 2007 byla kategorie bibliofilii zrušena a k jejímu obnovení došlo až v roce 2015. Bibliofilské tisky tak mohly získat pouze vedlejší ocenění - Cenu Svazu polygrafických podnikatelů nebo Cenu SGČU Hollar za ilustrace, Cenu TypoDesignClubu, a od roku 2009 cenu Vojtěcha Preissiga. Pokud nakladatelství vydalo katalog, mohlo uspět v kategorii „knižní katalog“ popřípadě v kategorii „Knihy o výtvarném umění, obrazové a fotografické publikace“.

V soutěži Nejkrásnější české knihy roku se po roce 2000 umístila většina nakladatelství uvedených ve třetí kapitole Český trh s bibliofilii. V rámci jejich představení byly úspěchy v této soutěži uvedeny.

7.2 Soutěž Nejkrásnější knihy světa

Soutěž nejkrásnější knihy světa neboli Schönste Bücher aus aller Welt / Best Book Design from all over the World úzce souvisí se soutěží Nejkrásnější české knihy roku a je určitým završením pro knihy, které uspěly v národní soutěži. Ministerstvo kultury ČR, které soutěž představenou v přecházející podkapitole spolupořádá, zajišťuje účast vítězných knih kromě na mezinárodních veletrzích a výstavách také v této soutěži. Následující informace o této soutěži

byly čerpány od organizace Stiftung Buchkunst (Nadace knižního umění), která je jejím pořadatelem.

Soutěž Nejkrásnější knihy světa vznikla v Německu. Z důvodu jeho politického rozdělení po 2. světové válce existovaly nejprve dvě soutěže. Souběžně se západoněmeckou soutěží, která byla poprvé zorganizována ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1952, byly v roce 1953 v Lipsku vyznamenány "Nejkrásnější knihy NDR". O deset let později byla zahájena v rámci knižního veletrhu v Lipsku mezinárodní soutěž "Nejlepší knižní návrh z celého světa" (Best Book Design from all over the World). Spolky Ost-Börsenverein a Kommune ji koncipovaly jako propojení mezi mezinárodními knižními výstavami, které se konaly v pětiletých intervalech od roku 1959. Od roku 1968 byla soutěžní expozice dále rozšiřována a doprovázena tematickou speciální výstavou. V této tematické výstavě byla poprvé udělena za nejlepší návrh cena Die Goldene Letter ("Zlatá litera"), která se později stala nejvýznamnějším oceněním soutěže a v jejímž udělování se nadále pokračuje. Po sjednocení Německa se tyto dvě paralelní knižní soutěže spojily. Soutěž a výstavu "Nejkrásnější knihy světa" od roku 1991 organizuje spolek Stiftung Buchkunst, který organizoval od roku 1965 soutěž v bývalé NSR. (Stiftung Buchkunst, [2017c])

V roce 2017 v německé Národní knihovně v Lipsku hodnotila mezinárodní porota, jež má každý rok jiné složení, téměř 600 knih ze 32 zemí. Všechny zúčastněné knihy již dříve získaly ocenění v národních soutěžích v zemích svého původu. Kromě nejvyššího ocenění Goldenen Letter (Zlatá litera) bylo vyznamenáno další 13 knih z Nizozemska, České republiky, Číny, Švýcarska, Německa, Japonska a Portugalska. (Stiftung Buchkunst, [2017b])

EVROPA	Česko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Chorvatsko, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Nizozemí, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko, Švýcarsko, Švédsko, Ukrajina
ASIE	Čína, Irán, Izrael, Japonsko, Taiwan, Thajsko, Rusko
AMERIKA	Kanada, Kolumbie, Venezuela
AUSTRÁLIE	Austrálie, Nový Zéland

Tabulka 8. Zúčastněné země v roce 2017 (Stiftung Buchkunst, [2017a])

7.2.1 Úspěchy českých grafiků a knižních designérů

Českou republiku každoročně zastupuje několik vybraných umělců a jejich návrhy ve srovnání se světovou elitou ukazují, že česká kniha je na srovnatelné úrovni. Níže jsou uvedeny oceněné knihy za poslední tři roky. V roce 2017 získal druhé nejvyšší ocenění (Goldmedaille) Petr Jambor za knihu *Palimpsest* (viz Příloha, obr. 18). Palimpsest je označení pro knihu na pergamenu nebo papyru, ze které byl vyškrabaný nebo smytý původní text, aby se dal drahý materiál znovu použít.

Petr Jambor udělal v podstatě totéž – vymazal prakticky veškerý obsah z knihy o Olympijských hrách 1980 vydanou v roce 1981, aniž by jej nahradil obsahem novým. Výslednou knihu popisuje Pecina slovem „rozkošný“. Kniha podle něj úplně převrací pohled na klasickou knihu. Do vzniklé prázdnoty totiž autor nic vlastního nepřidal, v knize zbyly převážně jen prázdné černé rámečky a díky tomu dochází podle Peciny k tematizaci paměti, ztrácení významu. (Adamíková, 2016) Práce reflektuje dějinnou etapu optikou nezúčastněného a hledá styčné body a paralely s dneškem. Médiem této reflexe se stala apropriovaná, dobová publikace. Projekt se zbývá knihou jakožto specifickým médiem, které zprostředkovává informace formou obrazu a textu, jež můžeme chápat jako důležitý nástroj pro vývoj jedince či společnosti. A zároveň představuje knihu jako základní stavební prvek paměti. (Praha-fórum pro architekturu a média, 2015)

V roce 2016 uspěly v mezinárodním srovnání dvě české knihy. Stříbrnou medaili (Silbermedaille) získala doprovodná publikace k národní expozici v československém pavilonu na 14. bienále architektury v Benátkách 2014 *2 × 100 mil. m² - Martin Hejl & kol.* (V roce 2014 nejkrásnější česká kniha roku v kategorii Odborná literatura). Publikace dokumentuje bytovou výstavbu a velká sídliště v Československu. Typografie pracuje se silným černobílým kontrastem, velkými odrážkami a nadpisy. Volba spočívá na serifovém písmu v tónu sedmdesátých let, výjimečné v architektonickém kontextu. Barevné fotografie jsou vytištěny na hrubém, nažloutlém papíru. Tyto nenáročné a humorné momenty designu je třeba chápat jako výrazy sebe-vzdálenosti a současně podtrhnout závažnost sociálních problémů v prezentovaných architekturách. (Stiftung Buchkunst, [2016a])

Čestný diplom (Ehrendiplom) získala kniha *Volba povolání bez předsudků (Career Choice Without Prejudice)* – autorky Anny Babanové, Jitky Hausenblasové, Jitky Kolářové, Terezy Krobové a Ireny Smetáčkové z genderových studií v Praze. V českém kole soutěže v roce 2014, kde získala cenu Ministerstva kultury, hodnotící komise ocenila, že je učebnice

designovaná tak, aby hodně vydržela, je ergonomická a upravená na úrovni. V knize o genderu pracuje designér s barvami, na které se nevážou genderové stereotypy, používá jednoduché příjemné ilustrace vytvořené na míru. Převzaté materiály z reklam převádí do černobílé, a tak pomáhá kultivovanosti a semknutosti celé knihy. Oceňujeme i dobrou přehlednost, strukturovanost informací a celkové řešení, které rozhodně není v případě českých učebnic samozřejmostí. (Památník národního písemnictví, 2015) Podobné vlastnosti knihy ocenila i mezinárodní porota. Texty jsou podle ní kompaktní, ale stránky zároveň nepůsobí přeplněně. V orientaci napomáhají piktogramy a jasné rozložení stránky. Hlavním cílem je praktičnost a přátelskost učebnice nejen pro žáky, ale i učitele, kterou kniha s přehledem splňuje. (Stiftung Buchkunst, [2016b])

V roce 2015 obdržela Čestný diplom v České republice již o dva roky dříve oceněná kniha v kategorii Vědecká a odborná literatura *Vetřelci a volavky / Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968-1989) - (Aliens and Herons/A Guide to Fine Art in the Public Space in the Era of Normalisation in Czechoslovakia (1969–1989)*, jejímž autorem je Pavel Karous. Na vydání knihy se podílelo nakladatelství Arbor vitae. Kniha představuje více než 500 vybraných děl zachovaných či odstraněných z veřejného prostoru jako reprezentativní vzorek toho, co v letech 1968–1992 vzniklo. Jde o výsledek náročného dlouhodobého průzkumu tisíců lokalit celého Československa, který sebou nesl i problém určení autorství sochy a legendy jejího vzniku. (Karous, [2017]) Zahraniční porota ji označila jako příklad pro všechny paměťové instituce. Tisk na žlutém papíře podle ní nostalgicky připomíná formuláře, které musely být vyplňovány na hraničním přechodu při cestě na Západ. Precizní provedení knihy je ukázkou lásky redaktorů, kterou věnovali uměleckému žánru svého politického a kulturního dědictví.

7.3 Grafika roku

Grafika roku je pořádána od roku 1994 a jedná se o celostátní soutěžní výstavu zabývající se soudobou uměleckou grafickou tvorbou v České republice. Výstava každoročně představuje rozmanitou grafickou uměleckou tvorbu české i zahraniční, laické i odborné veřejnosti a upozorňuje na vývojové tendence v tomto uměleckém odvětví. Spolu s ní je od roku 1995 udělována Cena Vladimíra Boudníka od roku 1995 jako prestižní ocenění umělceva celoživotního přínosu grafice. Jejím cílem je společenské ocenění umělců grafiků za tvůrčí přínos české grafice, za přesvědčivý a výrazný soubor grafických děl objeveného výrazu či formy bez časového a generačního omezení. Vedle významných a vývojem umění ověřených

jmen chce poukázat na jedinečné a v tom smyslu i perspektivní tvůrčí výkony umělců mladší generace. V následujícím výčtu nalezneme autory zmiňované také ve spojitosti s bibliofilii. Cena byla doposud udělena prof. Daliboru Chatrnému, prof. Ladislavu Čepelákovi, Aleně Kučerové, Janu Kubíčkoví, prof. Eduardu Ovčáčkovi, Janu Měřičkovi, Květě Pacovské, Michalu Cihlářovi, Marii Blabolilové, Jiřímu Anderlovi, doc. Jaroslavě Severové, Lubomíru Příbylovi, Vojtěchu Kovářikovi, doc. Zdeňku Sýkorovi, doc. Mikoláši Axmannovi, prof. Františku Hodonskému, prof. Jiřímu Lindovskému, Oldřichu Kulhánkovi, doc. Zbyňku Janáčkovi či Jindřichu Růžičkovi. (Hollar, [2015])

Projekt se koná pod záštitou primátorky hl. m. Prahy a ministra kultury ČR. Od jeho založení v roce 1994 až do roku 2014 jej pořádalo sdružení Inter-Kontakt-Grafik³⁰ pod vedením ředitelky PhDr. Simeony Hoškové. V roce 2015 po vzájemné dohodě mezi sdružením IKG a Nadací Hollar došlo ke změně pořadatele, kterým se stala Nadace Hollar. (Hollar, [2015])

Cílem Grafiky roku nadále zůstalo zprostředkování kontaktů, vytvoření povědomí, vazeb, dialogu a přátelství mezi několika generacemi umělců, kteří se výstavy pravidelně účastní. Došlo i na některé inovace. Kromě oživení vizuálního stylu a propagace projektu byla akce zpřístupněna širšímu publiku včetně zpřístupnění sociálně a zdravotně znevýhodněným skupinám či zahraničnímu publiku a cizincům žijícím na našem území. Vzdělávací funkce projektu není zaměřena pouze na laickou a odbornou teoretickou veřejnost, ale vytváří i vzájemný dialog mezi teoretiky a návštěvníky spolu s vystavujícími autory, pro které je zpětná vazba publika a odborníků v dané oblasti přínosná v jejich vlastní umělecké tvorbě. Při převzetí pořadatelství si Nadace Hollar dala za cíl také navázání mezinárodní komunikace mezi grafikou a zatraktivnění projektu jak pro návštěvníky (koncerty, divadlo, komentované prohlídky), tak i účastníci se umělce. (Hollar, [2015])

V rámci soutěže jsou přihlášená díla rozdělena do několika základních kategorií (podle formátu, uměleckých technik – tisk z výšky/hloubky, zvláštní kategorii tvoří studentské práce a digitální grafika), ve kterých jsou na základě rozhodnutí poroty sestávající z předních odborníků (teoretici umění, zástupci významných kulturních institucí, pedagogové vysokých uměleckých škol, umělci) uděleny ceny vybraným autorům, které jsou kromě doložení kvality autorovy tvorby často finanční povahy a umožňují tak danému umělci další nezávislou uměleckou činnost. Ve složení jednotlivých kategorií docházelo k proměnám. (Hollar, [2015])

³⁰ Dále jen IKG

Kategorie autorských knih, které tato práce sleduje, byla naposledy realizována v roce 2013. V tomto roce vyhrála autorská kniha *Příběhy* Šimona Brejchy, vytvořená technikou hlubotisku a přetisku. V roce 2012 uspěla v této soutěžní kategorii Hana Mičková s knihou *Victima*, v rámci které autorka uplatnila koláž, hlubotisk, malbu, kresbu, staré ilustrace z knih. Mezi dalšími oceněnými můžeme nalézt Martina Raudenského (autorská kniha *Darmo mluvit*, sítotisk, ofset, knihtisk, 330 mm x 240 mm ročník 2011), Jana Měřičku (autorská kniha *Špitál*, serigrafie, 250 x 600 mm/ ročník 2010) či Sylvii Currin Kořánkovou, (autorská kniha *Nemám tě mít rád, mám tě prodat*, autorský ofset, tisk z výšky – linoryt, 31 x 31,5 cm/ ročník 2009). (Inter-Kontakt-Grafik, [2013, 2012, 2010, 2009])

O hodnocení autorských knih se během udělování cen v této kategorii staraly PhDr. Vilma Hubáčková (vedoucí Uměleckých sbírek Památníku národního písemnictví, Praha), doc. PhDr. Eliška Čabalová (vedoucí ateliéru Obalový a knižní design, Fakulta umění Olomoucké univerzity v Ostravě), Mgr. Gina Renotière, Ph.D. (kurátorka Sbírký autorské knihy, Muzeum moderního umění Olomouc). Mezi porotou zasedala také Květa Pacovská, Blanka Růžičková či Jan Měřička. (Inter-Kontakt-Grafik, [2013, 2012, 2010, 2009])

Autorské knihy vzhledem ke svému hraničnímu postavení v oblasti knihy a výtvarného umění měly možnost soutěžit jednak v knižní soutěži (Nejkrásnější české knihy roku), jednak v soutěži výtvarné (Grafika roku). Vzhledem k proměnám kategorií v jednotlivých soutěžích se ne vždy mohly účastnit obou akcí zároveň, nicméně zatím je v jednotlivých letech zachována kategorie autorských knih vždy alespoň v jedné ze soutěží.

Závěr

Cílem této práce bylo ukázat, jaké má postavení a jak funguje bibliofilie v české společnosti na počátku 21. století. Tato oblast knižní produkce zároveň zasahuje do oblasti výtvarného umění, kde se setkává s autorskou knihou. Z toho důvodu byla věnována pozornost autorské knize, která kolísá v prostoru mezi knihou a výtvarným objektem a je proto nesnadné podat odpovídající definici, která by v úplnosti podala její vyčerpávající charakteristiku. Chápání toho, co je autorská kniha se proměňovalo v čase, a teprve ve 2. pol. 20. století se definitivně autorská kniha odpoutala od textu a stala se knihou o knize, uměleckým dílem, jakým je např. socha. Autorská kniha tak představuje různé formy knihy - ať se jedná o malířskou knihu nebo soukromý tisk nebo knihu jako předmět či instalaci. Nejednoznačnost rovněž dokládají soutěžní kategorie autorské knihy jak v oblasti knižní, tak výtvarné. Autorská kniha i bibliofilie se objevují v profilu vybraných nakladatelství. Informace o jejich činnosti byly získány kromě uvedených zdrojů (rešerše webových stránek nakladatelství a vybraných médií) z rozhovorů, které přiblížily motivace jednotlivých nakladatelů (Aulos, Trigon), reflexe současných podmínek knižního trhu a také, jak vnímají do budoucna vydávání bibliofilii (stejně otázky byly položeny předsedovi Spolku českých bibliofilů).

Ve veřejném prostoru je sice oblast bibliofilii a autorských knih marginální a funguje pro uzavřený okruh autorů, nakladatelů a sběratelů, přesto se jedná o oblast knižní produkce, ze které vycházejí impulzy a inspirace rovněž pro další knižní produkci. Aktivně v této oblasti působí kromě specializovaných nakladatelství (Aulos, Teapot aj.) další ať paměťové nebo vzdělávací instituce a organizace, které se podílejí jak na fungování, tak na reflexi bibliofilii ve společnosti. V oblasti sběratelské je nejstarší z nich Spolek českých bibliofilů, který navzdory úbytku členů a jejich zvyšujícímu se věkovému průměru stále v rámci své činnosti vydává bibliofilské tisky a časopis Zprávy spolku Českých bibliofilů. Sdružuje nejen umělce, kteří se sami na vydávání knih podílejí, ale i sběratele a „běžné zájemce“.

Pro tvorbu bibliofilii a autorských knih je charakteristická provázanost jednotlivých umělců s několika nakladatelstvími a spolupráce s více subjekty. Někteří autoři se věnují jak bibliofilii, tak knize autorské (Květa Pacovská). Někteří z umělců jsou členy Sdružení českých umělců a grafiků – Hollar, které díla výtvarníků prezentuje v rámci pravidelných výstav, mezi nimiž nalezneme i výstavy zaměřené na knižní tvorbu, především na autorské knihy. Takto prezentovaná kniha bývá spíše výsledkem konceptuálního přístupu v duchu současného umění a je více knižním objektem než knihou v tradičním pojetí. Významnou roli

v tvorbě a rozvoji autorské knihy mají především uměleckoprůmyslové školy a akademie, kde ve specializovaných ateliérech mohou studenti pod odborným vedením reflektovat současné trendy umění.

Nakladatelská činnost zaměřená na vydávání bibliofilů je rozhodujícím činitelem pro současné fungování této oblasti v rámci knižní produkce. Některá bibliofilská nakladatelství zahájila svou činnost před rokem 1989 (Edice 33, Vydavatelství KGB), další vznikala až v 90. letech (Bonaventura, Aulos, Trigon), ojedinělé případy vzniku nových nakladatelství se vyskytují po roce 2000 (wo-men, Kudlapress). Klíčovou roli ve fungování těchto specializovaných nakladatelství mají kromě nakladatelů a jejich entuziasmu umělci - ilustrátoři, grafici, typografové a další, kteří se podílejí na tvorbě krásných knih. Detailnější pozornost je věnována některým z nich v rámci představení vybraných nakladatelství a v rámci výsledků soutěží. Jednotlivá ocenění a hodnotící charakteristiky knih svědčí o tom, že tvorba současných autorů je kvalitní, inovativní, neotřelá a nebojí se experimentování. Využívány jsou jak tradiční grafické techniky (sítotisk), tak se objevují i postupy využívající nové technologie. Umístění oceněných knih z domácí soutěže (NČKR) na zahraničních soutěžích (Nejkrásnější knihy světa) jsou důkazem toho, že úroveň české knižní tvorby je srovnatelná s mezinárodní.

Obraz toho, jak jsou bibliofilie představovány a recipovány veřejností, vytvářejí média. Z rešerší i z dokumentace o činnosti, kterou si vedou nakladatelství, vyplývá, že toto téma se objevuje v běžném tisku především v kulturních rubrikách a odborných časopisech (Tvar, Art+Antique, Revolver Revue, Literární noviny). Zprávy se objevují jak v tisku, tak v rozhlase a televizi. Nejčastěji média přinášejí informace o nových knihách, výstavách či jubileích vybraného nakladatelství či spolku. Pravidelně se v médiích objevují informace o soutěži Nejkrásnější české knihy roku. Nakladatelům je věnována pozornost v souvislosti s vydáním nového knižního titulu a jeho uvedením na trh, ale také ve spojitosti s umělci, kteří s nimi na tvorbě knih spolupracují. Spolek českých bibliofilů je sám o sobě představován sporadicky. Zmínky o něm v médiích nalezneme především v souvislosti se soutěží Nejkrásnější české knihy roku, kterou SČB původně založil a nyní v rámci ní uděluje cenu Vojtěcha Preissiga. V odborném tisku je možné zaznamenat zánik některých časopisů (Typo, Typografia), nebo jejich transformaci do online prostředí, což ukazuje na pokles zájmu veřejnosti o témata obecně související s knižní kulturou včetně bibliofilů.

V rámci nových médií byly zmapovány také sociální sítě vybraných nakladatelství a Spolku českých bibliofilů. V komunikaci a vlastnictví sociálních sítí je výrazně neaktivnější nakladatelství Teapot. Jedním z možných důvodů proč sociální sítě nakladatelství nevyužívají (Aulos) nebo jen minimálně (Trigon), je věk nakladatelů. Teapot je jedním z mála nakladatelství, které je řízeno mladší generací a tudíž může mít k sociálním sítím blíže. Křenek z Aulosu přiznává, že k pořízení a spravování sociálních sítí nemá motivaci, síly ani zkušenosti. Pro nakladatele, kteří chtějí svoje aktivity sdílet s mladší generací a upozorňovat na svou tvorbu, jsou sociální sítě plně funkčním médiem. Představitelé nakladatelství (Aulos, SČB), kteří mají možnost srovnávat aktuální situaci s činností v letech devadesátých, se totiž shodují v tom, že zájem o bibliofilie jak ze strany veřejnosti, tak ze strany médií slábne.

Mezi institucemi, které se podílejí na vytváření obrazu bibliofilii ve veřejném prostoru, jsou rovněž paměťové instituce. Významnou roli v oblasti bibliofilii i autorských knih představuje Památník národního písemnictví, který se věnuje systematické akvizici bibliofilii a autorských knih. (Sbírkou bibliofilii nalezneme v Knihovně Národního muzea a autorských knih v Muzeu umění Olomouc.)³¹ Kromě toho se PNP soustřeďuje na prezentaci bibliofilii a autorských knih ve výstavních projektech a již tradičně spolupřádá s Ministerstvem kultury ČR každoroční soutěžní přehlídku Nejkrásnější české knihy roku, kde jsou v několika kategoriích oceňovány nejkvalitnější tituly domácí knižní produkce (výsledky, které doprovázejí slovní vyjádření poroty, zároveň reflektují hlediska, která se v hodnocení uplatňují). Další oblastí, která vypovídá o postavení bibliofilie v rámci knižní produkce, je distribuce bibliofilii v antikvariátech a na aukcích.

Z kulturního života společnosti bibliofilie ani autorská kniha nemizí, téměř každým rokem (viz šestá kapitola) jsou pořádány výstavy, veletrhy a soutěže, které veřejnosti tyto oblasti představují a dostávají se tak do širšího povědomí a následně mohou přitáhnout nové zájemce. Na otázku - jaké je složení skupiny zájemců o bibliofilie, uváděli dotazovaní (Trigon, Aulos, SČB) nejčastěji tu část populace, která se zajímá o výtvarné umění nebo sběratele a spadá do starší věkové kategorie.

³¹ Soupis sbírky: VĚDECKÁ KNIHOVNA, VITÁSKOVÁ, Anna, ed. a SMÉKALOVÁ, Naďa, ed. *Krásné knihy ve fondu Vědecké knihovny v Olomouci: soupis bibliofilii a dalších tisků vydaných Spolkem českých bibliofilů v letech 1908-2008 a Skupinou moravských knihomilů v letech 1928-1938*. Vyd. 1. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2008. 67 s. ISBN 978-80-7053-280-5.

Dále by bylo užitečné pokračovat v průzkumu knižní produkce a recepce bibliofilů a autorských knih podrobnějšími analýzami médií, rovněž detailněji mapovat tvorbu jednotlivých autorů bibliofilů a autorských knih, stejně jako cílovou skupinu sběratelů a zájemců.

Zdroje

A2. *O nás*. 2017. In: *A2*. [online]. 2017. [cit. 2017-10-10]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/informace/o-nas#intro>

ADAMÍKOVÁ, Anežka. Martin T. Pecina. 2016. Někteří grafici si spletli dveře u přijímaček. In: *Czech design*. [online]. 28. 3. 2016. [cit. 2017-10-10]. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/martin-t-pecina-nekteri-grafici-si-spletli-dvere-u-prijimacek>

Akademie výtvarných umění v Praze. Ateliéry. 2010. *Akademie výtvarných umění v Praze* [online]. © 2010 [cit. 2017-09-13]. Dostupné z: <https://www.avu.cz/category/avu-menu/akademie/ateli%C3%A9ry>

Albatros. O Albatrosu. [2017]. In: Albatros. [online]. © 2013 Albatros Media a.s. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://www.albatros.cz/o-nas/o-albatrosu/>

Almanach Labyrint. O Almanachu Labyrint. [2017]. In: *Almanach Labyrint*. [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://www.almanachlabyrint.cz/info/>

Antikvariát Fabio. 2017. [online]. Aktualizace 07. 09. 2017. [cit. 2017-09-12]. Dostupné z: <http://www.vejr.cz/default.html>

Antikvariát a klub Fiducia. *TZ*. 2012. *Zahájení činnosti bibliofilského spolku Biblios*. [online]. 25. 3. 2012. [cit. 2017-09-12]. Dostupné z: <https://cs-cz.facebook.com/antikfiducia/posts/10150878805968835>

Arbor vitae o.s., Řevnice (nakladatelství a vydavatelství). [2017]. In: *iUmeni.cz*. [online]. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <https://www.iumeni.cz/katalogy/nakladatelstvi-a-vydavatelstvi/arbor-vitae-o-s-n00009/>

Archiv výtvarného umění, o.s. Biblios. [2017]. In: *ABART*. [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.isabart.org/institution/38312>

Archiv. Art+Antiques. [2017]. [online]. © 2009 - 2014 AmbitMedia, a.s. [cit. 2017-09-20]. Dostupné z: <http://www.artcasopis.cz/archiv/aktualni>

Artlist — Centrum pro současné umění Praha. [2017]. [Online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/jiri-hynek-kocman-108641/>

ARTYČOK.TV. [2017]. In: *Artyčok*. [online]. [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <http://artycok.tv/artycok-info>

Autorská kniha jako kniha. 2017. In: *DOX- centrum současného umění*. [Online]. © 2008 - 2017 DOX Prague, a.s. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/autorska-kniha-jako-kniha>

Baobab. O Baobabu. [2017a]. *Baobab*. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/>

Baobab. Autoři. [2017b]. *Baobab*. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/juraj-horvath>

BEDNÁŘ, Vojtěch. *Internetová publicistika*. 2011. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3452-1

BENEŠ, Vladimír, PLOSOVÁ, Magdalena, ed. a NOVOSAD, Lukáš, ed. *Života běh s knihou, aneb, Měl jsem tu čest*. 2013. [Praha]: Bonaventura, 2013. 141 stran. ISBN 978-80-85197-61-7.

Bylo nebylo. O nás. [2017a]. *Bylo nebylo*. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <https://www.bylonebylo.com/o-nas>

Bylo nebylo. Zuzana Hustáková Mašková. [2017b]. *Bylo nebylo*. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z:

CRHA, Vladan. AMI Digital Index: Sociální média jsou už i významným zdrojem informací. 2016. In: *AMI Digital*. [online]. 21. 04. 2016. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.amidigital.cz/digikydy/ami-digital-index-socialni-media-jsou-uz-i-vyznamnym-zdrojem-informaci/>

ČEJKA, Josef. *Slovník bibliofila*. 2016. 1. vydání. Praha: Spolek českých bibliofilů, 2016. 190 s. ISBN 978-80-905599-5-0.

Česká televize. *Klub knihomilů Biblios představil první "krásné" knihy*. 2012a. [online]. 02. 04. 2012. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-ostrava/kultura/170571-klub-knihomilu-biblios-predstavil-prvni-krasne-knihy/>

Česká televize. *Kultura.cz - Událost týdne: Evropská autorská kniha*. 2012b. [online]. 15.04.2012. [cit. 2017- 11-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1183619616-kultura-cz/212562228000014/obsah/198878-udalost-tydne-evropska-autorska-kniha>

Česká televize. *Revolver Revue*. 2010. [online]. 2010. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10290259112-revolver-revue/21057223070>

ČTK. [Česká tisková kancelář]. Třicet let kulturní sebeobrany. Časopis Revolver Revue slaví výročí, bude se hrát. 2015. In: *Hospodářské noviny*. [online]. 10. 09. 2015. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/knihy/c1-64576370-revolver-revue-vyroci>

Dgr. Třicet let Revolver revue. 2015. *Kulturní novinky*. [online]. 09. 09. 2015. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <https://www.kulturninovinky.cz/tricet-let-revolver-revue/>

DRTINA, Luboš. O MNĚ_about. 2011. *Luboš Drtina* [online]. © Luboš Drtina 2011 [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.lubosdrтина.cz/index.php?/novinkynews/>

DYRYNK, Martin. Bibliofilské hnutí v Čechách: geneze, bilance, realita, vize. 2008. In: *Spolek českých bibliofilů: krásné tisky ve vztahu k české knižní kultuře: 1908-2008*. 1. vyd. V Praze: Spolek českých bibliofilů, 2008. 200 s. ISBN 978-80-904135-0-4.

HAVLOVÁ, Jaroslava. Bibliofilie. [2003]. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2017-10-17]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000012834&local_base=KTD.

Hollar. Hledání ztraceného místa. 2013. In: *Hollar* [online]. 25. 06. 2013. [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/aktuality/aktuality/aktuality-2013/hledani-ztraceneho-mista>

Hollar. O Grafice roku - GRAFIKA ROKU 2015 · 21. CENA VLADIMÍRA BOUDNÍKA. [2015]. In: *Hollar* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://hollar.cz/grafika-roku-cat/o-grafice-roku-2/>

Hollar. Tisková zpráva k výstavě grafika roku 2016 a 22. cena VI. Boudníka. [2016]. [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://hollar.cz/wp-content/uploads/2017/02/tiskov%C3%A1-zpr%C3%A1va-GR2016.pdf>

Hollar. Z historie SČUG Hollar. [2017]. In: *Hollar*. [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://hollar.cz/historie/z-historie-scug-hollar/>

Host. Historie: časopis Host v proměnách času. 2017. In: *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře* [online]. © 2017 [cit. 2017-10-06]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/onas/historie>

HUBÁČKOVÁ, Vilma. Kniha prostor pro grafiku, grafika inspirace pro knihu. 2017; leták výstavy
Také: [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://hollar.cz/vystavy/kniha-prostor-pro-grafiku-grafika-prostor-pro-knihu-26-4-21-5-2017/>

HUBÁČKOVÁ, Vilma. Místo pro imaginaci (autorská kniha a bibliofilie) in *Sborník pro exlibris a drobnou grafiku*. 2013. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 2013. ISBN 978-80-904444-6-1

HÝSEK, Jan. O Nás. [2017]. In: *Knihkupectví a antikvariát LAW*. [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://lege.cz/onas.htm>

CHLÁDKOVÁ, Jana. O projektu. [2017]. In: *iUmeni.cz*. [online]. [cit. 2017-05-21]. Dostupné z: <https://www.iumeni.cz/obecne-informace/o-projektu/>

Inter-Kontakt-Grafik. O nás. 2008. In: *Grapheion. cz* [online]. 18. 9. 2008. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/index.php?akce=vypis&link=2008090007>

Inter-Kontakt-Grafik. 21. ročník soutěže Grafika roku 2014 a 20. ročník Cena Vladimíra Boudníka. [2013]. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/grafikaroku2014/index.php?link=2015040005>

Inter-Kontakt-Grafik. XIX. ročník soutěžní výstavy Grafika roku 2012 a XVIII. ročník Cena Vladimíra Boudníka. [2012]. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/grafikaroku2012/index.php?link=2013030006>

Inter-Kontakt-Grafik. 17. ročník soutěže Grafika roku 2010. [2010]. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/grafikaroku2010/index.php?link=2011020061>

Inter-Kontakt-Grafik. Ocenění: 16. ročník soutěže Grafika roku 2009, 15. ročník ceny VI. Boudníka. [2009]. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/grafikaroku2009/index.php?link=2010050038>

Jan Rous. [2017]. In: *Art+Antiques*. [online]. [cit. 2017-09-12]. Dostupné z: <http://www.artcasopis.cz/autori/jan-rous>

JANÁS, František. O některých mých aktivitách. 2012. In: *Bibliofilie-edice33*. [online]. © 2012 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <http://www.bibliofilie-edice33.cz/o-nas/>

JANÁS, František. Seznam Edice 33. 2015. [online]. 14. 02. 2015. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <http://www.bibliofilie-edice33.cz/news/edice-331/>

JAVŮREK, Josef. Česká bibliofilie, její tradice a možnosti dalšího rozvoje. 1966. *Typografia: časopis pro technické a společenské zájmy knihtiskařů*. Praha: Karel Krunert, 1966. 69 (11) s. 329-333. ISSN 0322-9068.

JEŘÁBEK, Antonín. Mezinárodní registrační systémy. 2017. *Národní knihovna České republiky*. [online]. 09. 01. 2017. [cit. 2017-05-19]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn>

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Hledání ztraceného místa – mezinárodní konferenční setkání a výstava autorských knih. [2013]. In: *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <http://www.jcu.cz/o-univerzite/aktuality/univerzita-zve-na-mezinarodni-vystavu-autorskych-knih-hledani-ztraceneho-mista>

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2009. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.

KAROUS, Pavel. publikace *Vetřelci a volavky (a Modely)*. [2017]. In: *Vetřelci a volavky*. [online]. [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/texty/publikace-vetrelci-volavky-modely>

KIMÁK, Václav M. *Malý slovník bibliofila*. 1989. Praha: Spolek českých bibliofilů: Památník národního písemnictví, 1989. 82 s.

KNIHEX 07: Všichni malí nakladatelé aneb Knihy nad Vltavou. [2017]. In: *KNIHEX*. [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <https://www.knihex.cz/archiv-akci/knihex-07>

Knihex 01: Nezávislí nakladatelé aneb Co jinde nevyčtete. [2011]. In: *KNIHEX*. [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <https://www.knihex.cz/archiv-akci/knihex-01>

- KOČMAN, J.H. Anotace ateliéru. [1998]. In: *Kabinet papír a kniha*. [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://kpk.ffa.vutbr.cz/anotace.php?anoat=1>
- Kodudek sobě. [2017]. In: *Nakladatelství Kodudek*. [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.kodudek.cz/cs/o-nas>
- KOPEČNÝ, Tomáš. O nás. [2015]. *Kulturní novinky*. [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <https://www.kulturninovinky.cz/o-nas/>
- KOUTECKÝ, Josef. 100. výročí spolku českých bibliofilů. 2008. In: *Spolek českých bibliofilů : krásné tisky ve vztahu k české knižní kultuře : 1908-2008*. 1. vyd. Praha: Spolek českých bibliofilů, 2008. s. 143-145 ISBN 978-80-904135-0-4.
- KŘENEK, Zdeněk. Naplněný sen. 2012. In: BAŤKOVÁ, Růžena et al. *Knihy Aulos*. Praha: Aulos, 2012. 75 s. ISBN 978-80-86184-26-5.
- KŘENEK, Zdeněk; Osobní rozhovor, 2017.
- KUDLAPRESS. About us. [2017]. In: *KUDLAPRESS*. [online]. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://kudlapress.tumblr.com/about>
- Kultura21.cz. O nás. 2017. *Kultura21*. ISSN 1803-1161 [online]. ©2007-2017. [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/o-nas>
- LADMAN, Petr; Osobní rozhovor, 2017.
- LANGHAMMER, Jan. Stručná historie SSPE. [2017]. In: *Spolek sběratelů a přátel exlibris* [online]. [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://sspe.cz/o-sspe>
- LINHART, J., Petrusek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana. *Velký sociologický slovník*. 1996. 2.sv. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5
- Litmedia a.s. Předplatné. 2017. *Literární noviny*. [online]. © 2017 [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/predplatne>
- MACEK, Jakub. *Poznámky ke studiím nových médií*. 2013. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Media. ISBN 978-80-210-6476-8.
- MAŇÁKOVÁ, Irena. *Tisková zpráva - Nejlepším místem pro imaginaci jsou autorské knihy. Najdete je v Národní knihovně*. 2013. [online] 13.05.2013. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/aktuality/soubory/ostatni/tz_mistoproimaginaci.pdf
- Meander. [2017] [online] [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/meander>
- Muzeum umění Olomouc. TZ: Fenomén Ateliér papír a kniha. Autorské knihy a objekty studentů J. H. Kocmana. 2016. In: *Artalk.cz* [online]. 23.11.2016. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://artalk.cz/2016/11/23/tz-fenomen-atelier-papir-a-kniha-autorske-knihy-a-objekty-studentu-j-h-kocmana/>

Nakladatelství KGB (kniha*grafika*bibliofilie). *Nakladatelství KGB*. [2017]. [online] [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <http://nakladatelstvikgb.sweb.cz/>

Nakladatelství wo-men. O nás. [2017]. *Nakladatelství wo-men*. [online] [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.by-wo-men.com/cz/o-nas.php>

Památník národního písemnictví. Dějiny soutěže NČKR v datech. [2017a]. [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/content/fck/files/Dejiny_souteze_v_datech.pdf

Památník národního písemnictví. O NKČR. [2017b]. Památník národního písemnictví. [online] © 2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>

Památník národního písemnictví. Kategorie. [2017c]. Památník národního písemnictví. [online]. © 2017 [2017-02-21] Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/7-bibliofilie-a-autorske-knihy/>

Památník národního písemnictví. Výsledky: 2016. [2017d]. *Památník národního písemnictví*. [online] © 2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/1111-2016/>

Památník národního písemnictví. Výsledky: 2015. [2016]. *Památník národního písemnictví*. [online] © 2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/186-2015/>

Památník národního písemnictví. Výsledky: 2014. [2015]. *Památník národního písemnictví*. [online] © 2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/184-2014/>

Papírenská manufaktura Velké Losiny s.r.o. David Cajthaml Lesní kresby - bibliofilie na ručním papíru. [2017]. [online] © 2011 Papírenská manufaktura Velké Losiny s.r.o. [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.bibliofilie-losiny.cz/david-cajthaml-lesni-kresby-bibliofilie-na-rucnim-papiru.html>

Paseka. O nás. 2017. [online] © 2017 Nakladatelství Paseka [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.paseka.cz/nakladatelstvi/o-nas/kategorie-54/>

PAŠTĚKOVÁ SLÁDKOVÁ, Dominika. Hledání ztraceného místa in VOJTOVÁ VILHELMOVÁ, Lenka, ed. a ŘEPA, Karel, ed. *Hledání ztraceného místa = Auf der Suche nach dem verlorenen Ort = A la recherche d'un lieu perdu = Finding a lost place*. 2012. V Českých Budějovicích: Katedra výtvarné výchovy PF JU, 2012. [9] s. ISBN 978-80-7394-425-4.

PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. 2011. Brno: Host, 2011. 224 s. ISBN 978-80-7294-393-7

PETRŽELKOVÁ, Hedvika. To je Praha! Ilustrovaná dětská kniha z Čech získala cenu na prestižním literárním festivalu v Boloni. 2016. In: *Lidovky.cz*. [online]. 7. 4.2016. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/to-je-praha-ilustrovana-detska-kniha-z-cech-ziskala-cenu-na-prestiznim-literarnim-festivalu-v-bolon-iq5-/kultura.aspx?c=A160406_121943_ln_kultura_hep

PÍSAŘÍKOVÁ, Jana. Jiří Hynek Kocman. 2016. In: *Artlist — Centrum pro současné umění Praha*. [online]. 2016 [2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/jiri-hynek-kocman-108641/>

POLÁČEK, Tomáš. Kniha? Obraz? Investice? Uděláme Havla jinak!. 2016. In: *Reportér magazín*. [online]. 14. 2. 2016. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/iZinm/kniha-obraz-investice-udelame-havla-jinak>

Praha-fórum pro architekturu a média. Petr Jambor: Palimpsest- křest knihy. 2015. [online]. 26. 8. 2015. [cit. 2017-10-30]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/events/809034875882462/>

RAMBOUSEK, Jan. *Slovník a receptář malíře-grafika*. 1954. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954. 575 s.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 2004. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

RENOTIERE, Gina. *Autorská kniha: střet tradice a experimentu (autorská kniha ze sbírek muzea umění olomouc)*. 2009. Brno, 2009. Disertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta výtvarných umění. Školitel: Doc. PhDr. Petr Spielmann Dr. h. c.

Revolver revue. Historie. [2017]. In: *Revolver revue*. [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.revolverrevue.cz/o-nas?k=historie>

RICHTEROVÁ, Zuzana. Evropská autorská kniha/Artist's books on tour. 2012. In: *Czechdesign*. [online]. 30.04.2012. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/evropska-autorska-knihaartists-books-on-tour>

ROUS, Jan. Šňůra perel. 2012. In: BAŤKOVÁ, Růžena et al. *Knihy Aulos*. Praha: Aulos, 2012. ISBN 978-80-86184-26-5. S. 10-13

Ruční papírna Velké Losiny a.s. Historie. 2014. *Ruční papírna Velké Losiny a.s.* [online]. 2014. [cit. 2017-06-07] Dostupné z: <https://www.muzeumpapiru.cz/cz/rucni-papirna/historie>

Společenstvo českých knihařů. Knihari.cz. 2011a. *Knihari.cz*. [online]. © 2011. [cit. 2017-06-07] Dostupné z: <http://www.knihari.cz/>

Společenstvo českých knihařů. Knihy, publikace. 2011b. *Knihari.cz*. [online]. © 2011. [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.knihari.cz/knihy-publikace/>

SPOLEK ČESKÝCH BIBLIOFILŮ. *Spolek českých bibliofilů: krásné tisky ve vztahu k české knižní kultuře: 1908-2008*. 1. vyd. Praha: Spolek českých bibliofilů, 2008. 200 s. ISBN 978-80-904135-0-4.

Spolek českých bibliofilů. Z historie SČB. [2017]. *Spolek českých bibliofilů*. [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://spolekceskybibliofilu.cz/scb/z-historie/>

STEHLÍKOVÁ, Blanka. Pocta Václavu Hollarovi. 2007. In *Pocta Václavu Hollarovi: [výstava k] 400. výročí narození světoznámého českého grafika [a k] 90. výročí založení Sdružení českých umělců grafiků Hollar: [100 originálních leptů Václava Hollara ze sbírky Vlastivědného muzea v Šumperku a Zábřehu, přehlídka současné grafické tvorby členů SČUG Hollar, retrospektiva bibliofilských tisků SČUG Hollar]*. Praha: SČUG Hollar, 2007. ISBN 978-80-903739-1-4. S. 24.

Svaz českých knihkupců a nakladatelů. *Zpráva o českém knižním trhu 2014/2015*. 2015. [online]. Listopad 2015. [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: http://sckn.cz/content/zpravy/zprava_ckt_2015.pdf

Svaz českých knihkupců a nakladatelů. *Zpráva o českém knižním trhu 2015/2016*. 2016. [online]. Listopad 2016. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/index.php?p=ckt>

Svět knihy Praha 2017 v číslech. *Svět knihy Praha*. [2017]. [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <http://sk2017.svetknihy.cz/cz/nejdulezitejsi-odkazy/press/>

SUCHÁNEK, Vladimír. 2007. In *Pocta Václavu Hollarovi: [výstava k] 400. výročí narození světoznámého českého grafika [a k] 90. výročí založení Sdružení českých umělců grafiků Hollar: [100 originálních leptů Václava Hollara ze sbírky Vlastivědného muzea v Šumperku a Zábřehu, přehlídka současné grafické tvorby členů SČUG Hollar, retrospektiva bibliofilských tisků SČUG Hollar]*. 2007. Praha: SČUG Hollar, 2007. ISBN 978-80-903739-1-4.

ŠALDA, F. X. a PISTORIUS, Jiří, ed. *Kritické projevy*. 1951. 1. vyd. V Praze: Melantrich, 1951. sv. 6. 1905-1907. 306 s.

Teapot. O nás. [2017a]. *Teapot*. [online]. [cit. 2016-09-21]. Dostupné z: <http://www.tpot.cz/aboutus.html>

Teapot. Katalog knih.[2017b]. *Teapot*. [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.tpot.cz/catalogue.html>

Teapot. Proměna. [2017c]. *Teapot*. [online]c. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.tpot.cz/promena.html>

Trigon. O nás. 2017. *Trigon*. [online] © 2008 - 2017 TRIGON - KNIHY s.r.o [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.trigon-knihy.cz/about-us.aspx>

Tvar-obtýdeník živé literatury. Info a kontakty. [2017]. In: *Tvar-obtýdeník živé literatury*. [online]. [cit. 2017-11-14]. Dostupné z: <http://itvar.cz/info/>

TYPO. Informace o časopisu. 2009. *Typo*. [online] 5. 9. 2009. [cit. 2017-11-14]. Dostupné z: <http://www.typo.cz/casopis/informace-o-casopisu/>

Typografia. Časopis Typografia. [2017]. In: *Typografia*. [online]. [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: <http://typografiacz.cz/index.html>

VALOCH, Jiří. Předmluva. 1997. In: *Autorské knihy a papíry. J.H. Kocman*. Galerie Rudolfinum. Praha: 1997. ISBN 80-902194-2-X

VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. 2015. Praha: Grada Publishing, 2015. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-4178-9.

VEJRÁŽKA, Pavel R. *Nakladatelství a vydavatelství Fabio*. [2017]. [online]. [cit. 2017-06-17] Dostupné z: <http://www.vejr.cz/nakladatelstvi/default.html>

VENCL, Slavomil. Společná minulost i současnost SČB a SSPE. 2008. In: *Spolek českých bibliofilů: krásné tisky ve vztahu k české knižní kultuře: 1908-2008*. 1. vyd. V Praze: Spolek českých bibliofilů, 2008. s. 133-135. ISBN 978-80-904135-0-4.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. 2008. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. 2 sv. Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica; 2. ISBN 978-80-7277-390-9.

VOJTOVÁ VILHELMOVÁ, Lenka, ed. a ŘEPA, Karel, ed. *Hledání ztraceného místa = Auf der Suche nach dem verlorenen Ort = A la recherche d'un lieu perdu = Finding a lost place*. 2012. V Českých Budějovicích: Katedra výtvarné výchovy PF JU, 2012. [9] s. ISBN 978-80-7394-425-4.

Volvox Globator. O nás. 2012. *Volvox Globator*. [online]. 13.01.2012 [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: http://www.volvox.cz/o_nas/o_nas.php

VRBENSKÁ, Františka. Kyselý papír. [2003]. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001747&local_base=KTD.

ZADROBÍLKOVÁ, Zuzana; osobní korespondence, 2017.

Zahraniční zdroje

Artist's book. [2017]. In: *Prix Bob Calle 2017 du livre d'artiste*. [online]. [cit. 2017-11-01]. Dostupné z: <https://www.prixdulivredartiste.com/english/artist-s-book/>

AVRIN, LEILA. *Scribes, script and books : the book arts from antiquity to the Renaissance*. 1991. Chicago: American Library Assoc; London: The British Library, 1991. 356 s. ISBN : 978-0-8389-1038-2

BENTON, M. L. The Book as Art. 2007. In: *A Companion to the History of the Book*, eds S. Eliot and J. Rose. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, UK, 2007. [online]. doi: 10.1002/9780470690949.ch36

CARDOSO, Catarina Figueiredo. On being contemporary = [Recensão a] Anne MOEGLIN-DELCROIX, Esthétique du Livre d'Artiste: Une Introduction à l'Art Contemporain. 2014. Matlit: Revista do Programa de Doutorado em Materialidades da Literatura. Vol. 2, Nº 1 (2014). ISSN 2182-8830. s. 203-207. DOI http://dx.doi.org/10.14195/2182-8830_2-1_15 URI: <http://hdl.handle.net/10316.2/34694>.

DE HAMEL, CHRISTOPHER. *Scribes and illuminators*. 2013. Toronto: University of Toronto Press, 2013. ISBN: 978-0-8020-7707-3

FEBVRE, LUCIEN. *The coming of the book : the impact of printing 1450-1800*. 2010. London: Verso, 2010. 378 s. ISBN: 978-1-84467-633-0.

HOLZENBERG, Eric. Book collecting. 2017. In: *Encyclopedia Britannica*. [online]. [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/book-collecting>

MERGEL, Ines. *Social Media in the Public Sector: A Guide to Participation, Collaboration and Transparency in the Networked World*. 2012. John Wiley & Sons, Incorporated, 2012. ProQuest Ebook Centra. [online]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=918160>

Stiftung-buchkunst. Die teilnehmenden Länder. [2017a]. In: *Stiftung-buchkunst* [online]. [cit. 2017-03-12] Dostupné z: <http://www.stiftung-buchkunst.de/de/schoenste-buecher-aus-aller-welt/2017/teilnehmende-laender.html>

Stiftung-buchkunst. Die »Schönsten Bücher aus aller Welt« 2017 sind gekürt!. [2017b]. In: *Stiftung-buchkunst* [online]. [cit. 2017-03-12] Dostupné z: <http://www.stiftung-buchkunst.de/de/schoenste-buecher-aus-aller-welt/2017.html>

Stiftung-buchkunst. Geschichte. [2017c]. In: *Stiftung-buchkunst* [online]. [cit. 2017-03-12] Dostupné z: <http://www.stiftung-buchkunst.de/de/schoenste-buecher-aus-aller-welt/geschichte.html>

Stiftung-buchkunst. Ehrendiplome. [2016a]. In: *Stiftung-buchkunst* [online]. [cit. 2017-03-12] Dostupné z: <http://www.stiftung-buchkunst.de/de/schoenste-buecher-aus-aller-welt/2016/ehrendiplome.html>

Stiftung-buchkunst. Silbermedaile. [2016b]. In: *Stiftung-buchkunst* [online]. [cit. 2017-03-12]
Dostupné z: <http://www.stiftung-buchkunst.de/de/schoenste-buecher-aus-aller-welt/2016/silbermedaille.html>

The Encyclopedia Britannica. 1929. New York: Encyklopedia Britannica. Inc., 1929.

The Roxburghe Club. [2017]. [online]. [cit. 2017-06-03]. Dostupné z:
<http://www.roxburgheclub.org.uk/>

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1. Seznam nakladatelství.....</i>	<i>24</i>
<i>Tabulka 2. Seznam nakladatelství podle Almanachu labyrint.....</i>	<i>26</i>
<i>Tabulka 3. Nakladatelé podle počtu obrátu.....</i>	<i>38</i>
<i>Tabulka 4. Sociální síť SČB.....</i>	<i>78</i>
<i>Tabulka 5. Sociální síť Aulos.....</i>	<i>78</i>
<i>Tabulka 6. Sociální síť Trigon.....</i>	<i>79</i>
<i>Tabulka 7. Sociální síť Teapot.....</i>	<i>79</i>
<i>Tabulka 8. Zúčastněné země v roce 2017 (Stiftung Buchkunst).....</i>	<i>91</i>

Přílohy

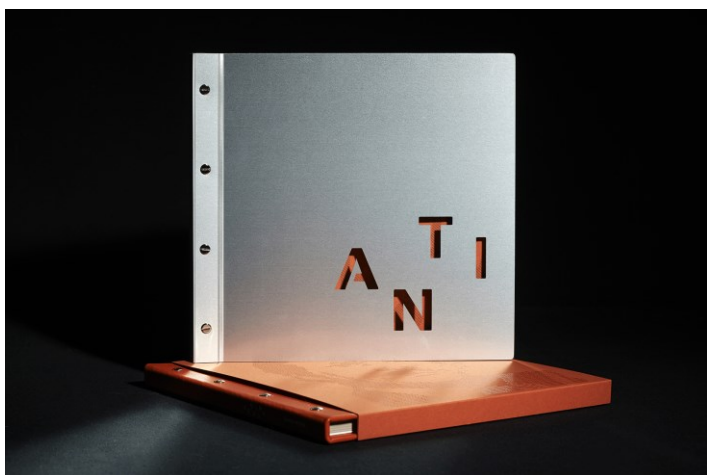

← Obr. 1

BARONOVÁ, Barbora a Dita PEPE. *Intimita*. Vydání první. Praha: wo-men, 2015. ISBN 978-80-905239-3-7. Foto: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=+++++978-80-905239-3-7>

→ Obr. 2

KUKOVIČOVÁ, Michaela a Olga ČERNÁ. *To je Praha*. 1. vydání. Praha: Baobab, 2015. ISBN 978-80-7515-004-2. Foto: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7515-004-2>

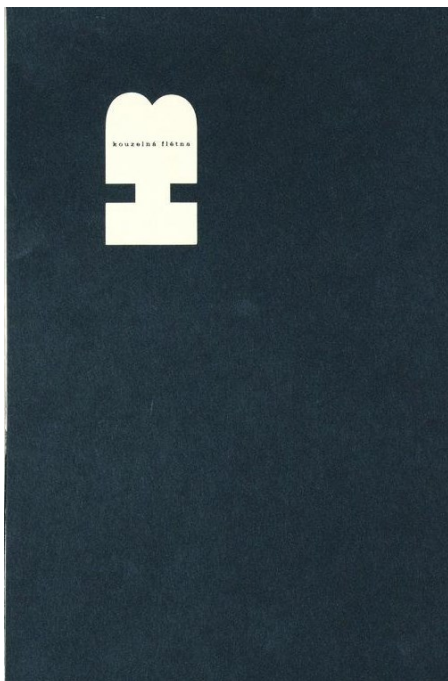
← Obr. 3

Havel, Václav. *Antikódy*. 1. vydání. Praha: Teapot, 2015. Foto: <http://www.tpot.cz/antikody.html>

→ Obr. 4

ŠTREIT, Jindřich. *Kde domov můj = Where is my home*. 1. vydání. Praha: wo-men, 2016. ISBN 978-80-905239-5-1. Foto: autorka

← Obr. 5

HRABAL, Bohumil. *Kouzelná flétna*. Praha: MD ateliér grafického designu, 2013. Ilustroval: Martin Dyrnyk. Foto: Michal Krůl.
<https://magazin.aktualne.cz/obrazem/foto-to-jsou-nejkrasnejsi-ceske-knihy-roku-2014/r~e7634068e99111e4b8ba0025900fea04/r~a9b6a148e99011e4890a0025900fea04/>

→ Obr. 6

KAFKA, Franz. *Proměna*. Litografie Petr Nikl. Praha: Teapot, 2016. Foto: <http://www.tpot.cz/promena.html>

←Obr. 7

MAŠKOVÁ, Zuzana. *Příručka pro přežití ve městě*. Praha: Anna Pleštilová - nakladatelství Bylo nebylo, 2016. ISBN 978-80-905008-9-1. Foto: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-905008-9-1>

→ Obr. 8

DRTINA, Luboš. *Baoplaneta*. 1. vydání. Praha: Baobab (ve společnosti Baobab&GplusG, s.r.o.), 2015. ISBN 978-80-7515-016-5. Foto: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=+%09978-80-7515-016-5+>

← Obr. 9

VÁCHAL, Josef. **Šumava umírající a romantická**. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-900-0. Foto: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7185-900-0>

→ Obr. 10

HODONSKÝ, František. **Linie tušení**. Papírenská manufaktura Velké Losiny, 2014. Foto: <http://www.bibliofilie-losiny.cz/frantisek-hodonsky-linie-tuseni.html>

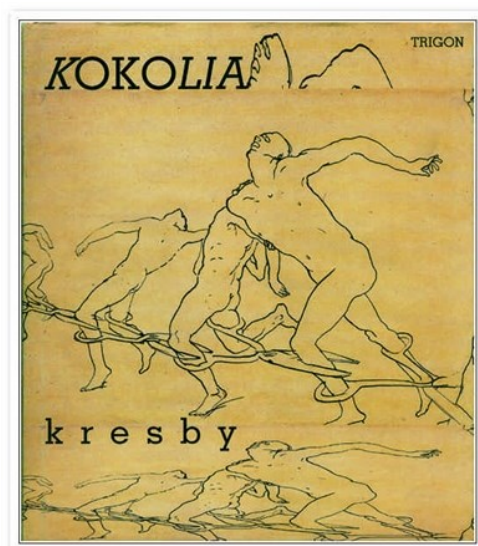

← Obr. 11

HIRŠAL, Josef a GRÖGEROVÁ Bohumila. **Poezie struktury linie**. Sedm barevných serigrafii Zdeněk Sýkora. Praha: Aulos, 2009. 330x335. Foto: autorka

→ Obr. 12

Kokolia, Vladimír. **Kresby z většího cyklu**. Praha: Trigon. Foto: <http://www.trigon-knihy.cz/book.aspx?guid=2b8588e3-c3c7-4282-bec8-f101580dbba3&l=cze>

↑ Obr. 13

VILHELMOVÁ, Lenka. **Plný prázdný prostor hlavy.**
Kombinovaná technika, 2017. Foto: autorka

→ Obr. 14

POLCAR, Miloslav. **Otevřená kniha.** Kombinovaná technika, 2015. Foto: autorka

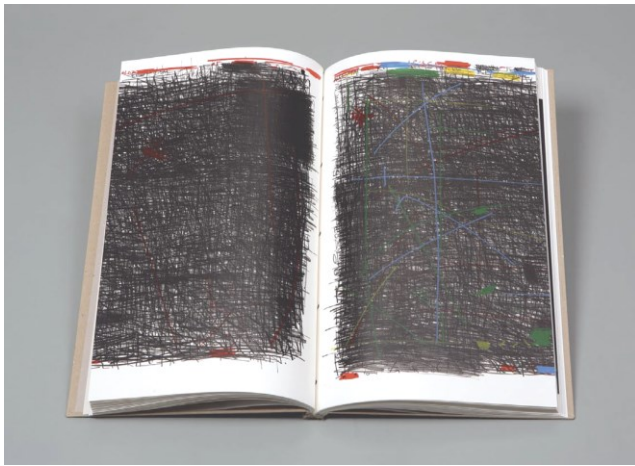
← Obr. 15

ČABALOVÁ, Lenka. **Variace na japonskou šitou vazbu.** Knižní objekt, papír, zlatá fólie. 2015.
Foto: autorka

→ Obr. 16

ČABALOVÁ, Lenka. **Black and white.** Knižní objekt, papír, lepenka, ražba fólií. 2015. Foto: autorka

← Obr. 17

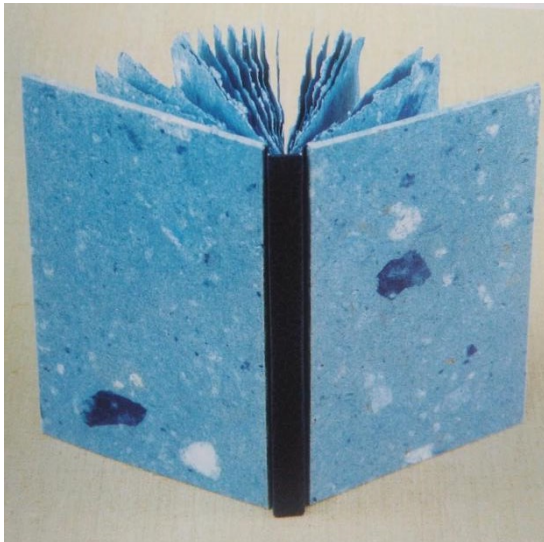
PACOVSKÁ, Věra. **Scrap**. 1997. 615×410×30 mm. Plech, koláž, litografie, papír. První ze sedmi exemplářů. Foto: RENOTIERE, Gina. *Autorská kniha: střet tradice a experimentu (autorská kniha ze sbírek muzea umění olomouc)*. Brno, 2009.

→ Obr. 18

JAMBOR, Petr. **Palimpsest**. 2015.

Foto:

<http://prahavbrne.cz/?p=1492>

← Obr. 19

KOCMAN, J.H. **Book in Blue, No: x18x** 1979.[36 s.] 183×125×22 mm.

Autorský ruční papír, adjustováno v polokožené vazbě.

Foto: autorka

→ Obr. 20

KNÍŽÁK, Milan. **Kniha dokumentů**. 1952–1985. 320×240×230 mm. Beton, sklo, papír, plátno, dřevo, uměla hmota, akryl. Foto: RENOTIERE, Gina. *Autorská kniha: střet tradice a experimentu (autorská kniha ze sbírek muzea umění olomouc)*. Brno, 2009.

